

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O STANJU ŽIVOTNE SREDINE 2024

Oktobar 2025
Priština

Godišnji izveštaj o stanju životne sredine 2024

Oktobar 2025
Priština

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
Ministarstvo Životne Sredine, Prostornog Planiranja i
Infrastrukture
Ministry of Environment, Spatial Planning and Infrastructure

AGJENCIONI PËR MBROJTJEN E MJEDISIT TË KOSOVËS
KOSOVSKA AGENCIJA ZA ZAŠTITU SREDINE
KOSOVO ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

Godišnji izveštaj o stanju životne sredine 2024

Priština,
Oktobar 2025.

Sadržaj

1. Uvod

2. Sažetak glavnih nalaza izveštaja

3. Stanje životne sredine i trend

3.1. Vazduh

3.1.1. Kvalitet vazduha

3.1.2. Emisije u vazduhu

3.1.3. Emisije gasova staklene bašte (GHG)

3.2. Voda

3.2.1. Kvalitet površinskih i podzemnih voda

3.2.2. Količina površinskih i podzemnih voda (padavine)

3.2.3. Tretman otpadnih voda

3.3. Zemlja/zemljište

3.3.1. Korišćenje zemljišta u poljoprivredi

3.3.2. Monitoring zemljišta

3.3.3. Zagađenje zemljišta

3.4. Upravljanje otpadom

3.4.1. Stvaranje komunalnog otpada

3.4.2. Analiza e përbërjes së mbeturinave komunale

3.4.3. Odlaganje komunalnog otpada na sanitarnim deponijama

3.4.4. Tretman otpada

3.4.5. Divlje deponije

3.4.6. Bolnički otpad

3.4.7. Industrijski otpad

3.4.7. Uvoz i izvoz plastičnih džakova i kesa kao i otpada

3.5. Zaštita prirode i biodiverziteta

3.5.1. Zaštićena područja

3.5.2. Biodiverzitet

4. Uticaj životne sredine na javno zdravlje

4.1. Javno zdravlje – bolesti iz životne sredine

4.2. Kvalitet vode za piće

4.3. Uticaj kvaliteta vazduha na zdravlje

5. Stanje ugroženih životnih sredina

- 5.1. Ekološka situacija u zoni delovanja EKK-a
- 5.2. Ekološka situacija u oblasti delovanja Feronikla
- 5.3. Ekološka situacija u oblasti delovanja Šarcem
- 5.4. Ostala ugrožena područja (vruće tačke) životne sredine

6. Sprovođenje strategije, akcionog plana i planova sanacije životne sredine

- 6.1. Sprovođenje ekoloških strategija
- 6.2. Sprovođenje akcionih planova
- 6.3. Sprovođenje lokalnih planova životne sredine

7. Preduzete mere za zaštitu životne sredine, uspesi preduzetih mera i njihov uticaj na ekonomski razvoj

- 7.1. Izrada državnog zakonodavstva o zaštiti životne sredine
- 7.2. Inspekcija i kontrola sprovođenja zakona
- 7.3. Licenciranje

8. Način upravljanja prirodnim resursima i zaštite životne sredine

- 8.1. Korišćenje vodnih resursa
- 8.2. Korišćenje šumskih resursa
- 8.3. Korišćenje mineralnih resursa

9. Analiza funkcionisanja institucija, organa vlasti i drugih subjekata za zaštitu životne sredine

- 9.1. Uredba (VRK) br. 08/2024 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture – reorganizacija
- 9.2. Nacrt uredbe o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta Kosovska agencija za zaštitu životne sredine
- 9.3. Saradnja sa Evropskom agencijom za životnu sredinu / EIONET
- 9.4. Službenici za zaštitu životne sredine i inspektori za zaštitu životne sredine na lokalnom nivou

10. Finansiranje sistema zaštite životne sredine

- 10.1. Finansiranje životne sredine kroz kapitalne projekte u Ministarstvu životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture

10.2. Finansiranje životne sredine kroz kapitalne projekte na lokalnom nivou

10.3. Finansiranje životne sredine kroz projekte donatora.

11. Preporuke

12. Reference

13. Dodaci

Spisak skraćenica

UOA	Ukupni organski azot
UA	Ukupna alkalnost
UNA	Ukupni neorganski azot
Ar	Aroma
AKS1	Aglomeracija Kosova 1
AZŽSK	Agencija za zaštitu životne sredine Kosova
AŠK	Agencija za šumarstvo Kosova
RAVU	Regulatorna agencija za vodne usluge
ASK	Agencija za statistiku Kosova
BAT	Najbolje dostupne tehnike
BDP	Bruto domaći proizvod
BE	Evropska unija
Cu ²⁺	Bakar
Cd ²⁺	Kadmijum
Cr ³⁺	Hrom
C ₆ H ₅ OH	Fenoli
Cl-	Hloridi
Cl ₂	Slobodni hlor
Ca ⁺	Joni kalcijuma
CNVP	Organizacija za povezivanje prirodnih i individualnih vrednosti
CLC	Corine zemljišni pokrivač
CO	Ugljen-monoksid
CO ₂	Ugljen-dioksid
DET	Deterdženti
CK	Carina Kosova
EMPN	Evropska mreža za praćenje i nadzor
EEA	Evropska agencija za životnu sredinu
FMg	Tvrdoća magnezijuma
Fca	Tvrdoća kalcijuma
Fp	Ukupna tvrdoća
Fe ²⁺	Gvožđe
GIZ	Nemačka tehnička saradnja
GHG	Gasovi sa efektom staklene bašte
H	Nivo
HCO ₃ ⁻	Bikarbonati
KIZP	Kosovski institut za zaštitu prirode

IPA	Prvi instrument za pristupanje EU
NIUZK	Nacionalni institut za javno zdravlje Kosova
HMZK	Hidrometeorološki zavod Kosova
IPPC	Integrisana kontrola i sprečavanje zagađenja
IPCC	Međuvladin panel za klimatske promene
IWRM-K	Integrisano upravljanje vodnim resursima na Kosovu
ITUN	Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda
JICA	Japanska agencija za međunarodni razvoj
EKK	Energetska Korporacija Kosova
KKUD	Kosovska kompanija za upravljanje deponijama
ROK	Regionalni otpad Kompanija
RKV	Regionalna kompanija za vodosnabdevanje
KEDS	Kosovska kompanija za distribuciju električne energije
KESCO	Kosovska kompanija za električnu energiju
MPŠRR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
MŽSPPI	Ministarstvo za životnu sredinu, prostorno planiranje i infrastrukturu
PSPZ	Prirodni spomenik od posebnog značaja
MZ	Ministarstvo zdravlja
ME	Ministarstvo ekonomije
Mg+	Magnezijumovi joni
SRV.	Supstance rastvorljive u vodi
Ni ²⁺	Nikl
Mn ²⁺	Mangan
NO ₂	Azot-dioksid
N-NO ₃ -	Azotni nitrati
NO ₃ -	Nitratni jon
N-NH ₄ ⁺	Nejonizovani amonijum azot
NO ₂ -	Nitritni azot
NgO	Zasićenost kiseonikom
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
OBSH	Svetska zdravstvena organizacija
O ₃	Ozon
PM ₁₀	Čestice u vazduhu prečnika 10 mikrona ili manje
PM _{2.5}	Čestice u vazduhu prečnika 2,5 mikrona ili manje
RPR	Regionalni program razvoja
PCB	Polihlorovani bifenili
pH	Koncentracija vodonik jona

PO43-	Ortofosfati
P - PO43-	Fosfor ortofosfata
Ptot.	Ukupni fosfor (poli+orto)
Pb2+	Olovo
NP	Nacionalni park
HPK-Cr	Hemijska potrošnja kiseonika sa dihromatom
BPO7	Biohemijska potrošnja kiseonika
SO42-	Sulfatni jon
SiO32-	Silikati
Si - SiO32-	Silicijum dioksid u silikatima
SIDA	Švedski Međunarodna agencija za razvoj
SOx	Sumporni oksidi
TCA	Elektrana A
TCB	Elektrana B
SČČ	Suspendovane čvrste čestice
UNICEF	Dečji fond Ujedinjenih nacija za hitne slučajeve
PUŽŽS	Procena uticaja na Zemlju i životnu sredinu
SPŽS	Strateška procena životne sredine
X	Električna provodljivost
KP-a	Kancelarija premijera
ZKS1	Kosovo, područje praćenja 1
Zn2+	Cink
ZPP	Zaštićena prirodna područja

Lista mapa

- Mapa . 1:** Lokacije stanica za praćenje kvaliteta vazduha
Mapa 2: Mreža površinskih voda na Kosovu
Mapa 3: Regionalne, opštinske deponije i transfer stanice

Spisak Tabela

- Tabela.1:** Indeks kvaliteta vazduha
Tabela 2: Podaci o kvalitetu vazduha po parametrima i stanicama za monitoring u aglomeracionom području za 2024. godinu

Tabela 3: Podaci o kvalitetu vazduha po parametrima i stanicama za monitoring ZKS1 za 2024. godinu

Tabela 4: Emisije glavnih zagađivača u vazduh po izvorima emisije (tone/godišnje)

Tabela 5: Ukupne emisije gasova staklene bašte na Kosovu, po sektorima 2023.

Tabela 6: Ključne kategorije emisija za 2021. godinu prema IPCC-u

Tabela 7: Emisije po gasovima 2023.

Tabela 8: Lista prioriternih organskih supstanci

Tabela 9: Prosečne godišnje vrednosti nivoa H (cm) po mernim stanicama 2023-2024.

Tabela 10: Prosečne godišnje vrednosti protoka Q (m³/sec) po mernim stanicama 2023-2024.

Tabela 11: Prosečna godišnja vrednost (m) prema mernim stanicama podzemnih voda za 2024. godinu

Tabela 12: Sistem za praćenje reka pomoću sistema kamera

Tabela 13: Iskorišćena površina poljoprivrednog zemljišta 2023-2024 (ha)

Tabela 14: Upotreba mineralnih đubriva po grupi poljoprivrednih kultura za godine (2023- 2024)

Tabela 15: Upotreba organskih đubriva po grupi poljoprivrednih kultura za godinu (2023-2024)

Tabela 16: Upotreba pesticida na korišćenoj površini poljoprivrednog zemljišta 2020-2024

Tabela 17: Proizvodnja komunalnog otpada kg/stanovnik/godina (2023. i 2024.)

Tabela 18: Sastav otpada

Tabela 19: Broj deponija stvorenih na Kosovu tokom 2024. godine – prema izveštajima opština

Tabela 20: Količina sterilisanog bolničkog otpada u 8 regionalnih bolničkih centara

- Tabela 21.** Proizvodnja plastičnih kesa od strane nekih većih lokalnih kompanija
- Tabela 22.** Broj i površina zaštićenih područja 2024.
- Tabela 23.** Bolesti koje su se javile tokom 2023-2024.
- Tabela 24.** Stopa (%) usklađenosti bakterioloških i fizičko-hemijskih testova sa lokalnim standardima kvaliteta vode RWC, 2024.
- Tabela 25.** Nacionalni, EU i SZO referentni standardi za kvalitet vazduha
- Tabela 26.** Korelacija prevremenih smrti sa nivoima koncentracije zagađenja vazduha
- Tabela 27.** Glavni operativni pokazatelji KEK-a, tokom 2024
- Tabela 28.** iz Metalni otpad, baterije, ulja, masti, tokom 2024. godine
- Tabela 29.** Godišnje emisije zagađujućih materija u vazduhu SO₂, NO_x i ukupne prašine
`TCA` `TCB` 2023-2024
- Tabela 30.** Promene metričkih indikatora za godine 2023-2024
- Tabela 31.** Proizvodnja otpada po kategoriji od strane Šarcem-a za godinu 2024
- Tabela 32.** Nivo sprovođenja strategija i akcionih planova za sektor životne sredine za godinu 2024
- Tabela 33.** Planovi zaštite životne sredine na lokalnom nivou 2024
- Tabela 34.** Skupština Kosova je donela pet zakona
- Tabela 35.** Administrativna uputstva koja je izdalo MŽSPPI i ruralnog razvoja
- Tabela 36.** Administrativna uputstva koja je izdalo Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
- Tabela 37.** Administrativna uputstva - Ministarstvo ekonomije
- Tabela 38.** Inspekcije i drugi pravni postupci
- Tabela 39.** Krivične prijave u osnovnim tužilaštvima za štetu na prirodnim resursima u 2023 - 2024
- Tabela 40.** Inspekcije i drugi pravni postupci na lokalnom nivou 2024
- Tabela 41.** Aktivnosti za izdavanje dozvola tokom 2023 - 2024

Tabela 42. Korišćenje vode 2023-2024 od strane velikih industrijskih preduzeća

Tabela 43. Količina drvene mase (m³) korišćena prema Regionalnim koordinacionim

direktoratima KFA i sektorima za 2024. godinu

Tabela 44. Industrijski i građevinski minerali

Tabela 45. Budžet MŽSPPI za 2023-2024. godinu

Tabela 46. Kapitalni projekti zaštite životne sredine podržani budžetom za MŽSPPI 2023-

2024. godinu

Tabela 47. Donatorski projekti u sektoru životne sredine i voda 2024. godine

Promene merljivih indikatora

Spisak slika

Slika 1. Parametri praćeni u AKS1

Slika 2. Parametri praćeni u ZKS1

Slika 3. Trend godišnjih proseka PM10 za godine 2013-2024

Slika 4. Trend godišnjih proseka PM2.5 za godine 2013-2024

Slika 5. Trend godišnjih proseka O₃ za godine 2013-2024

Slika 6. Trend godišnjih proseka SO₂ za godine 2013-2024

Slika 7. Trend godišnjih proseka CO za godine 2013-2024

Slika 8. Trend godišnjih proseka NO₂ za godine 2013-2024

Slika 9. Trend emisija u vazduh 2014-2023 (tone/godišnje)

Slika 10. Odabrani indikatori iz praćenja kvaliteta rečne vode - HMZK 2024 (sliv

Belog Drima)

Slika 11. Odabrani indikatori iz praćenja kvaliteta rečne vode - HMZK 2024 (sliv Ibra)

Slika 12. Odabrani indikatori iz praćenja kvaliteta rečne vode - HMZK 2024 (sliv

Binačke Morave i Lepenca)

Slika 13. Trend iz praćenja kvaliteta rečne vode u slivu Belog Drima za godine: 2021-

2024

Slika 14. Prosečne koncentracije ukupnih suspendovanih čvrstih materija 2023. i

- 2024.
- Slika 15.** Biohemijska potrošnja kiseonika (BPK) u vodama četiri grada na Kosovu za 2023. i 2024.
- Slika 16.** Hemijska potrošnja O₂ (CO₂) za 2023. i 2024.
- Slika 17.** Ukupni azot za 2023. i 2024. godinu
- Slika 18.** Sastav otpada na Kosovu
- Slika 19.** Ukupna količina komunalnog otpada na sanitarnim deponijama na Kosovu za 2024. godinu
- Slika 20.** Odlaganje komunalnog otpada na sanitarnim deponijama na Kosovu, 2018 – 2024. godina
- Slika 21.** Trend odlaganja otpada na deponijama 2018 – 2024. godina
- Slika 22.** Tretman komunalnog otpada na Kosovu
- Slika 23.** Trend u količini sterilisanog bolničkog otpada u 8 regionalnih bolničkih centara
- Slika 24.** Proizvodnja i tretman industrijskog otpada na Kosovu
- Slika 25.** Trend u proizvodnji industrijskog otpada na Kosovu 2018-2023. godina
- Slika 26.** Količina uvezenih plastičnih kesa i vreća 2018 – 2024. godina
- Slika 27.** Količina kesa i izvezenih plastičnih kesa 2018 – 2024. godina
- Slika 28.** Broj zaštićenih prirodnih područja 1950 - 2024
- Slika 29.** Spaljena površina ha/godišnje
- Slika 30.** Metali
- Slika 31.** Učinkovitost AZŽSK-a 2016-2024 u okviru EIONET-a

1. Uvod

Životna sredina predstavlja jedno od najvrednijih bogatstava svakog društva i suštinski je faktor za dobrobit stanovništva, ekonomski razvoj i očuvanje biodiverziteta. Trenutno stanje životne sredine u Republici Kosovo predstavlja kontinuirani izazov za odgovorne institucije, civilno društvo i građane uopšte. Uticaj ekonomskih aktivnosti, brza urbanizacija, nedostatak odgovarajuće infrastrukture za tretman otpada i zagađenih voda, kao i neodrživo korišćenje prirodnih resursa, doneli su ozbiljne posledice po glavne komponente životne sredine.

Ovaj izveštaj pruža pregled stanja životne sredine u zemlji, analizirajući najvažnije događaje za poslednji izveštajni period, sa posebnim fokusom na kvalitet vazduha i vode, zemljište, upravljanje otpadom, zaštitu prirode i uticaje na zdravlje stanovništva. Izveštaj takođe ispituje funkcionisanje institucija, sprovođenje strategija i akcionih planova zaštite životne sredine, kao i metode finansiranja i međuinstitucionalne i međunarodne saradnje.

Najvažniji deo ovog izveštaja posvećuje pažnju stanju životne sredine, prvo se baveći kvalitetom vazduha, emisijama zagađivača vazduha i gasovima staklene bašte (GSG), koji predstavljaju jednu od najvećih briga u pogledu javnog zdravlja i uticaja na klimu. Pored toga, predstavljen je i doprinos projekata međunarodne saradnje. Poglavlje se takođe bavi stanjem površinskih i podzemnih voda, fokusirajući se i na kvalitativne i na kvantitativne aspekte, uključujući tretman zagađenih voda i korišćenje vodnih resursa. Odeljak o zemljištu ispituje njegovu poljoprivrednu upotrebu, zagađenje i procese praćenja zemljišta.

Odeljak posvećen upravljanju otpadom, govori sa akcentom na stvaranje, sastav, odlaganje i tretman komunalnog, industrijskog, bolničkog otpada, kao i kesa i plastičnog otpada.

Pored toga, obrađen je i fenomen divljih deponija koje i dalje predstavljaju ozbiljan rizik po životnu sredinu i javno zdravlje. Radi očuvanja biodiverziteta i prirode, izveštaj ispituje stanje zaštićenih područja, flore, faune i šumskih resursa, koji su pod stalnim pritiskom ljudskih aktivnosti i klimatskih promena. Odraz uticaja životne sredine na zdravlje stanovništva predstavljen je u četvrtom poglavlju, koje analizira veze između zagađenja vazduha i vode i ekoloških bolesti.

Takođe, u izveštaju su obrađena najosetljivija i najugroženija ekološka područja, uključujući i ona oko industrijskih područja kao što su EKK, Feronikel, Šarcem i takozvane ekološke „vruće tačke“ koje zahtevaju hitne sanacione mere.

Izveštaj takođe analizira napredak u sprovođenju strategija zaštite životne sredine i akcionih planova, na centralnom i lokalnom nivou, kako bi se procenila efikasnost do sada preduzetih politika i instrumenata. Važna procena je takođe posvećena konkretnim merama za zaštitu životne sredine, uključujući zakonodavstvo, mehanizme inspekcije i sistem ekoloških dozvola.

Završna poglavlja fokusiraju se na upravljanje prirodnim resursima (voda, šume i rudarstvo), institucionalno funkcionisanje i kapacitete organa zaštite životne sredine, kao i na finansijski aspekt zaštite životne sredine – ispitujući projekte finansirane iz državnog budžeta, opština i međunarodnih donatora.

Svrha ovog izveštaja je da doprinese javnoj i institucionalnoj svesti o stvarnom stanju životne sredine, da promoviše veću odgovornost u upravljanju prirodnim resursima i da pruži preporuke zasnovane na podacima za izradu održivih politika za ekološku budućnost naše zemlje.

2. Rezime glavnih nalaza izveštaja

Vazduh - Kvalitet vazduha na Kosovu za 2024. godinu je generalno bio ispod zakonskih granica koje su propisali standardi EU za godišnji prosek glavnih zagađivača kao što su: PM10, PM2.5, NO₂, SO₂, O₃ i CO. Broj dana sa prekoračenjima za PM10, iako unutar zakonskog ograničenja od 35 dana godišnje, bio je visok u nekoliko urbanih stanica: Priština/Rilindja (33 dana), Kodra e Trimave (21) i Obilič (20), što ukazuje na potrebu za intervencijom u područjima sa visokim urbanim i industrijskim opterećenjem.

Druga područja praćenja (ZKS1) pokazala su bolje rezultate. Samo je Gnjilane imalo 26 dana sa prekoračenjima, dok Elez Han nije imao nijedno. Podaci za period 2013–2024 pokazuju značajno poboljšanje kvaliteta vazduha, posebno za PM10 i PM2.5, što odražava mere preduzete za smanjenje zagađenja.

Što se tiče emisija u vazduh, prema proceni zasnovanoj na potrošnji goriva, glavni izvor emisija zagađivača NO₂ i SO₂ je proizvodnja energije i grejanja, dok je za PM2.5, PM10, ukupnu prašinu i ugljen-monoksid (CO), glavni izvor zagađenja mali izvori sagorevanja, koji uključuju stambene, institucionalne i komercijalne izvore. Transport je drugi izvor zagađenja za NO₂ posle sektora proizvodnje energije, dok je proizvodna i građevinska industrija drugi sektor za zagađenje CO posle malih izvora sagorevanja. Godišnje emisije gasova staklene bašte na Kosovu za 2023. godinu procenjuju se na oko 10266 Gg (gigagrama) CO₂ ekvivalenta (ekvivalent) ili oko 10,6 miliona tona CO₂ ekvivalenta. Glavni izvor emisija gasova staklene bašte je energetski sektor, sa učešćem od 87% ukupnih emisija. Drugi sektor je poljoprivreda i korišćenje zemljišta sa 7%. Sektor otpada predstavlja 4% ukupnih emisija.

Voda - Stanje voda na Kosovu ostaje izazovno zbog velikih ekološkog pritiska urbanizacije, industrije i intenzivne

poljoprivrede. Najveće zagađenje dolazi od ispuštanja otpadnih voda bez adekvatnog tretmana, kao i od ispiranja hemijskih supstanci sa poljoprivrednog zemljišta. Ovo utiče na povećanje organskih i neorganskih supstanci u vodnim telima, kao što su fosfor, azot i suspendovane čvrste materije.

Praćenje od strane HMZK preko 54 stanice pokazuje visoko zagađenje u rekama koje teku kroz naseljena i industrijska područja (Prištevka/Bresje i Gračanka/Vragolija). U nekim slučajevima, vrednosti BPO i HPK prelaze prihvatljive norme, što signalizira ozbiljno organsko zagađenje. Međutim, koncentracija ukupnog fosfora u većini stanica ne prelazi prag za eutrofikaciju.

Prečišćavanje otpadnih voda je napredovalo izgradnjom modernih postrojenja u Peći, Đakovici, Prizrenu i Srbica u. U 2024. godini prečišćeno je oko 11% otpadnih voda, u poređenju sa samo 1% u 2023. godini. Međutim, izazov ostaje u ukupnom kapacitetu za prečišćavanje azota i nedostatku podataka za neka područja.

Zemljište / Tlo - Poljoprivreda je blago porasla i značajno doprinosi ekonomiji Kosova. Učešće poljoprivrednog sektora u bruto domaćem proizvodu (BDP) povećano je na 9% u 2024. godini sa 7,2% u 2023. godini. Realni rast ukupnog BDP-a za 2024. godinu iznosio je 4,41%, dok je sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva zabeležio povećanje od 2,29%.

Sipërfaqja totale e tokës bujqësore në vitin 2024: 420,228.67 ha, me një rënie prej 456.3 ha krahasuar me vitin 2023. Përdorimi i tokës ka ndryshime të vogla negative në sipërfaqe, por ka përparime në tokën e ujitur dhe tek disa kultura bujqësore.

Površina navodnjavanog zemljišta u 2014. godini povećana je na 34.070,28 hektara, što je povećanje od 88,75% u poređenju sa 2023. godinom (18.050 hektara). Zemljište se suočava sa pritiskom zagađenja, a nedostatak sistema za praćenje predstavlja veliki izazov. Programi subvencija su pozitivno uticali na investicije i ruralni razvoj. Na Kosovu ne postoji stalni i sveobuhvatni sistem za praćenje zemljišta. Praćenje zemljišta

preko HMZK-a sprovedeno je samo za posebne slučajeve ili projekte EU.

Upravljanje otpadom - Proizvodnja komunalnog otpada na Kosovu pokazuje velike varijacije između opština; u nekim oblastima, proizvodnja po glavi stanovnika je povećana, dok je ukupno sakupljeno smanjeno, što ukazuje na slabosti u sakupljanju i izveštavanju.

Sastav otpada dominiraju frakcije koje se mogu reciklirati (plastika, papir, metal, organski otpad), ali nedostatak kapaciteta za odvajanje i tretman otpada znači da većina završava na deponijama.

Postojeće deponije su uglavnom preopterećene, ne upravljaju se u skladu sa standardima i često se nalaze u blizini stambenih područja ili reka, što uzrokuje zagađenje vazduha, vode i zemljišta.

Nedostaje funkcionalna infrastruktura za reciklažu. Iako neki privatni operateri sakupljaju materijale za reciklažu, sistem nije integrisan i ne uključuje građane. Industrijski i bolnički otpad se ne upravlja kako je propisano zakonom. Često završava na istim rutama kao i komunalni otpad, povećavajući rizik po javno zdravlje.

Postojeće zakonodavstvo i strategije su na papiru usklađeni sa direktivama EU, ali je sprovođenje slabo zbog nedostatka finansiranja, tehničkih kapaciteta i institucionalne kontrole. Svest građana je veoma niska.. Razdvajanje otpada na izvoru gotovo da ne postoji, a praksa spaljivanja otpada je i dalje rasprostranjena. Trenutno se preko 90% otpada na Kosovu odlaže na deponije.

Zaštita prirode i biodiverziteta - U 2024. godini, Kosovo je imalo ukupno 260 zaštićenih područja, koja pokrivaju površinu od 126.112,2 ha, ili 11,5% teritorij

Glavne kategorije zaštićenih područja uključuju: 19 strogih rezervata prirode, 2 nacionalna parka (Šar planina, Prokletije),

230 spomenika prirode, 1 park prirode, 7 zaštićenih pejzaža i 1 posebno područje za ptice.

Najveće površine zauzimaju nacionalni parkovi „Šar planina“ i „Prokletije“, koji su glavna osnova za očuvanje planinskog biodiverziteta.

U 2024. godini, nova područja su dodata pod zaštitu, kao što je „Guri i Hodža sa klisurom reke Perlepnice“ (30 ha), dok je proglašenje „Planine Mokna i jezera Gazivode“ (~25.000 ha) za park prirode u procesu finalizacije.

Uprkos povećanju zaštićenih područja, ljudski pritisci ostaju veoma visoki: nekontrolisana gradnja, eksploatacija šuma, ilegalni lov, masovni turizam i nedostatak efikasnog upravljanja.

Klimatske promene predstavljaju potencijalni rizik, što dovodi do izumiranja ili raseljavanja vrsta i povećanog rizika od šumskih požara. U 2024. godini, područja pogođena požarima su se značajno povećala u poređenju sa prethodnom godinom.. Degradacija pejzaža i fragmentacija staništa izgradnjom i putevima u nacionalnim parkovima ugrožavaju biodiverzitet i ekološke funkcije.

Biodiverzitet Kosova je veoma bogat – sa preko 2.800–3.000 vrsta vaskularne flore i raznovrsnom faunom koja uključuje retke i međunarodno zaštićene vrste kao što su mrki medved, ris, suri orao i šumska sova.

Međutim, nedostatak potpunog inventara i tačnih podataka o populacijama vrsta ostaje velika naučna praznina.

Uticaji životne sredine na zdravlje stanovništva - Zagađenje vazduha jedna je od najvećih pretnji javnom zdravlju na Kosovu. Emisije PM2.5, PM10, NO2 i SO2 iz transporta, industrije i sagorevanja u domaćinstvima direktno utiču na respiratorne i kardiovaskularne bolesti. Prema SZO, zagađenje vazduha uzrokuje preko 7 miliona prevremenih smrti širom sveta svake godine. Samo na Kosovu, u 2024. godini, zagađenje vazduha je povezano sa 2.370 prevremenih smrti od PM2.5 i 240 od NO2.

Infektivne bolesti su pokazale značajne fluktuacije između 2023. i 2024. godine.

Povećanje slučajeva u 2024. godini: akutna dijareja (+30,4%), rotavirus (+27,4%), veliki kašalj (+10.350%), RSV (+160,3%), HIV/SIDA (+70%) i druge zoonotske bolesti kao što je bruceloza (+66,7%). Značajna smanjenja: COVID-19 (-19,4%), SARI (-21%), varicela (-40,6%), tuberkuloza (-20,34%). Ukupan broj slučajeva povećan je za 31.658 slučajeva ili +12,9% u poređenju sa 2023. godinom.

Kvalitet vode za piće se kontinuirano poboljšavao. U 2024. godini, usklađenost sa mikrobiološkim i fizičko-hemijskim standardima dostigla je 98,84%, u poređenju sa 96,6% u 2023. godini. Dva regionalna vodovodna preduzeća (Južni hidroregion i Đakovica) postigla su 100% usklađenost, dok je nacionalni prosek i dalje veoma visok.

Stanje ugroženih životnih sredina - Ekološka situacija u industrijskim zonama Kosova predstavlja velike izazove zbog aktivnosti EKK-a, Feronikela, Šarcema i drugih rudnika. Aktivnosti EKK-a ostaju najveći izvor pritiska na životnu sredinu u zemlji, uzrokujući zagađenje prašinom, emisije gasova (SO₂, NO_x, ukupna prašina), zagađenje vode i zemljišta, kao i taloženje velikih količina pepela. Podaci pokazuju povećanje emisija zagađujućih materija iz elektrana i akumulaciju opasnog otpada kao što su tehnološka ulja i baterije, što ugrožava životnu sredinu i javno zdravlje. U slučaju Feronikela, iako postrojenje nije bilo u funkciji tokom 2024. godine, situacija sa deponijama šljake i rudnikom Glavica ostaje zabrinjavajuća, što predstavlja rizik od zagađenja zemljišta i vode. Šarcem je postigao napredak u ispunjavanju ekoloških standarda nakon ponovnog licenciranja sa IPPC-om. Utvrđeno je značajno smanjenje potrošnje vode (oko 50%) i poboljšanje njenog upravljanja kroz reciklažu i tretman. Takođe, emisije SO_x i NO_x su bile u okviru dozvoljenih granica. Međutim, neke kategorije otpada su se povećale, kao što su cigle za zidove peći. Što se tiče rudarstva,

rudnici Trepča i brojne deponije metala i teškog otpada predstavljaju stalni rizik od zagađenja zemljišta, vode i stambenih područja.

Sprovođenje strategije, akcionog plana i planova za sanaciju životne sredine-Sprovođenje strategija i planova zaštite životne sredine na Kosovu tokom 2024. godine predstavlja situaciju koja se sastoji od napretka i stalnih izazova. Podaci pokazuju da su neki ključni strateški dokumenti, poput Strategije za zaštitu životne sredine i održivog razvoja i Nacionalnog plana za energiju i klimu, još uvek u fazi izrade ili revizije, što odlaže praktičnu primenu. Druge strategije, poput Strategije za integrisano upravljanje otpadom, Strategije za klimatske promene i Pregleda Državne strategije za vode, su odobrene i kontinuirano se sprovode, iako je nivo primene i dalje delimičan zbog nedostatka finansijskih sredstava, institucionalnih kapaciteta i međuinstitucionalne koordinacije. U oblasti prostornog planiranja, Prostorni plan Kosova i planovi upravljanja nacionalnim parkovima su u početnoj ili delimičnoj fazi, što ukazuje na kašnjenja u sprovođenju konkretnih mera za zaštitu prirode i održivo korišćenje prostora.

Na lokalnom nivou, situacija predstavlja značajnu razliku između opština. Od 38 opština na Kosovu, samo mali deo je izradio i sprovodi akcione planove za životnu sredinu, otpad, biodiverzitet i kvalitet vazduha. Neke opštine imaju dokumenta u fazi nacрта, dok druge uopšte nemaju planove. Najaktivnije opštine (kao što su Orahevec, Glogovac, Đakovica i Priština) izradile su nekoliko sektorskih planova, dok druge opštine poput Junika i Leposavića nemaju nikakve funkcionalne planove. Generalno, nalazi pokazuju da: Postoji strateški i planski okvir, ali nivo sprovođenja ostaje nizak; Dokumenti često ostaju u fazi izrade/pregleda i nisu praćeni konkretnim finansijskim planovima; Postoje značajne razlike između opština na nivou lokalnih planova zaštite životne sredine; i Praćenje i izveštavanje o sprovođenju strategija je ograničeno i često nije standardizovano.

Mere preduzete za zaštitu životne sredine, uspesi preduzetih mera i njihov efekat na ekonomski razvoj - Tokom 2024. godine postignut je značajan napredak u jačanju pravnog i institucionalnog okvira za zaštitu životne sredine na Kosovu. Skupština Kosova usvojila je pet ključnih zakona koji se bave oblastima od strateškog značaja kao što su klimatske promene, promocija obnovljivih izvora energije, energetske performanse zgrada i harmonizacija zakonodavstva o prekršajima. Ovi zakoni stvorili su pravnu osnovu za smanjenje zagađenja, povećanje energetske efikasnosti i približavanje standardima Evropske unije. Pored zakona, Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture (MŽSPPI) izdalo je šest administrativnih uputstava koja regulišu praktične aspekte zaštite životne sredine, od integrisanih ekoloških dozvola do postavljanja standarda kvaliteta vazduha i upravljanja deponijama. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) odobrilo je pet administrativnih uputstava koja se odnose na zaštitu šuma, upotrebu veštačkih đubriva i upravljanje životinjama, doprinoseći održivom upravljanju prirodnim resursima. S druge strane, Ministarstvo ekonomije odobrilo je administrativno uputstvo kojim se podržavaju investicije u obnovljive izvore energije.

Što se tiče inspekcijuskog nadzora, tokom 2024. godine, na centralnom nivou je sprovedeno preko 649 nadzora sa zapisnicima, doneto je 164 rešenja i 247 manjih novčanih kazni. Na lokalnom nivou, od 38 opština, samo 15 je podnelo izveštaje, sprovedši ukupno 1512 inspekcijuskih nadzora, 988 pomoći i 102 rešenja. Takođe, Direkcije nacionalnih parkova su pokrenule 87 postupaka kod tužilaštva zbog štete nanesene prirodnim resursima, sa navedenom štetom od preko 183.000 evra.

U oblasti izdavanja dozvola, tokom 2024. godine izdato je 110 ekoloških saglasnosti za procenu uticaja na životnu sredinu (PUŽS), 7 saglasnosti za Stratešku procenu životne sredine (SPŽS), 82 ekološke dozvole, 5 integrisanih dozvola, 22 vodne saglasnosti, 21 vodna dozvola za korišćenje i 20 za ispuštanje.

Ovo ukazuje na povećanje administrativne aktivnosti i sprovođenja zakona, iako i dalje postoji potreba za poboljšanjem trajanja i efikasnosti postupaka.

Način upravljanja prirodnim resursima i zaštite životne sredine - Industrijski operateri kao što su EKK, NewCo Feronikel i Šarcem predstavljaju najveće potrošače vode. EKK ostaje glavni potrošač, sa preko 18 miliona m³ potrošnje vode, uglavnom za proces hlađenja. U međuvremenu, NewCo Feronikel je imao minimalnu aktivnost zbog obustave proizvodnje. Što se tiče vode za piće i domaćinstva, sedam regionalnih vodovodnih kompanija distribuiralo je oko 198 miliona m³ vode, što je povećanje u odnosu na 2023. godinu, uključujući severni deo zemlje. Šume Kosova pokrivaju oko 44,7% teritorije, sa podelom na državne šume (295.200 ha) i privatne šume (180.800 ha). U 2024. godini zabeležena je velika šteta od požara, koji su pogodili preko 3.469 ha. Uprkos tome, iz državnog budžeta nisu sprovedeni novi projekti pošumljavanja, već samo minimalne intervencije kroz partnerske organizacije. Iskorišćenje drvene mase je preko 91.759 m³, dok nezakonita seča drveta ostaje ozbiljan problem, što je rezultiralo konfiskacijom oko 1.194 m³ drveća.

Rudarska aktivnost tokom 2024. godine bila je opsežna i imala je veliki ekonomski uticaj. U kategoriji metalnih minerala, dominiraju rude olova i cinka sa preko 170.000 tona, dok je upotreba nikla i kobalta bila minimalna. Što se tiče energetskih minerala, lignit i dalje ostaje glavna osnova lokalne energije, sa preko 8 miliona tona koje se vade godišnje. U međuvremenu, u kategoriji industrijskih i građevinskih minerala, krečnjak je bio najviše eksploatisan materijal (preko 6,5 miliona m³), a zatim slede glina i drugi građevinski materijali.

Finansiranje sistema zaštite životne sredine - Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture (MŽSPPI) zabeležilo je značajno povećanje ukupnog budžeta sa 213,48 miliona evra u 2023. na 265,44 miliona evra u 2024. godini (povećanje od oko 24%). Najveće povećanje zabeleženo je kod kapitalnih izdataka (sa 177,86 miliona evra na 223,16 miliona evra).

Za 2024. godinu, investicije su uglavnom usmerene na sektor voda (brane, rečna korita, vodovodi i alarmni sistemi), dok su sredstva za upravljanje otpadom i opštinsku infrastrukturu značajno smanjena.

Smanjenje budžeta za kapitalne projekte u oblasti zaštite životne sredine. Sa 9,88 miliona evra u 2023. godini, budžet za kapitalne projekte u oblasti zaštite životne sredine pao je na samo 4,54 miliona evra u 2024. godini, što je smanjenje od oko 54%. Opštine su imale kombinovani budžet od 22,73 miliona evra, sa neravnomernom raspodelom. Opštine poput Prizrena (5,21 milion evra), Dragaša (2,68 miliona evra) i Prištine (2,33 miliona evra) dobile su značajnu podršku, dok su manje opštine poput Raniluga (14.525 evra) i Klokota (62.992 evra) dobile mnogo manje.

Međunarodni donatori (EU, SIDA, JICA, švajcarska vlada, WIF, GIZ itd.) bili su važan izvor finansiranja, finansirajući velike projekte u oblasti vode, vazduha, upravljanja otpadom, brana i izgradnje institucionalnih kapaciteta.

Projekti kao što su EU4Green (11 miliona evra), Integrisano upravljanje vodnim resursima (24 miliona evra) i JICA kontrola zagađenja vazduha (3 miliona evra) pokazuju da je međunarodna podrška ključni stub razvoja životne sredine.

Primećen je fokus na digitalizaciji, poboljšanju ekoloških laboratorija, stvaranju registara opasnog otpada i obeležavanju zaštićenih područja, što signalizira prelazak sa velikih infrastrukturnih projekata na jačanje tehničkih i kapaciteta za praćenje..

3. Stanje i trend životne sredine

3.1. Vazduh

3.1.1. Kvalitet vazduha

Proces praćenja kvaliteta vazduha je neophodna aktivnost koja podrazumeva sistematsko prikupljanje i analizu podataka o atmosferskim zagađivačima na datoj teritoriji. Ova aktivnost omogućava identifikaciju izvora zagađivača, procenu njihovog uticaja na zdravlje stanovništva i životnu sredinu i kreiranje odgovarajućih politika za poboljšanje kvaliteta vazduha. Monitoring se sprovodi na strateški određenim lokacijama, koje predstavljaju različite profile životne sredine kao što su urbana, prigradska industrijska i ruralna područja. Stanice opremljene tehnologijom za merenje zagađivača vazduha nalaze se u ovim područjima. Prateća infrastruktura se sastoji od integrisane mreže od 12 statičkih stanica i mobilne stanice, koje zajedno pružaju široku i stabilnu pokrivenost za prikupljanje podataka. Merljivi parametri uključuju fine čestice (PM10 i PM2.5), ozon (O₃), sumpor-dioksid (SO₂), azot-dioksid (NO₂) i ugljen-monoksid (CO). **Prilog 1** izveštaja prikazuje **lokacije stanica za praćenje kvaliteta vazduha** i njihove karakteristike

Standardi kvaliteta vazduha u Republici Kosovo su usklađeni sa relevantnim direktivama Evropske unije, naime Direktivom 2008/50/EU, koja utvrđuje granične vrednosti koncentracije zagađujućih materija u određenim vremenskim periodima koje se ne smeju prekoračiti. Lokalno zakonodavstvo o zaštiti životne sredine je usklađeno sa ovim standardima, utvrđujući prihvatljive granice za kratkoročnu (dnevnu ili satnu) i dugoročnu (godišnju) izloženost. Dugoročna izloženost se smatra opasnijom i stoga su relevantni standardi stroži, uzimajući u obzir potencijalne štetne efekte po ljudsko zdravlje od postojanih zagađujućih materija. **Prilog 2** prikazuje **norme**

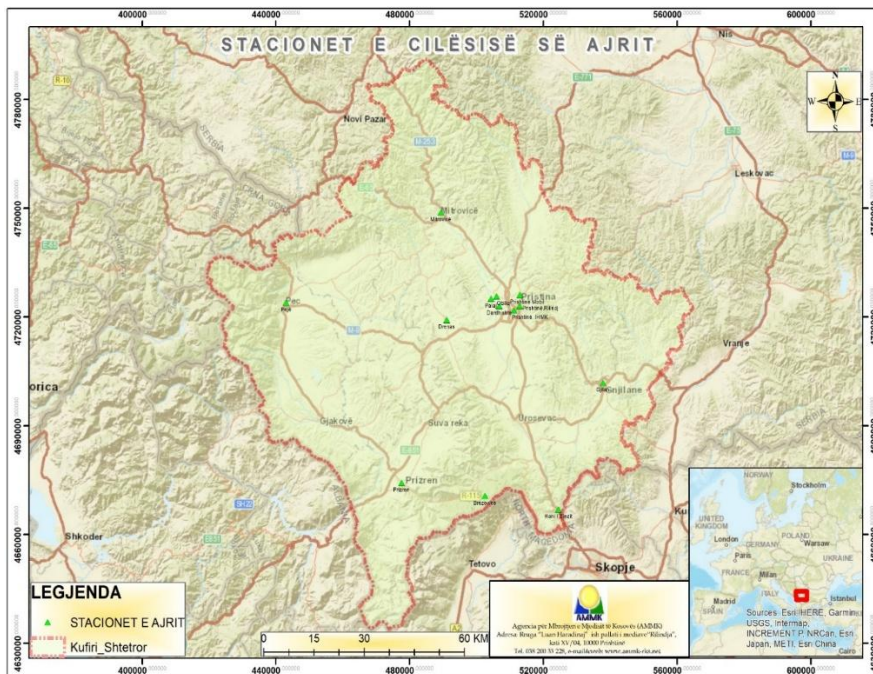
kvaliteta vazduha prema Administrativnom uputstvu br. 02/2011.

Indeks kvaliteta vazduha (IKV) je indikator koji meri nivo zagađenja vazduha i pomaže građanima da shvate koliko je čist ili zagađen vazduh koji udišu. Ovaj indeks obuhvata glavne zagađivače kao što su PM2.5, PM10, ozon pri tlu, azot-dioksid, sumpor-dioksid i ugljen-monoksid. Vrednosti indeksa se kreću od 0 do 500, pri čemu niže vrednosti ukazuju na dobar kvalitet vazduha, a više vrednosti na zagađenje štetno po zdravlje. IKV je važan alat za podizanje javne svesti i preduzimanje mera za zaštitu zdravlja, posebno dece, starijih osoba i ljudi sa respiratornim problemima. Njegovo svakodnevno praćenje takođe pomaže u dizajniranju politika za životnu sredinu i održivi urbani razvoj.

Tabela.1. Indeks kvaliteta vazduha

Zagađivači	Dobro	Prihvatljivo	Prosečno	Loše	Veoma loše	Izuzetno loše
PM2.5	0-10	10-20	20-25	25-50	50-75	75-800
PM10	0-20	20-40	40-50	50-100	100-150	150-1200
NO2	0-40	40-90	90-120	120-230	230-340	340-1000
O3	0-50	50-100	100-130	130-240	240-380	380-800
SO2	0-100	100-200	200-350	350-500	500-750	750-1250

Područja praćenja: Monitoring kvaliteta je podeljen u dve zone, Aglomeraciju (AKS1) koje se nalaze 3 u glavnom gradu (HMZK, Rilindija, Kodra Trimave) i 3 u Obilicu (Centar Obilić, Kruševac i Palaj), i Zona ZKS1 u Gnjanu, Elez Han.

Mapa . 1. Lokacije stanica za praćenje kvaliteta vazduha

Podaci o kvalitetu vazduha za 2024. godinu u godišnjem proseku i broju dana sa prekoračenjima za parametre PM10, PM2.5, O₃, SO₂, NO₂ i CO na stanicama za merenje. Podaci pokazuju da je godišnji prosek za parametar PM10 na svim stanicama za merenje bio ispod granične vrednosti od 40 mg/m³, bez zabeleženog prekoračenja granice utvrđene za ovu zagađujuću materiju u odnosu na godišnji prosek.

Takođe za ostale praćene parametre kao što su PM2.5, O₃, SO₂, NO₂ i CO, nisu zabeležena prekoračenja prosečnih godišnjih granica, što ukazuje na ispunjenje standarda kvaliteta vazduha u tom pogledu. Međutim, što se tiče broja dana sa prekoračenjima za PM10, koji prema standardima ne bi trebalo da prelazi 35 dana godišnje, proizilazi da je samo jedna stanica za merenje, tačnije Priština/Rilindja, zabeležila 33 dana sa prekoračenjima, tj. veoma blizu maksimalno dozvoljene granice. U poređenju sa drugim stanicama, kao što su Palaj (1 dan), Kruševac (8 dana), Priština/HMZK (15 dana), Obilič (20 dana) i

Kodra e Trimave (21 dan), primećuje se da iako nijedna od njih nije prekoračila ograničenje od 35 dana, neke stanice ipak pokazuju značajno opterećenje zagađenjem tokom određenih perioda u godini.

Ova situacija odražava potrebu za održivim i kontinuiranim merama za smanjenje zagađenja, posebno u urbanim područjima opterećenim saobraćajem i industrijskim aktivnostima, kako bi se dodatno poboljšao kvalitet vazduha i zaštitilo javno zdravlje.

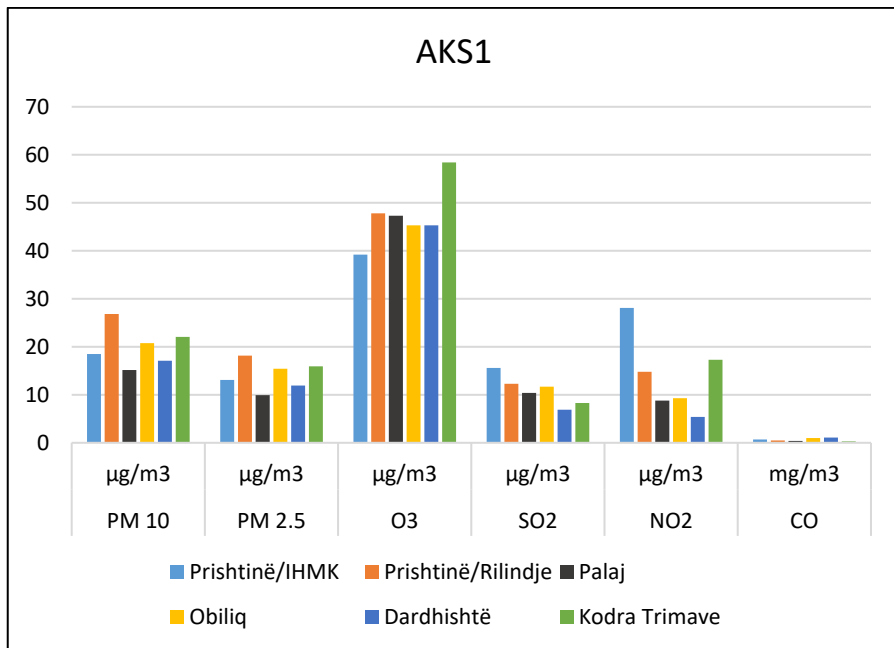
U tabeli 2 prikazani su godišnji prosečni podaci o kvalitetu vazduha kao i broj dana sa prekoračenjima za sedam stanica za praćenje van aglomerisanog područja. Prema ovim podacima, nisu zabeležena prekoračenja standarda za godišnje proseke praćenih parametara, uključujući PM10, PM2.5, O₃, SO₂, NO₂ i CO.

Međutim, za parametar PM10, prema standardu od 35 dana u godini, nije bilo prekoračenja ove granice ni na jednoj od stanica. Stanica sa najvećim brojem dana prekoračenja je Gnjilane, sa 26 dana, zatim Peć (18 dana) i Mitrovica (16 dana). Stanice Glogovac i Brezovica zabeležile su samo po 2 dana, dok Elez Han nije zabeležio nijedan dan sa prekoračenjima.

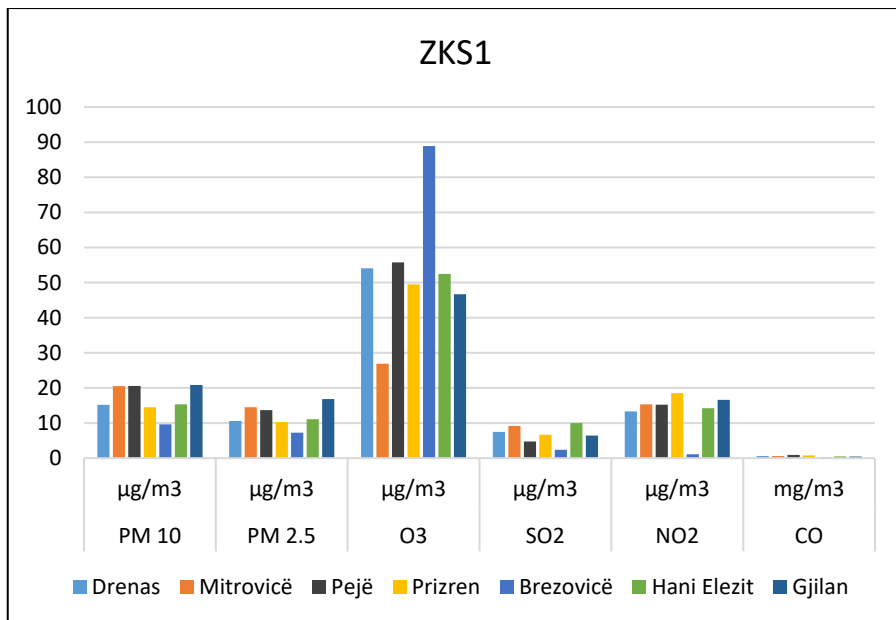
Ovi podaci ukazuju na relativno dobru situaciju sa kvalitetom vazduha u ovim područjima za 2024. godinu, međutim, prisustvo dana sa prekoračenjima na nekim stanicama ukazuje na potrebu za kontinuiranim praćenjem i sprovođenjem preventivnih mera kako bi se sprečilo dalje pogoršanje kvaliteta vazduha u određenim periodima godine.

Tabela 2: Podaci o kvalitetu vazduha prema parametrima i stanicama za praćenje u aglomeriranom području za 2024. godinu.

Stanice	PM 10 µg/m ³	PM 2.5 µg/m ³	O ₃ µg/m ³	SO ₂ µg/m ³	NO ₂ µg/m ³	CO mg/m ³	Broj dana sa prekoračenjima za PM10
Priština/HMZK	18.5	13.08	39.2	15.6	28.1	0.7	15
Priština/Rilindija	26.83	18.17	47.8	12.3	14.8	0.5	33
Caravodica	15.17	9.92	47.3	10.4	8.8	0.4	1
Obilić	20.75	15.42	45.3	11.7	9.3	1.0	20
Kruševac	17.08	11.92	45.3	6.9	5.4	1.1	8
Vranjevac	22.08	15.92	58.4	8.3	17.3	0.3	21

Slika 1: Parametri koji se prate u AKS1

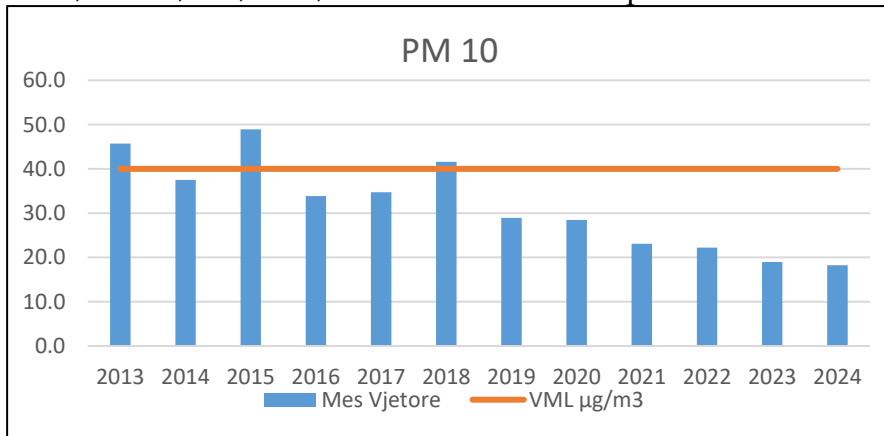

Slika 2: Parametri koji se prate u AKS1

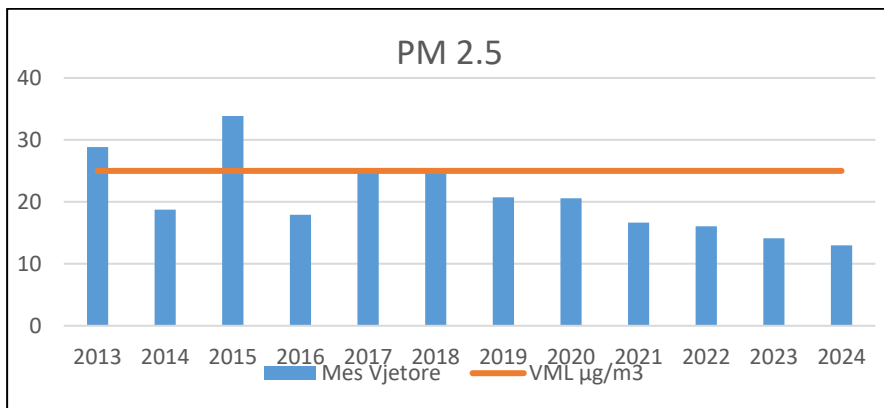
Tabela 3: Podaci o kvalitetu vazduha prema parametrima i stanicama za monitoring ZKS1 za 2024. godinu

Stanice	PM 10 µg/m ³	PM 2.5 µg/m ³	O ₃ µg/m ³	SO ₂ µg/m ³	NO ₂ µg/m ³	CO mg/m ³	Broj dana sa prekoracnjima za PM10
Glogovac	15.2	10.6	7.5	6.42	13.3	0.6	2
Mitrovica	20.5	14.5	9.2	22.42	15.3	0.6	16
Peć	20.6	13.7	4.8	6.08	15.3	0.9	18
Prizren	14.5	10.3	6.7	8.92	18.5	0.8	7
Brezovica	9.6	7.3	2.4	4.67	1.1	0.3	2
Elez Han	15.3	11.1	10.0	6.25	14.3	0.5	0
Gnjilane	20.8	16.8	6.4	6.92	16.6	0.4	26

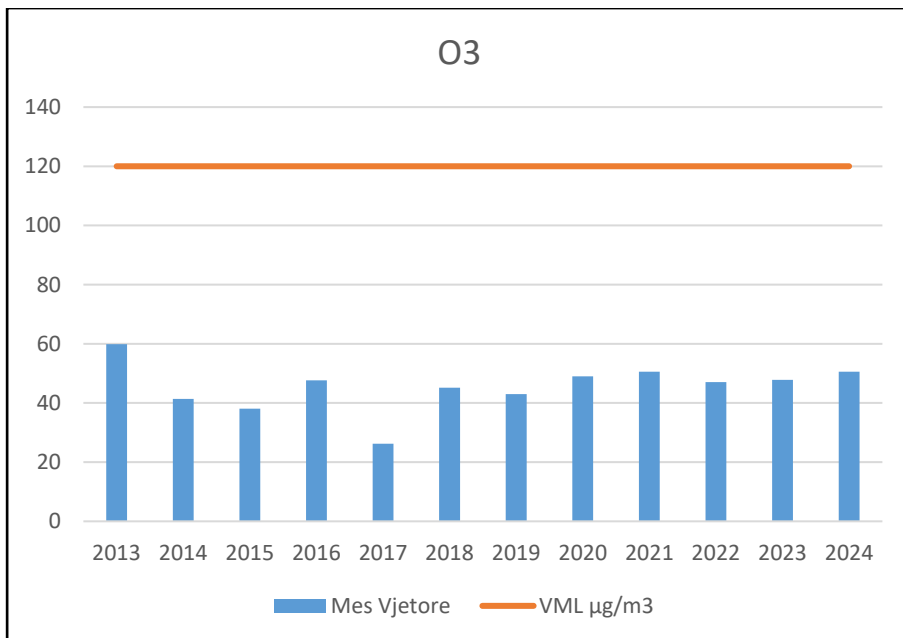
Trend kvaliteta vazduha: Trend kvaliteta vazduha: Na osnovu podataka praćenja za period 2013–2024, analiziran je i trend kvaliteta vazduha, koji ukazuje na značajno poboljšanje kvaliteta vazduha na celoj teritoriji Republike Kosovo. Analiza je sprovedena na osnovu godišnjih koncentracija praćenih parametara. 2024. godina beleži značajan pad, posebno za čestice PM₁₀ i PM_{2.5}, u poređenju sa prethodnim godinama. Grafikonu ispod prikazuju trend kvaliteta vazduha za parametre PM₁₀, PM_{2.5}, O₃, SO₂, NO₂ i CO tokom perioda 2013–2024.

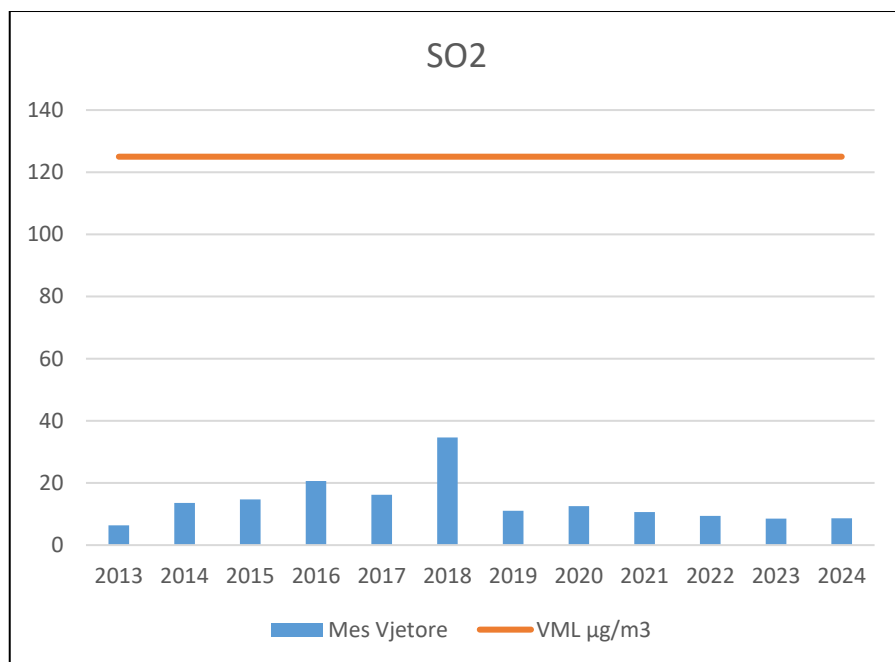
Slika 3: Trend godišnjih proseka PM₁₀ za period 2013–2024

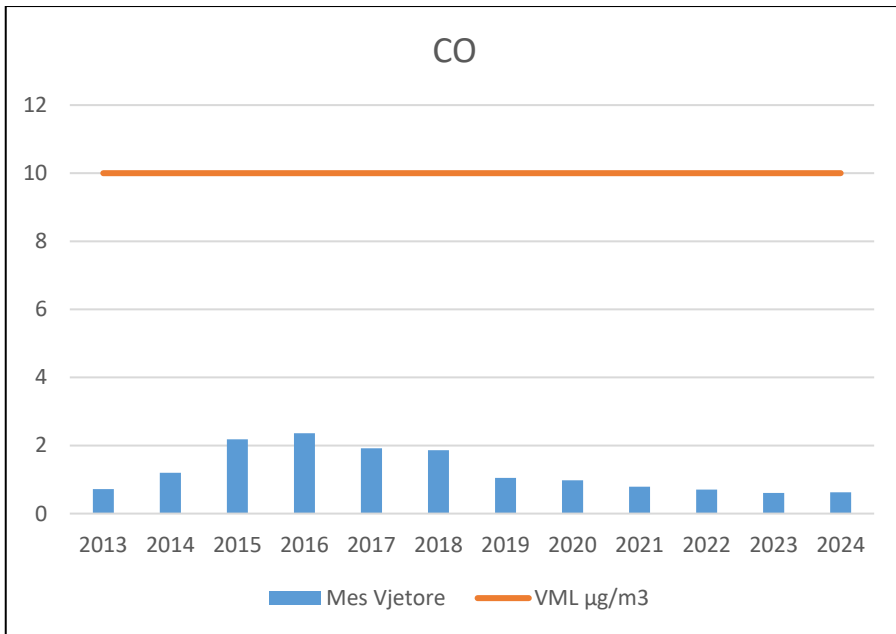
Slika 4: Trend godišnjih proseka PM_{2.5} za 2013–2024

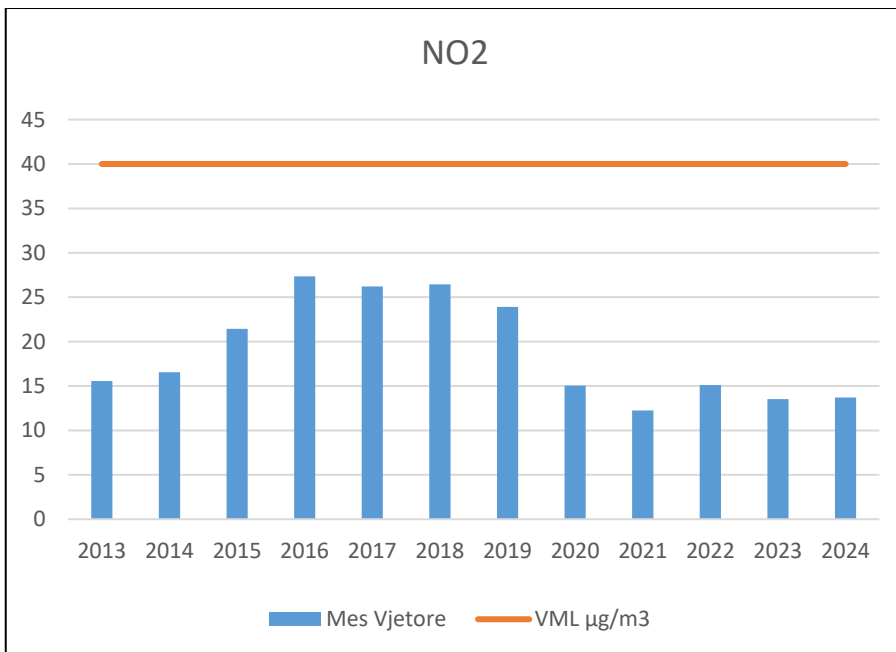
Slika 5: Trend godišnjih proseka O₃ za 2013-2024

Slika 6: Trend godišnjih proseka SO₂ za period 2013-2024

Slika 7: Trend godišnjih proseka CO za period 2013-2024

Slika 8: Trend godišnjih proseka NO₂ za period 2013-2024

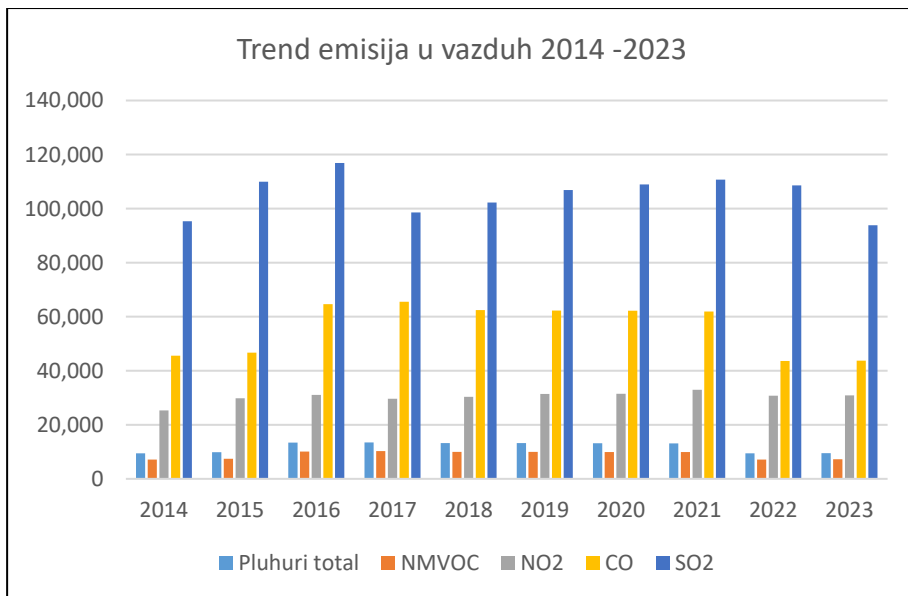
3.1.2. Emisije u vazduh

Agencija za zaštitu životne sredine Kosova, na godišnjem nivou, procenjuje emisije u vazduh na osnovu potrošnje goriva. Tokom 2025. godine, izvršena je procena emisija u vazduh na osnovu potrošnje goriva za 2023. godinu. Podaci se zasnivaju na energetsom bilansu Kosova za 2023. godinu.

Kao što se može videti iz podataka prikazanih u tabeli, glavni izvor emisija zagađivača NO₂ i SO₂ je proizvodnja energije i grejanje, dok je za zagađivače PM_{2.5}, PM₁₀, ukupnu prašinu i ugljen-monoksid (CO), njihov glavni izvor malo sagorevanje, što obuhvata stambene, institucionalne i komercijalne izvore. Transport je drugi izvor zagađenja za NO₂ posle sektora proizvodnje energije, dok je prerađivačka industrija drugi sektor zagađenja CO posle malo sagorevanja.

Tabela 4. Emisije u vazduh glavnih zagađivača po izvorima emisije (tone/godišnje)

Izvori emisije	NO ₂	SO ₂	PM _{2.5}	PM ₁₀	PT	NMVO C	CO
Energetska industrija (proizvodnja električne energije i toplote)	13,370	90,870	180	430	640	80	470
Proizvodna i građevinska industrija	6,120	1,460	420	440	450	560	2,050
Transport (avijacija, vozila i železnica)	9,890	910	390	390	390	480	1,270
Mala sagorevanja (komercijalna, stambena i poljoprivredna)	1,600	6,100	7,320	7,520	7,920	6,090	39,820
Ukupno (tone/godišnje)	30,980	99,340	8,310	8,780	9,400	7,210	43,610

Slika 9. Trend emisija u vazduh 2014-2023 (tone/godišnje)

3.1.3. Emisije gasova staklene bašte (GHG)

Kao deo aktivnosti za 2025. godinu, AZŽSK je takođe izvršila procenu emisija gasova staklene bašte za 2023. godinu. Godišnje emisije gasova staklene bašte na Kosovu za 2023. godinu procenjuju se na oko 10080 Gg (gigagrama) CO₂ ekvivalenta (ekvivalent) ili oko 10 miliona tona CO₂ ekvivalenta. Glavni izvor emisija gasova staklene bašte je energetski sektor, sa učešćem od 83% ukupnih emisija. Drugi sektor je poljoprivreda i korišćenje zemljišta sa 7%. Sektor otpada predstavlja 6% ukupnih emisija, dok sektor industrijskih procesa čini oko 3%. (tabela 5).

Tabela 5. Ukupne emisije gasova staklene bašte na Kosovu, po sektorima 2023

Kategorija (sektor)	Gg CO ₂ eq.	%
Energija	8376	83
Industrijski procesi	372	3
Poljoprivreda i korišćenje zemljišta	750	7
Otpad	582	6
Ukupne emisije	10080	100%

U poređenju sa prethodnom godinom, u 2023. godini došlo je do smanjenja ukupnih emisija za oko 724 Gg CO₂ ekv. Došlo je do smanjenja emisija u kategoriji emisija iz sektora energetike i poljoprivrede, dok je u kategorijama emisija iz sektora otpada i industrijskih procesa došlo do povećanja emisija.

Ukupne emisije gasova staklene bašte na Kosovu u velikoj meri zavise od količine energije proizvedene iz uglja, koji je glavni izvor emisija gasova staklene bašte u našoj zemlji. Na osnovu procena emisija u ovom sektoru tokom 2023. godine došlo je do smanjenja emisija za oko 5%.

Ključne kategorije emisija gasova staklene bašte prema IPCC-u u energetsom sektoru su energetska industrija, drumski saobraćaj, proizvodnja i građevinarstvo, u poljoprivrednom sektoru to je enterična fermentacija, u sektoru otpada to je odlaganje čvrstog otpada, dok je u industrijskim procesima to proizvodnja cementa.

Tabela 6. Ključne kategorije emisija za 2021. godinu prema IPCC-u

Kategorije prema IPCC	Kategorija prema IPCC	Emitovan gas staklene bašte
1.A.1	Energetska industrija	CO ₂
1.A.3	Drumski saobraćaj	CO ₂
1.A.2	Proizvodna i građevinska industrija	CO ₂
3.A.1	Enterična fermentacija	CH ₄

4.A	Deponija čvrstog otpada	CH ₄
2.A.1	Proizvodnja cementa	CO ₂

Glavni gas koji se emituje je CO₂ sa 86%, metan (CH₄) doprinosi oko 12% ukupnih emisija, dok N₂O i HFC doprinose oko 2% emisija. (tabela 7).

Tabela 7. Emisije po gasovima 2023

Emitovani gasovi	CO ₂ eq. (Gg)	%
CO ₂	8660	86
CH ₄	1202	12
N ₂ O	218	2

3.2. Voda

Opšti vodni resursi na Kosovu se koriste uglavnom u urbane, industrijske i poljoprivredne svrhe, stoga su industrijski razvoj, urbanizacija i intenzivna poljoprivreda samo neki od faktora koji utiču na zagađenje vode. Uprkos kontinuiranom angažovanju, nekontrolisano korišćenje vodnih resursa i oštećenje rečnih korita i dalje ostaje jedan od oblika degradacije naših vodnih resursa.

Najkritičniji trenutni problem je zagađenje površinskih voda izazvano ispuštanjem vode, a takvi pritisci uglavnom nastaju kao rezultat povećanja količine ispuštene vode bez adekvatnog fizičkog, hemijskog i biološkog tretmana. Sve ovo utiče na povećanje vrednosti fizičkih, hemijskih i mikrobioloških parametara u vodnim telima.

Ostali pritisci od padavina su ispiranje poljoprivrednog zemljišta i drugih zagađujućih površina, što dovodi do povećanja suspendovanih materija, neorganskih materija (đubriva-N, P, K, NH₄⁺, itd.) i organskih materija (PCB, herbicidi, itd.). Među najvećim pritiscima na vodna tela su industrijski ispusti iz različitih aktivnosti.

Poslednjih godina razvijene su politike za bolje upravljanje vodnim resursima kroz uspostavljanje okvira za praćenje i kontrolu, kako bi se smanjilo zagađenje podzemnih i površinskih voda od industrijskih, poljoprivrednih i aktivnosti stanovništva u ruralnim i urbanim područjima, koje uzrokuju štetu vodenim ekosistemima, kao i rekama od neselektivne upotrebe, upravljanje prekograničnim vodama, smanjenje efekata poplava i suša.

3.2.1. Kvalitet površinskih i podzemnih voda

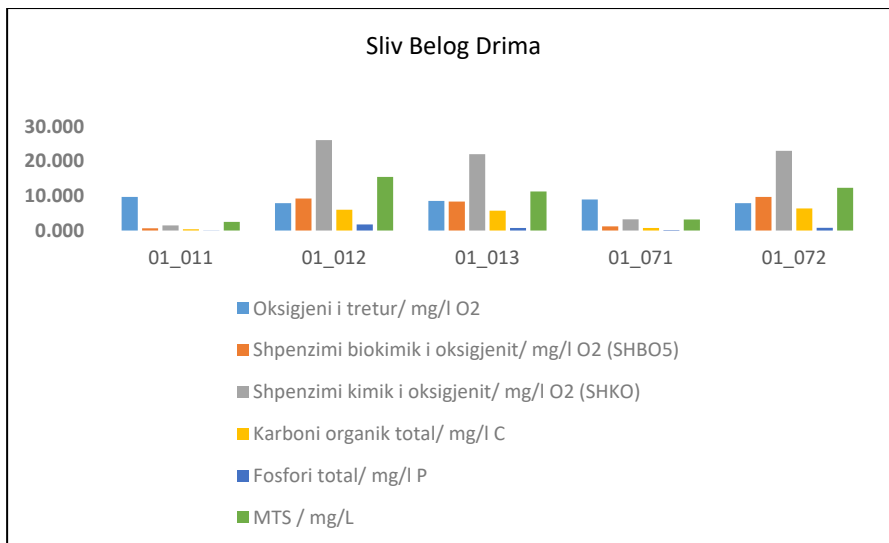
Praćenje rečnih voda na teritoriji Republike Kosovo sprovodi Hidrometeorološki zavod Kosova. Kvalitet ovih reka se utvrđuje na osnovu fizičkih, hemijskih i analiza teških metala. Mreža za praćenje ima ukupno 54 mesta za uzorkovanje (monitoring stanice). Fizički parametri koji se trenutno prate su 10 fizičkih parametara (mereno 11 puta godišnje), 39 hemijskih parametara (mereno 11 puta godišnje) i 8 teških metala (2 puta godišnje).

U ovom izveštaju, stanje voda je odraženo kroz indikatore (parametre): Rastvoreni kiseonik (mg/l O₂); Biohemijska potrošnja kiseonika - BPK 5 (mg/l O₂), Hemijska potrošnja kiseonika - HPK (mg/l O₂); Ukupni organski ugljenik - C (mg/l); Ukupni fosfor - P (mg/l), Ukupne suspendovane materije - MTS (mg/l). Vrednosti prikazane na grafikonu su prosečne vrednosti za 2024. godinu.

U **Prilogu 3** izveštaja prikazani su praćeni parametri i učestalost merenja, dok je u **Prilogu 4** data tabela sa šiframa stanica koje prate fizičko-hemijski kvalitet površinskih voda - reka.

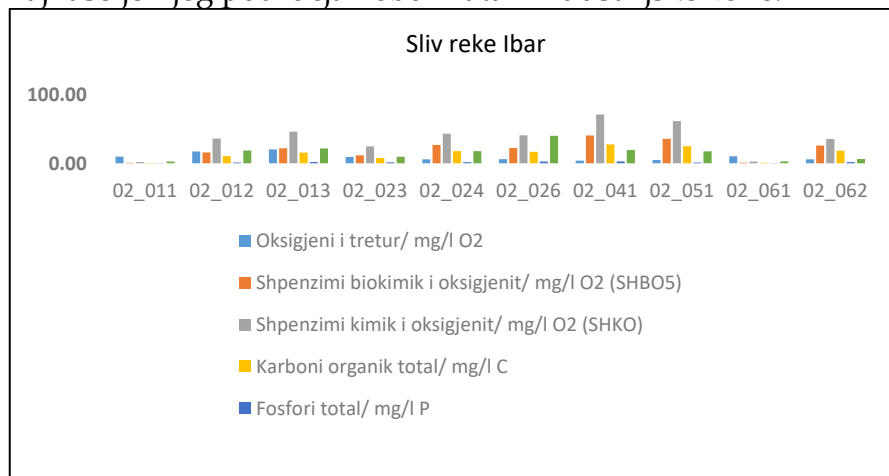
Parametri kao što su: rastvoreni kiseonik (O₂), biohemijska potrošnja kiseonika za 5 dana (BPK5), hemijska potrošnja kiseonika (HPK), ukazuju na nivo organskog i bakteriološkog zagađenja vode, što spada u grupu parametara za koje se očekuje da će imati pritiske od gore pomenutih fenomena. Dok prisustvo ukupnog fosfora (P_{tot}) izaziva eutrofikaciju u vodama.

Sliv Belog Drima - U ovom slivu, izbor tačaka za praćenje je izvršen za dve reke: reku Beli Drim i reku Ereniku, gde je hemijska potrošnja kiseonika (HPK) predstavljena kao prosečne godišnje vrednosti i to na stanicama za praćenje duž rečnog toka, isključujući referentne stanice (izvore).

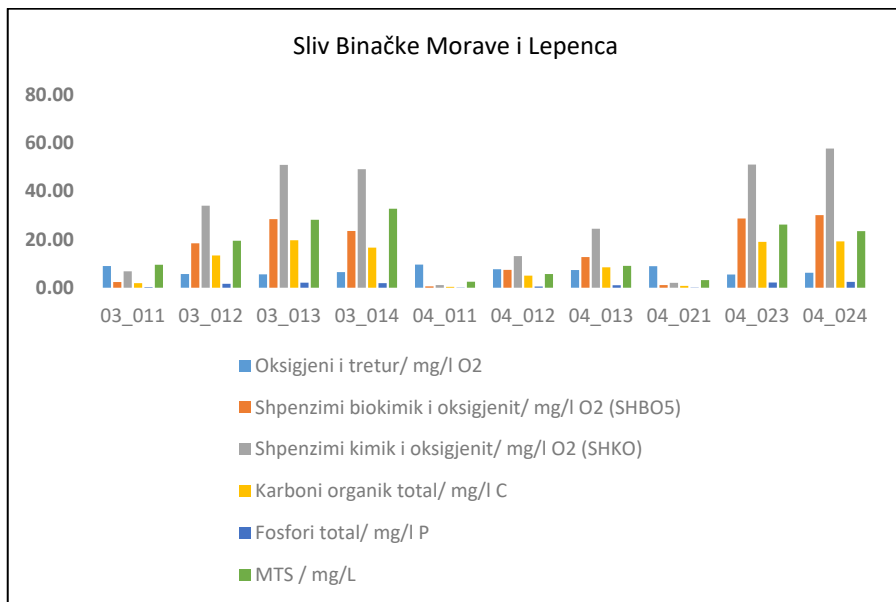
Slika 10: Odabrani indikatori iz monitoringa kvaliteta rečne vode - HMZK 2024 (Sliv Belog Drima)

Sliv reke Ibar – U ovom slivu, izbor tačaka monitoringa je izvršen za sledeće reke: Ibar, Sitnicu, Prištevku, Gračanku i Drenicu, iz kojih se primećuje da reke Prištevka/Bresje i Gračanka/Vragolija pokazuju veće vrednosti za skoro sve prikazane parametre, jer se sama reka proteže duž najnaseljenijeg područja i obuhvata i industrijske zone.

Slika 11: Odabrani indikatori iz monitoringa kvaliteta rečne vode - HMZK 2024 (sliv Ibra)

Sliv Binačke Morave i Lepenca - U slivu Binačke Morave, odabrana je reka Binačka Morava sa ukupno četiri monitorske stanice, gde je parametar hemijske potrošnje kiseonika pokazao značajan porast. Dok su u slivu Lepenca odabrane dve reke: Lepenac i Nerodimlja, gde i ovde hemijska potrošnja kiseonika pokazuje porast duž rečnog toka.

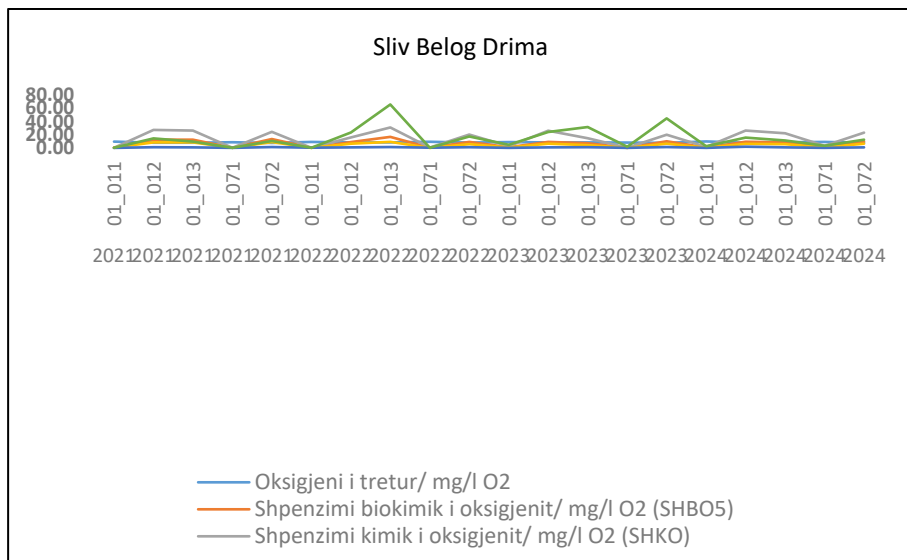
Slika 12: Odabrani indikatori iz monitoringa kvaliteta rečne vode - HMZK 2024 (sliv Binačke Morave i Lepenca)

Na osnovu ova tri grafikona (teritorijalni obim u svim slivovima) gde je prisutan iznos količine ukupnog fosfora/ mg/l P, iz izvršenih analiza se vidi da količina fosfora u rečnim vodama ne predstavlja izražen uticaj na površinske vode, jer su njegove vrednosti prikazane na dijagramima za 2024. godinu između 0,10 mg/l P (Ibar/Košutovo) i 2,69 mg/l P (Prištevka/Bresje). Iz čega zaključujemo da površinske vode na Kosovu nisu u opasnosti od eutrofikacije.

Takođe, indikator biohemijske potrošnje kiseonika (BPK₅), tokom perioda praćenja za 2024. godinu, pokazuje da su

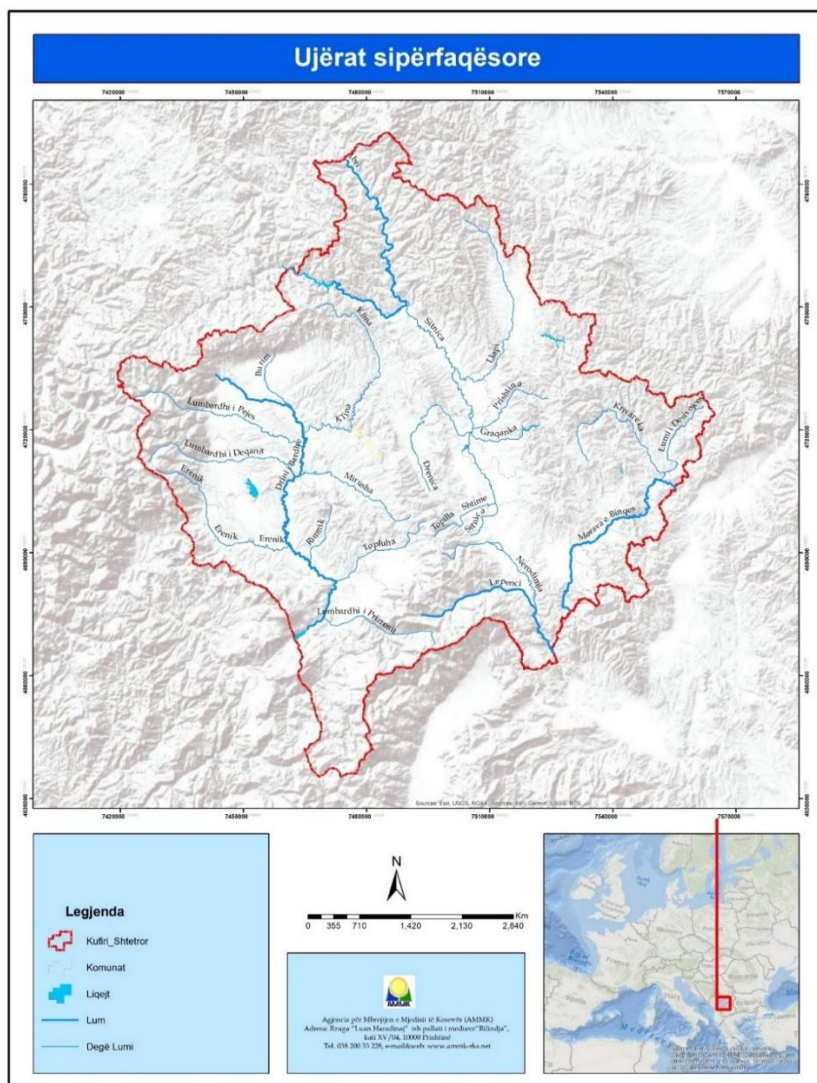
izračunate vrednosti između 0,65 mg O₂/l u reci Ibar/Košutovo i 40,51 mg O₂/l u reci Prištevka/Bresje. Pri čemu za ovu godinu, reke Prištevka/Bresje i Gračanka/Vragolija pokazuju zagađenje sa najvećom prosečnom godišnjom vrednošću. Iako u prirodnim uslovima čiste vode ne poseduju nikakvu količinu BPK₅, ovo zagađenje je opravdano činjenicom da su površinske vode uvek izložene ispuštanju zagađenih voda kroz koje se stvaraju optimalni uslovi za povećanje vrednosti BPK₅.

Vladin program za investicije u upravljanje otpadnim vodama, u okviru planiranih investicija 2017-2024, zajedno sa donatorima, uložio je u postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u vrednosti od preko 60 miliona evra (ITUN za Prizren, Peć i Đakovica). Takva ulaganja u ITUN u slivu Belog Drima, iako u početnim fazama, rezultirala su poboljšanim kvalitetom vode u reci.

Slika 13: Trend iz praćenja kvaliteta rečne vode u slivu Belog Drima za godine: 2021-2024

Trend kvaliteta površinskih voda (reka) za period 2023-2024. prikazan je u **Dodatku 5**.

Mapa 2: Mreža površinskih voda na Kosovu

Prioritetne organske supstance u površinskim i podzemnim vodama

U okviru pilot programa za praćenje površinskih i podzemnih voda projekta MIRU-K, programa Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) i Vlade Kosova (VK), tokom 2024. godine, po

prvi put, sproveden je monitoring prioritetnih organskih supstanci, istraživačkog karaktera i u potpunosti u skladu sa zahtevima Okvirne direktive o vodama 2000/60/EU i relevantnog zakonodavstva koje je na snazi u Republici Kosovo. Glavni fokus ove aktivnosti bio je identifikacija i procena prisustva organohlorinih pesticida i poliaromatičnih aromatičnih ugljovodonika (PAH), koji predstavljaju supstance sa visokim potencijalom uticaja na kvalitet vode i vodene ekosisteme. Izbor ovih parametara zasnovan je na proceni potencijalnih pritisaka i uticaja koji dolaze iz poljoprivrednog i industrijskog sektora. Praćenje je sprovedeno u četiri rečna sliva: Ibar, Binačka Morava, Lepenac i Beli Drim.

Merenja su sprovedena na postojećim stanicama mreže Hidrometeorološkog instituta Kosova (HMZK), sa ciljem proširenja polja praćenja i sveobuhvatne procene stanja voda.

Uzorci vode su prikupljeni i analizirani dva puta godišnje, osiguravajući pokrivenost sezonskih promena. Laboratorijske analize su vršene prema standardizovanim metodologijama, uz pomoć napredne analitičke opreme za detekciju i kvantifikaciju tragova organskih jedinjenja.

Ova aktivnost je od posebnog značaja jer predstavlja prvi korak ka uspostavljanju održivog sistema praćenja prioritetnih supstanci na Kosovu, omogućavajući sprovođenje dugoročnih analiza trendova u budućnosti i preduzimanje preventivnih ili korektivnih mera u slučaju otkrivanja zagađenja.

Tabela 8: Lista prioritetnih organskih supstanci

1. Organohlorini pesticidi	2. Policiklični aromatični ugljovodonici (PAH)
Aldrin, Dieldrin, Endosulfan, Endrin, Lindan, Heksahlorobenzen, Izodrin, Pentahlorobenzen, Ukupni DDT, Para DDT	Antracen, Naftalen, Fluoranten, Benzo (a) Piren, Benzo (b) fluorescentni, Benzo (g, h, i) perilen, Indeno (1,2,3-cd) piren, Acenaften, Fenantren, Fluoren, Piren, Benzo (a) antracen, Hrizen, Benzo (a, h) antracen.

3.2.2. Količina površinskih i podzemnih voda

Pored kvaliteta vode, HMZK prati i količinu vode. Praćenje količine vode se sprovodi putem hidrometrijske mreže koja se sastoji od više mernih stanica duž reka, gde se vrše merenja količine vode. Na ovim stanicama se mere nivo (H) i protok (Q). Sledeće tabele prikazuju podatke o vodostaju H (cm) i protoku (Q) na hidrometrijskim stanicama izvršenim za 2023-2024. godinu.

Tabela 9. Prosečne godišnje vrednosti nivoa H (cm) prema mernim stanicama 2023-2024

Stanica	Prosečno/Godišnje 2023 H (cm)	Prosečno/Godišnje 2024 H (cm)
Đonaj	236	-
Kpuz	150	141
Đakovica	-	140
Dečane	-	39
Rugovska klisura	93	81
Drelje	68	57
Vlašnja	-	55
Prizren	44	47
Miruša	-	54
Klina	48	39
Berkovo	123	85
Leposavić	235	-
Vragolija ja	66	51
Glogovac	-	34
Miloševo	-	138
Lluzhan	-	56
Mitrovica	122	95
Orlane	31	25
Mramor	16	13
Gornje Ljupče	54	-
Končulj	263	234
Vitina	39	31
Elez Han	81	-

Domorovce	-	116
Brod	32	32
Kačanik	-	44
Mlike	70	68
Orčuša	-	45

Tabela 10 prikazuje podatke o protocima Q (m³/sek) za hidrometrijske stanice za monitoring površinskih voda sprovedene za period 2023-2024, dok Tabela 11 prikazuje podatke o protocima Q (m³/sek) za hidrometrijske stanice za monitoring podzemnih voda.

Tabela 10: Prosečne godišnje vrednosti protoka Q (m³/sec) prema mernim stanicama 2023-2024

Stanica	Prosečno/Godišnj e 2023 H (cm)	Prosečno/Godišnje 2024 H (cm)
Donaj	81.75	-
Dečane	-	0.907
Klisura	8.488	4.442
Prizren	1.934	2.034
Vitina	-	0.508
Brod	0.928	0.918
Mlike	1.469	1.347

Tabela 11: Prosečna godišnja vrednost (m) prema nekoliko mernih stanica za podzemne vode za 2024. godinu

Stanica	Prosečna godišnja vrednost (m)	Stanica	Prosečna godišnja vrednost (m)
B.Curi	14.239	Moglica	1.874
Bučani	2.108	NerodimeF1	1.278
Broćna	2.297	NerodimeF2	2.405
Grlica	1.132	Obilić	1.261

Đinovce	3.117	Prapać ane	5.544
Jelovac	1.901	Čitak	9.211
Jezerce	3.447	Ćuška	5.665
Kamenica	3.508	Serbov c	25.033
EKK- Azotski	2.081	Shkug ez	2.978
Konjuh	7.218	Talino vac	6.888
Kovrage	12.464	Terste nik	0.768
Kozmin	2.995	Varos h	9.341
Lismir	2.232	Vragol ija	2.784
Vladovo	2.802	Zoqish t	10.44

Hidrometeorološki zavod Kosova je od 2024. godine u 7 glavnih hidrometrijskih profila glavnih reka instalirao „Sistem kamere“ (DischargeKeeper), koji predstavlja napredne tehnologije za praćenje reka.

U ovim hidrometrijskim profilima (tabela 12), putem slika ili fotogrametrije, glavni hidrološki parametri kao što su brzina (v), dubina (h) i količina (protok m³/s ili l/s) se istovremeno beleže. Kroz ovaj sistem je moguće pratiti i prenositi kritične nivoe u realnom vremenu tokom teških hidrometeoroloških situacija, radi ranog upozorenja. Fotogrametrija se sprovodi kontinuirano i danju i noću.

Tabela 12: Sistem za praćenje reke pomoću sistema kamera

B r.	SLIV	REKA	MESTO	N	E	L.m.n .d	Interva l
1	Drim a	Beli Drim	Đonaj	42°15'15.39"	20°38'57.83"	306	30 min.
2	Beli Drim	Pečka Bistrica	R.Klisura	42°39'41.91"	20°15'00.84"	581	30 min.
3	Beli Drim	Klina	Klina	42°36'54.60"	20°34'38.48"	380	15 min.
4	Ibar	Ibar	Leposavić	43°05'50.75"	20°47'58.13"	456	30 min.
5	Ibar	Sitnica	Nedakova c	42°47'52.97"	20°59'24.77"	517	30 min.
6	Binač ka Mora va	Binač ka Morava	Vitina	42°19'04.16"	21°21'34.12"	506	15 min.
7	Lepe nac	Lepena c	Elez Han	42° 09'22.95	21°17'32.36"	376	15 min.

3.2.3. Tretman otpadnih voda

Na Kosovu je započet važan proces izveštavanja o parametrima kvaliteta otpadnih voda vezanim za rad postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u gradovima Srbica, Prizren, Peć i Đakovica. Ova postrojenja, koja su počela sa radom poslednjih godina, sa izuzetkom postrojenja u Srbici, predstavljaju veliki korak napred u poboljšanju upravljanja otpadnim vodama i zaštiti životne sredine na Kosovu, sa ciljem smanjenja zagađenja reka i izvora vode.

Prvo postrojenje izgrađeno na Kosovu je ono u Srbici, kapaciteta približno 10.000 ekvivalentnih stanovnika (p.e.). Ovaj projekat, koji finansira Evropska unija, obezbeđuje mehaničko-bioški tretman otpadnih voda, pomažući u zaštiti reka i prirodnih izvora vode od zagađenja.¹ U stvari, ovo je jedan od pilot

¹ European Union Office in Kosovo (2016) 'Construction of first wastewater treatment plant in Kosovo: an EU pilot project.

projekata EU na Kosovu, čiji je cilj testiranje i demonstracija tehnologija za prečišćavanje otpadnih voda na lokalnom nivou. U Prizrenu, postrojenje za prečišćavanje gradskih otpadnih voda jedan je od najvećih i najnaprednijih projekata u zemlji, koji podržavaju nemačka država, Vlada Republike Kosovo i opština Prizren. Ovo postrojenje ima kapacitet za 50.000 ekvivalenata stanovnika (e.s.), što čini oko 35% stanovništva grada.

U Đakovici, postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda je veliki projekat za prečišćavanje gradskih otpadnih voda, koji će trenutno opsluživati oko 30.000 ekvivalenata stanovnika (e.s.).²

U Peći, postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda jedno je od prvih te vrste na Kosovu, sa početnim kapacitetom od 81.000 ekvivalentnih stanovnika (p.e.), sa mogućnošću proširenja na 98.000 (p.e.). Ovo postrojenje prečišćava otpadne vode iz grada i okolnih sela, doprinoseći poboljšanju kvaliteta vode i uslova života stanovnika.³

Zahvaljujući novim postrojenjima u Peći, Đakovici i Prizrenu, Kosovo je uspelo da prečisti oko 11% otpadnih voda na nacionalnom nivou, u odnosu na samo 1% do 2023. godine. Ovaj napredak je rezultat studija izvodljivosti, međunarodnog finansiranja i saradnje sa spoljnim partnerima i lokalnim vlastima.

Ovo poglavlje predstavlja mesečne prosečne vrednosti glavnih merenih parametara koji su prijavljeni, uključujući ukupne suspendovane čvrste materije (TSS), biohemijsku potrošnju kiseonika (BPK), hemijsku potrošnju kiseonika (HPK) i ukupni azot za svako od ovih postrojenja. Vredi napomenuti da postrojenja nisu pratila parametar ukupnog fosfora. Poređenje ovih vrednosti sa dozvoljenim granicama prema administrativnim uputstvima pruža jasnu sliku o otkrivanju

---

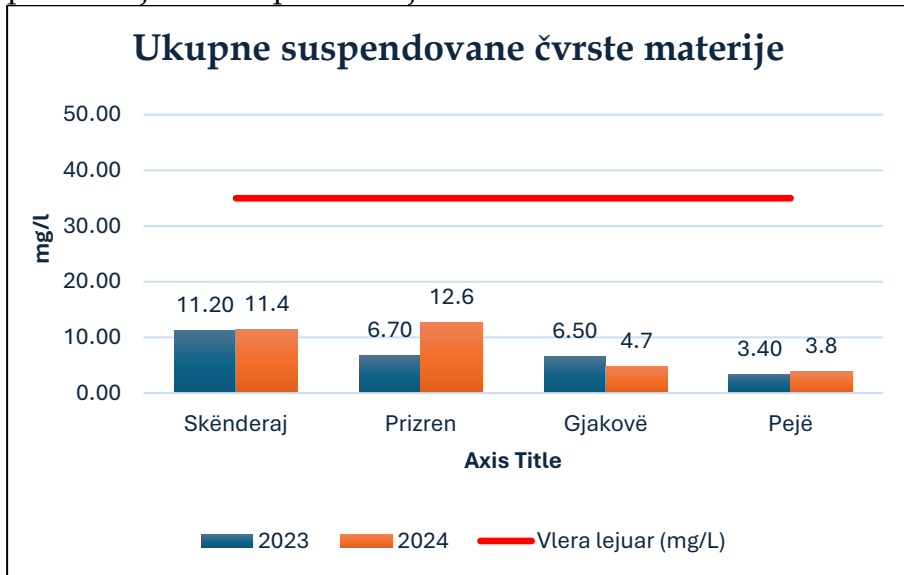
² Swiss State Secretariat for Economic Affairs (SECO) (2013) Wastewater Treatment Plant Project Gjakova Kosovo: Institutional Feasibility Study.

³ State Secretariat for Economic Affairs (SECO) (2014) *Wastewater Treatment Project Peja, Kosovo: Complementary Feasibility Study*. 17 September 2014. Bern: SECO.

prekoračenja zagađenja, pomažući u identifikaciji područja gde su potrebne intervencije i poboljšanja.

Ovaj novi proces izveštavanja i praćenja je suštinski korak ka sprovođenju standarda životne sredine i ispunjavanju zakonskih zahteva, doprinoseći poboljšanju stanja voda na Kosovu i postepenom usklađivanju sa praksama i zahtevima evropskih zemalja za prečišćavanje otpadnih voda.

Ukupne suspendovane čvrste materije su čvrste čestice, organske i neorganske, koje ostaju suspendovane u vodi ili otpadnim vodama nakon gravitacionog taloženja. Ovo merenje je ključni parametar u praćenju životne sredine i proceni kvaliteta vode, utičući na kvalitet vode, ekologiju i ljudsko zdravlje. Visoki nivoi suspendovanih čvrstih materija smanjuju transparentnost, snižavaju nivo rastvorenog kiseonika i mogu izazvati smrt vodenih organizama. Suspendovane čvrste materije takođe mogu nositi patogene i teške metale, povećavajući rizik po zdravlje.⁴

Slika 14. Prosečne koncentracije ukupnih suspendovanih čvrstih materija 2023. i 2024. godine

⁴ Smith, J. and Brown, K., 2019. 'Monitoring of suspended solids in wastewater treatment plants.' *Journal of Environmental Engineering*,

Podaci prikazani na slici 14 predstavljaju prosečne koncentracije ukupnih suspendovanih čvrstih materija u četiri postrojenja koja rade u (Srbica, Prizren, Đakovica i Peć) za 2023. i 2024. godinu. Sve vrednosti su znatno iznad maksimalno dozvoljene granice, što ukazuje na dobro upravljanje kvalitetom vode u pogledu ukupnih suspendovanih čvrstih materija.

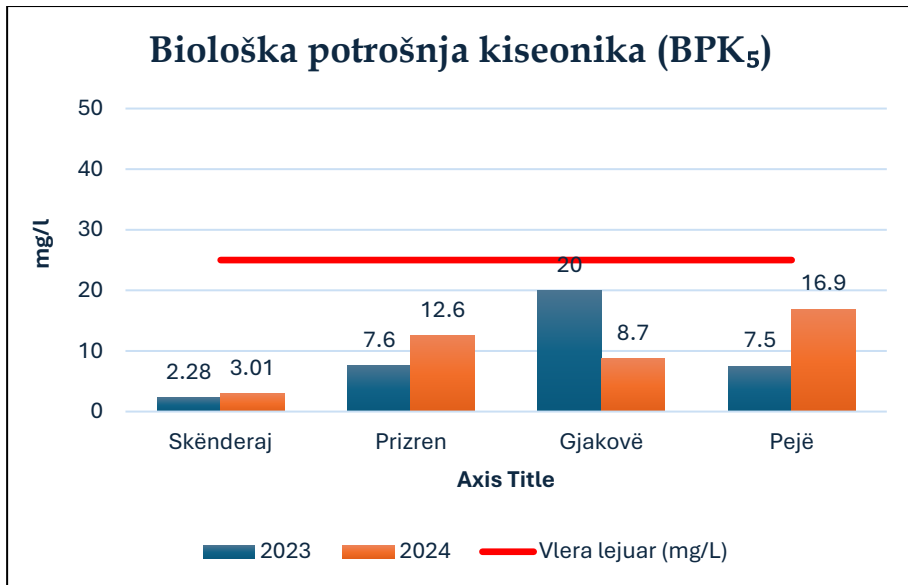
Biohemijska potrošnja kiseonika (BPK) je indikator organskog zagađenja u vodi, količina kiseonika koju aerobni mikroorganizmi troše za razgradnju organskog materijala u vodi, na datoj temperaturi (obično 20°C) i za dati period (obično 5 dana). Veće vrednosti BPK -a ukazuju na veće prisustvo organske materije koja troši kiseonik tokom razlaganja. Merenje BPK₅ je ključni indikator za procenu kvaliteta vode i efikasnosti prečišćavanja otpadnih voda.⁵

Prema međunarodnim standardima, najčistije reke imaju vrednosti BPK₅ niže od 1 mg O₂/l, dok umereno i jako zagađene reke pokazuju vrednosti od 2 do 8 mg O₂/l.⁶

---

⁵ Metcalf & Eddy, Inc., 2014. *Wastewater Engineering: Treatment and Resource Recovery*. 5th ed. New York: McGraw-Hill.

⁶ European Commission - Environment, Urban Wastewater / Direktiva o prečišćavanju gradskih otpadnih voda (Urban Wastewater Treatment Directive - UWWTD).

Slika 15: Biohemijska potrošnja kiseonika (BPK) u vodama četiri grada na Kosovu za 2023. i 2024. Godinu

Nijedna od vrednosti BPK ne prelazi dozvoljenu granicu od 25 mg/l što ukazuje da je voda u okviru standarda za ovaj parametar. Đakovica ima značajno poboljšanje u 2024. godini, dok Prizren i Peć imaju povećanje BPK, što zahteva povećanu pažnju u budućnosti.

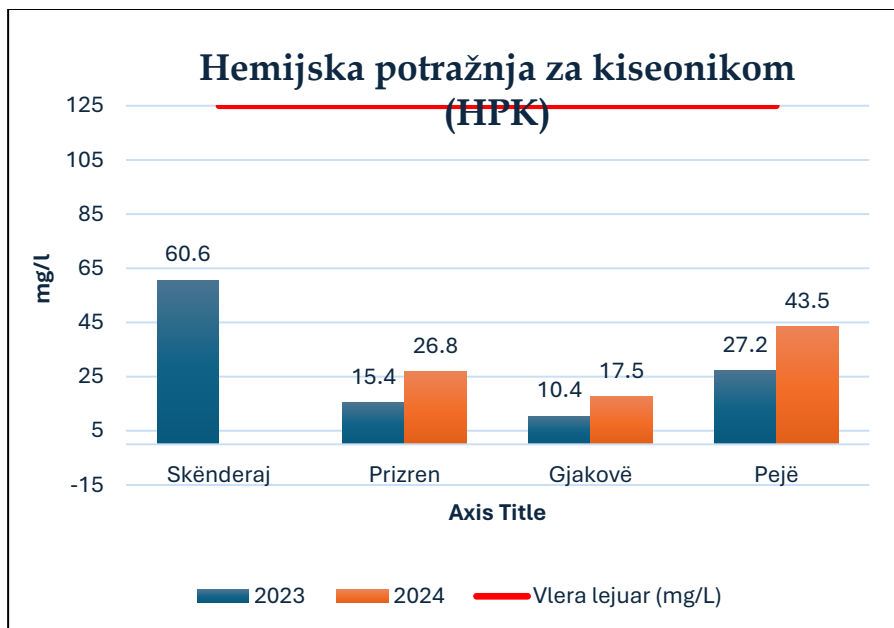
Hemijska potrošnja kiseonika (HPK) je količina kiseonika potrebna za hemijsku oksidaciju svih organskih i neorganskih materija u vodi, korišćenjem jakih oksidacionih sredstava.⁷ HZK se koristi za brzu procenu nivoa organskog i neorganskog zagađenja u vodama.⁸ Hemijska potrošnja kiseonika (HPK) se koristi za brzu procenu nivoa organskog i neorganskog zagađenja u vodi.⁹ Vrednosti Biološke potražnje za kiseonikom su obično 1,5-2 puta veće od BPK, ali to varira u zavisnosti od

⁷ APHA, AWWA, WEF, 2017. Standard Methods for the Examination of Water and Wastewater. 23rd ed. Washington, DC: American Public Health Association.

⁸ Metcalf & Eddy, Inc., 2014. Wastewater Engineering: Treatment and Resource Recovery. 5th ed. New York: McGraw-Hill.

⁹ Tchobanoglous, G., Burton, F.L. and Stensel, H.D., 2014. Wastewater Engineering: Treatment and Resource Recovery. 5th ed. New York: McGraw-Hill.

izvora vode.¹⁰ BPoK je važan pokazatelj prisustva organskih zagađivača koji troše kiseonik tokom razlaganja. Što je vrednost veća, voda je zagađenija.

Slika 16: Hemijska potrošnja O₂ (HPK) za 2023. i 2024. godinu

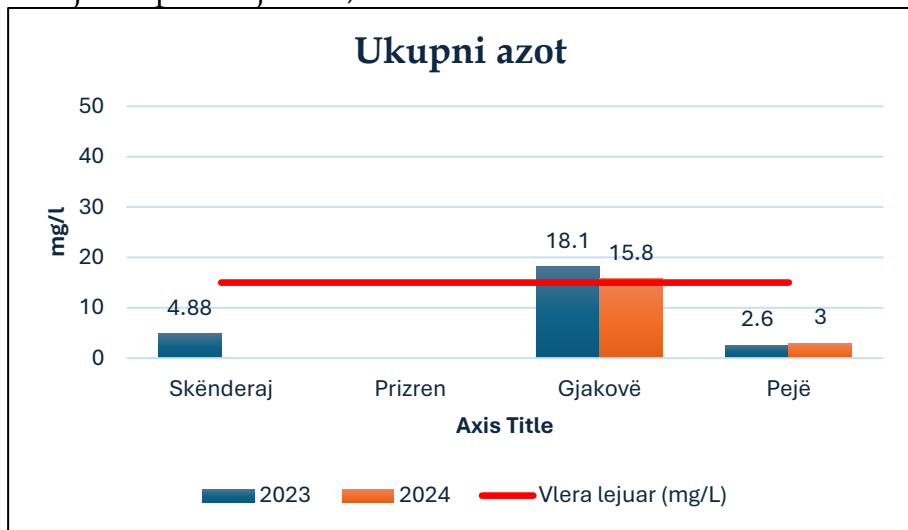
Na osnovu rezultata na slici 16, sve vrednosti su u okviru dozvoljene granice (125 mg/l) za parametar HZK, ali se primećuju razlike između godina, što pokazuje trendove koji zaslužuju pažnju. Srbica ima najveću vrednost u 2023. godini (60,6 mg/l), ali nedostaju podaci za 2024. godinu da bi se procenio trend. Peć i Prizren pokazuju značajan porast u 2024. godini u poređenju sa 2023. godinom. Đakovica, iako sa porastom u 2024. godini, ostaje na najnižem nivou HZK među četiri grada.

¹⁰ Metcalf & Eddy, Inc., 2014. Wastewater Engineering: Treatment and Resource Recovery. 5th ed. New York: McGraw-Hill.

Povećanje u Prizrenu i Peći tokom 2024. godine ukazuje na pritisak na kvalitet vode, koji može poticati od neprečišćenih ispuštanja, gradskog ili poljoprivrednog zagađenja.

Što se tiče postrojenja u gradu Srbici, prema rezultatima, visoko zagađenje je primećeno 2023. godine, a nedostatak podataka za 2024. godinu ostavlja prostor za procenu.

Ukupni azot obuhvata sve oblike azota u vodi, uključujući organski azot, amonijak, nitrata i nitrite.¹¹ Ukupni azot je važan indikator za procenu eutrofikacije i kvaliteta vode.¹² Prema Direktivi EU o prečišćavanju gradskih otpadnih voda (91/271/EEZ, ažuriranoj 2024/3019), dozvoljena vrednost ukupnog azota u ispuštima iz postrojenja za prečišćavanje je 15 mg/l za postrojenja koja opslužuju preko 10.000 stanovnika u osetljivim područjima.^{13,14}

Slika 17: Ukupni azot za 2023. i 2024. godinu

¹¹ APHA, AWWA, WEF, 2017. *Standard Methods for the Examination of Water and Wastewater*. 23rd ed. Washington, DC: American Public Health Association.

¹² Wetzel, R.G., 2001. *Limnology: Lake and River Ecosystems*. 3rd ed. San Diego: Academic Press.

¹³ European Commission. "Urban Wastewater Treatment Directive 91/271/EEC." [Link](#)

¹⁴ European Environment Agency. "Urban Wastewater Treatment Directive." [Link](#)

Na osnovu rezultata na slici 17, primećujemo da je postrojenje u Đakovici imalo koncentracije iznad dozvoljene vrednosti u obe godine. Iako je vrednost smanjena sa 18,1 na 15,8 mg/l, ona i dalje prelazi granicu, što ukazuje na potencijalno opasnu situaciju po kvalitet vode. Srbica i Peć, oba grada, imaju vrednosti znatno niže od dozvoljene granice i ne predstavljaju zabrinutost, dok u Prizrenu nema prijavljenih podataka za 2023. ili 2024. godinu, što otežava procenu za ovu opštinu.

3.3. Zemlja/Tlo

Kosovo ima optimalan potencijal za razvoj poljoprivrede uzimajući u obzir meteorološke uslove, stanovništvo koje živi u ruralnim područjima, vodne resurse i grantove dodeljene ovom sektoru.

Za 2024. godinu, učešće poljoprivrednog sektora u bruto domaćem proizvodu (BDP) Kosova povećano je na oko 9% u poređenju sa 7,2% u 2023. godini.¹⁵ Izveštaj Privredne komore Kosova procenjuje poljoprivredni sektor kao jedan od glavnih sektora sa učešćem u BDP-u u 2024. godini.

Za 2024. godinu, bruto domaći proizvod (BDP) Kosova zabeležio je realni rast od oko 4,41% u poređenju sa 2023. godinom, pri čemu je sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva porastao za 2,29% u istom periodu. Ovaj rast je odraz ekonomskog razvoja zemlje tokom ove godine. U četvrtom kvartalu 2024. godine, realni rast BDP-a bio je 4,08% u poređenju sa istim kvartalom 2023. godine, a preliminarna procena ukupnog godišnjeg rasta je 4,41% prema podacima Agencije za statistiku Kosova.

---

¹⁵ Privredna komora Kosova, ključni sektori u ekonomskom razvoju Kosova, perspektiva rasta realnog BDP-a

Međutim, poljoprivredna ekonomija je i dalje daleko od pravilno razvijene u poređenju sa zemljama EU, uz činjenicu da nam i dalje nedostaje poljoprivredna infrastruktura i finansijska sredstva u poređenju sa zahtevima potrebnim za ovaj sektor. Dakle, poljoprivreda na Kosovu se suočava sa izazovom u pogledu podrške i prilagođavanja tehnologija potrebnih za postizanje standarda i propisa EU. Održivi razvoj ovog sektora zahteva integrisani pristup koji uključuje finansijsku podršku, obrazovanje i poboljšanje infrastrukture, gde su međuinstitucionalna saradnja i angažovanje zajednice neophodni za uspeh.

3.3.1. Korišćenje zemljišta u poljoprivredi

Oko 80% površine Evrope koristi se za ljudske aktivnosti kao što su izgrađena područja, putevi, industrijska infrastruktura ili poljoprivredna upotreba. Način na koji koristimo zemljište jedan je od glavnih pokretača degradacije životne sredine i klimatskih promena.¹⁶

Danas je korišćenje zemljišta poprimilo šire dimenzije. Stoga je održivo upravljanje zemljištem osnova održivog razvoja. Za održivi razvoj, zemljište mora biti stalno praćeno i procenjivano, bilo zbog pozitivnih ili negativnih trendova u korišćenju.

Važan pokazatelj korišćenja zemljišta je njegovo korišćenje za poljoprivredne potrebe. Najnoviji podaci koje je objavila Kosovska agencija za statistiku pokazuju da je u 2024. godini korišćenje zemljišta u poljoprivredne svrhe obuhvatalo manju površinu u poređenju sa 2023. godinom. Konkretno, korišćena površina poljoprivrednog zemljišta u 2024. godini iznosila je 420.228,67 hektara, dok je u 2023. godini iznosila 420.688,21 hektar, što predstavlja smanjenje od 456,3 hektara.¹⁷

---

¹⁶ <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/land-use>

¹⁷ Agencija za statistiku Kosova (ASK) rezultate Anketne poljoprivrednih ekonomija (APE) za 2024.

Tabela 13. Površina korišćenog poljoprivrednog zemljišta 2023-2024 (ha)

Površina korišćenog poljoprivrednog zemljišta 2023-2024 (ha)	2023 ha	2024 ha	Promena 2023/2024 u %	Učešće u 2024. godini (%)
Obradivo zemljište - njive	188,435.41	188,795.00	0.19%	44.93%
Bašte	1,062.39	912.75	-14.07%	0.22%
Plantaže drveća	10,617.85	10,408.21	-1.96%	2.48%
Vinogradi	3,432.49	3,405.54	-0.78%	0.81%
Rasadnici	160.52	172.86	7.67%	0.041%
Livade i pašnjaci	216,979.55	216,534.33	-0.21%	51.53%
(uključujući zajedničko zemljište)	420,688.21	420,228.67	-0.11%	100%

Od ukupne korišćene površine poljoprivrednog zemljišta u 2024. godini, najveći udeo imaju livade i pašnjaci (uključujući zajedničko zemljište) koji su iznosili 216.534,33 ha (51,53%), u poređenju sa prethodnom 2023. godinom (koja je iznosila 216.979,55 ha) ili 51,58%. Smanjenje korišćene površine zajedničkog zemljišta rezultat je smanjenja broja stoke.

Obradivo zemljište - njive učestvuje sa 44,93%, a bašte sa 0,22% u ukupnoj korišćenoj površini poljoprivrednog zemljišta. Tokom 2024. godine, ukupno obradivo zemljište - njive iznosilo je 188.795,00 ha. Najveći udeo imaju: žitarice (125.274,35 ha, ili 66,4%); krmno bilje (37.117,13 ha, ili 19,7%); povrće na otvorenom polju, u plastenicima i baštama (9 827,39 ha), od čega je povrće na otvorenom polju i plastenicima bilo 8 914,65 ha ili 4,7%; krompir (3 806,07 ha ili 2,0%); mahunarke (2 929.40 ha ose

1,6%); industrijske mahunarke (1.689,82 ha ili 0,9%); ostali usevi (2.633,81 ha ili 1,4%) i ugar je bio 6.429,78 ha ili 3,4%.

Blago povećanje se primećuje kod žitarica i industrijskih useva, oranice - njive učestvuju sa 44,93%, a bašte sa 0,22% u ukupnoj korišćenju površini poljoprivrednog zemljišta. Tokom 2024. godine, ukupna obradiva površina - njive iznosila je 188 795,00 ha.

Kategorije korišćene površine poljoprivrednog zemljišta koje su zabeležile pozitivne promene su: oranice - njive, povrće u plastenicima, voćnjaci i rasadnici, dok su kategorije koje su pretrpele smanjenje: povrće na otvorenom polju, bašte, vinogradi i livade i pašnjaci.

Najvažnija kultura je pšenica sa površinom od 80.063,69 ha ili (63,9%), zatim kukuruz sa 40.647,78 ha ili (32,4%) površine obradivog zemljišta sa žitaricama. Ukupna površina povrća na otvorenim poljima, u plastenicima i baštama iznosila je 9.827,39 ha.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja je u 2024. godini nastavilo da podržava poljoprivredni sektor kroz Program ruralnog razvoja i Program direktnih plaćanja. Ovi programi subvencija doprineli su povećanju investicija u poljoprivredu; investicijama u poljoprivredna gazdinstva; investicijama u preradu i marketing poljoprivrednih i ribarskih proizvoda; i diverzifikaciji farmi i razvoju poslovanja.

Tokom 2024. godine, prema izveštajima Opštinskih direkcija za poljoprivredu i javnih preduzeća za navodnjavanje na Kosovu, navodnjavano je ukupno 34.070,28 hektara poljoprivrednog zemljišta. Ovo predstavlja povećanje od oko 88,75% u površini navodnjavanog zemljišta u poređenju sa 2023. godinom, kada je navodnjavano približno 18.050 hektara poljoprivrednog zemljišta. Ovo povećanje ukazuje na značajno poboljšanje

korišćenja poljoprivrednog zemljišta u zemlji putem navodnjavanja tokom 2024. godine u poređenju sa 2023. godinom. Ovaj napredak u oblasti navodnjavanog zemljišta je važan faktor za povećanje poljoprivredne proizvodnje i razvoja na Kosovu.

3.3.2. Praćenje zemljišta

Praćenje zemljišta omogućava oblik njihovog korišćenja, procenu promena na zemljištu, promenu namene, degradaciju, preopterećenje zemljišta zagađenjem i kontaminacijom, pruža informacije za ruralni razvoj, prediktivne modele, analizu rizika i tretmana. Praćenje zemljišta omogućava oblik njihovog korišćenja, procenu promena na zemljištu, promenu namene, degradaciju, preopterećenje zemljišta zagađenjem i kontaminacijom, pruža informacije za ruralni razvoj, prediktivne modele, analizu rizika i tretmana. Praćenje zemljišta omogućava oblik njihovog korišćenja, procenu promena na zemljištu, promenu namene, degradaciju, preopterećenje zemljišta zagađenjem i kontaminacijom, pruža informacije za ruralni razvoj, prediktivne modele, analizu rizika i tretmana. Praćenje zemljišta omogućava oblik njihovog korišćenja, procenu promena na zemljištu, promenu namene, degradaciju, preopterećenje zemljišta zagađenjem i kontaminacijom, pruža informacije za ruralni razvoj, prediktivne modele, analizu rizika i tretmana.

Dve glavne institucije odgovorne za praćenje zemljišta, naime: MPŠRR preko Poljoprivrednog instituta i MŽSPPI preko Hidrometeorološkog zavoda, još uvek nisu uspostavile sistem za praćenje zemljišta. Praćenje zemljišta se sprovodi samo prema projektima i od slučaja do slučaja u skladu sa zahtevima za procenu uticaja na životnu sredinu.

3.3.3. Zagađenje zemljišta

Zdravlje zemljišta je suštinska komponenta ekološke održivosti i poljoprivredne produktivnosti. Efikasno praćenje zemljišta osigurava praćenje nivoa zagađenja i sprovođenje neophodnih intervencija kako bi se zaštitio ovaj vitalni resurs. Širom Zapadnog Balkana, naponi za praćenje zemljišta, posebno na poljoprivrednom zemljištu, bili su različiti, što odražava različite nivoe infrastrukture i zakonske podrške.

Projekat EU4Green nastavlja da podržava proces praćenja zemljišta na Zapadnom Balkanu, uključujući Kosovo. Glavni ciljevi ove inicijative su: identifikovanje široko rasprostranjenog zagađenja zemljišta i kontaminiranih lokacija, pružanje smernica za uspostavljanje inventara i registra ovih lokacija i određivanje sanacije onih koje predstavljaju značajan rizik po ljudsko zdravlje i životnu sredinu.

Krajnja vizija je da do 2050. godine sva zemljišta na Zapadnom Balkanu budu u „dobrom stanju“, cilj koji je u skladu sa predloženim Zakonom EU o praćenju zemljišta iz jula 2023. godine.

Kosovo još uvek nema uspostavljen sveobuhvatni sistem za praćenje zemljišta. To je jedini način da se utvrdi stepen kontaminacije zemljišta. Međutim, neki industrijski ekonomski operateri prate zagađenje zemljišta za deo zemljišta koji koristi sam operater.¹⁸

Prema referencama Carine Kosova, tokom 2024. godine uvezeno je oko 8.982.3598,59 kg proizvoda hemikalijskog porekla. Iako bez ikakve prethodne procene, deo ovih hemijskih preparata je korišćen u poljoprivredi ili ispušten u različite sredine.

---

¹⁸ <https://eu4green.eu/sq/advancing-soil-monitoring-in-the-western-balkans-key-achievements-and-future-steps-sq/>

Prema najnovijim podacima ASK-a za godine 2023-2024, imamo ovu situaciju u vezi sa upotrebom mineralnih đubriva, organskih đubriva i pesticida, videti tabele referenca 14, 15, 16¹⁹.

Tabela 14. Upotreba mineralnih đubriva po grupama useva za godine (2023-2024)

Kulture	NPK	NAG	URE	Drugo	Ukupno (NPK, NAG, URE, ostalo)
Količina	Kg	Kg	kg	kg	kg
2023	42.600,12 1	9.207,64 3	26.561,91 9	2.512,59 8	80.882,281
2024	42 977 542	9 463 040	26 913 321	2 762 961	82 116 863

Tabela 15. Upotreba organskih đubriva po grupama useva za godinu (2023-2024)

Kulturat	Površina đubrenog zemljišta		Površina đubrenog zemljišta	
	Ha	Ton	Ha	Ton
Količina	Ha	Ton	Ha	Ton
Godina	2023		2024	
Ukupno	63.94	900.201	63. 970	887.240

Ove tabele prikazuju đubrenu površinu, količinu, prosečnu upotrebu mineralnih đubriva i organskih đubriva po hektaru. Važno je napomenuti da su količine date u bruto vrednostima. To znači da ne postoje direktne informacije o neto upotrebi aktivnih supstanci u različitim mineralnim đubrivima. Prosečna količina korišćenog mineralnog đubriva je 471 kg/ha. Dok je prosečna količina korišćenog organskog đubriva 13,9 tona/ha. Tabela 16 prikazuje podatke o korišćenoj površini

¹⁹ Rezultati Ankete poljoprivrednih domaćinstava (APOD) za 2024. godinu Agencije za statistiku Kosova (KAS)

poljoprivrednog zemljišta, na kojoj su korišćeni pesticidi: (herbicidi, fungicidi, insekticidi, drugi pesticidi: rodenticidi - protiv glodara, akaricidi - protiv pauka, itd.)

Tabela 16. Upotreba pesticida na korišćenoj površini poljoprivrednog zemljišta 2020-2024

Godine	2020	2021	2022	2023	2024
Pesticidi	Površina (ha)				
Korišćena površina poljoprivrednog zemljišta tretirana pesticidima	122.090.00	122.138.02	122.501,30	122.752,16	122.570.50

Pritisak zagađenja zemljišta u našoj zemlji dolazi od sada već dobro poznatog niza zagađivača kao što su: poljoprivredni zagađivači (hemijski preparati koji se koriste u poljoprivredi); rudarske i gradske deponije; gradske i međugradske otpadne vode koje se ispuštaju u površinske vode; transport; opasni otpad od industrijskih zagađivača; fizička degradacija površina zemljišta, gradske infrastrukture, puteva itd.

3.4. Upravljanje otpadom

Danas, više nego ikada ranije, problem upravljanja otpadom na Kosovu postao je važan faktor zagađenja životne sredine. Ova situacija ne samo da ugrožava ekološku ravnotežu, već ima i direktne posledice po kvalitet života stanovnika i javno zdravlje. Upravljanje otpadom na Kosovu jedan je od glavnih izazova i za centralni i za lokalni nivo vlasti. Kada govorimo o upravljanju komunalnim otpadom na osnovu važećih zakona, odgovornost direktno pada na opštine. Ovaj proces obuhvata sakupljanje, transport i integrisani tretman otpada. Ovaj otpad nastaje svakodnevnom aktivnošću građana i preduzeća. Upravljanje otpadom regulisano je zakonskim propisima, a takođe i

strateškim dokumentima kao što je „Strategija i akcioni plan“ za integrisano upravljanje otpadom na Kosovu.

Na lokalnom nivou, sve opštine na Kosovu su opremljene petogodišnjim planovima upravljanja komunalnim otpadom, kao i internim propisima u ovoj oblasti. Ovi planski dokumenti sadrže širok spektar ciljeva i aktivnosti koje imaju za cilj poboljšanje upravljanja otpadom i sprovode se na terenu. Međutim, uprkos ovoj posvećenosti i naporima, Kosovo se i dalje suočava sa raznim izazovima i poteškoćama u upravljanju otpadom, što ometa postizanje očekivanih rezultata prema planovima i utvrđenim standardima.

Na osnovu rezultata koji se kontinuirano dostavljaju AZŽSK i na osnovu nalaza, AZŽSK procenjuje da postoji poboljšanje situacije u upravljanju otpadom u skoro svim opštinama. Zabrinuti smo samo zbog severnih opština koje ne izražavaju spremnost za saradnju i regulisanje ove situacije.

Na osnovu podataka koje su opštine prijavile u onlajn sistemu i terenskog praćenja, primećuje se povećanje broja malih deponija, dok su se velike i srednje deponije smanjile na regionalnom nivou zemlje, što ukazuje na merljiv napredak ka fokusiranijem i kontrolisanijem upravljanju otpadom. U nekim opštinama, ukupno sakupljanje otpada je smanjeno, ali je proizvodnja otpada po stanovniku povećana – ovo ukazuje da je broj novih stanovnika (sa popisa iz 2024. godine) manji od prethodne procene, što se može objasniti unutrašnjim migracijama ili poboljšanjima u popisu.

U većini opština primećen je ukupni porast proizvodnje otpada po stanovniku, što ukazuje na povećanje potrošnje ili poboljšanje sistema izveštavanja i sakupljanja. U nekim opštinama, ukupno sakupljanje je smanjeno, ali je proizvodnja po stanovniku povećana – što ukazuje da je broj novih stanovnika (sa poslednjeg popisa) manji od prethodne procene.

Postoje inicijative sa centralnog nivoa za sprovođenje projekata predviđenih strategijom i akcionim planom, kao što su studije izvodljivosti za sanitarne deponije, pored toga, implementacija sistema vraćanja depozita za flaše i limenke je u početnoj fazi, sa ciljem promocije reciklaže i smanjenja plastičnog otpada. Ovaj korak nas čini optimističnim u pogledu postizanja ovog cilja i napretka cirkularne ekonomije na Kosovu, što pozitivno utiče na životnu sredinu i upravljanje otpadom. Prema zvaničnim podacima Carine Kosova, primećen je pad uvoza i izvoza plastičnih kesa i vreća, što se može direktno povezati sa sprovođenjem Administrativnog uputstva br. 04/2025 o ambalaži i ambalažnom otpadu, kao i odluke o tarifi za plastične kese.²⁰

Mnoga preduzeća su pedantno sprovela ovu preventivnu meru, dok su građani pokazali povećanu svest o upotrebi biorazgradivih kesa.

Kontinuirana podrška međunarodnih donatora odigrala je ključnu ulogu u napretku upravljanja otpadom na Kosovu. Ovi donatori su doprineli ne samo jačanju ljudskih kapaciteta AZŽSK-a, već i finansiranju direktnih investicija u tehničku opremu, softver i infrastrukturu, kao i podržavanju drugih projekata i aktivnosti u ovom sektoru. Ova podrška je omogućila značajna poboljšanja u upravljanju otpadom i doprinela je približavanju Kosova evropskim standardima u ovoj oblasti.

AZŽSK savetuje da svi akteri odgovorni za upravljanje komunalnim otpadom pokrenu i podrže inicijative koje promovišu integrisano upravljanje otpadom, fokusirajući se prvenstveno na implementaciju 3R modela (smanji, ponovo upotrebi i recikliraj). Ovaj model je prepoznat kao jedan od

---

²⁰ *Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, (2025).*

najefikasnijih načina za postizanje održivosti u upravljanju otpadom, donoseći ne samo ekološke, već i ekonomske i društvene koristi.

Još jedan predlog je da škole širom Kosova aktivno učestvuju u inicijativama za reciklažu, pisanjem predloga projekata koji imaju za cilj podizanje svesti učenika o važnosti odvajanja otpada i reciklaže. Pored toga, kroz donatorsku i projektnu podršku, trebalo bi obezbediti neophodnu infrastrukturu za odvajanje otpada u školama, čime bi se olakšalo praktično obrazovanje i doprinos mlađe generacije zaštiti životne sredine.

Još jedan spektar otpada za koji još uvek nije razvijeno odgovarajuće upravljanje obuhvata opasni otpad, deo bolničkog otpada, životinjski otpad, građevinski i otpad od rušenja, korišćene gume, korišćena ulja itd. Stanje upravljanja ovim vrstama otpada i dalje predstavlja značajne izazove za ekološku dobrobit i javno zdravlje.

Da bi se ova situacija poboljšala, neophodno je sprovesti detaljne analize i istraživanja, pružajući jasniju sliku trenutne situacije. Takođe je neophodno izvršiti specifična ulaganja u tehnologiju i infrastrukturu, kako bi se upravljanje ovim otpadom stavilo pod potpunu kontrolu. Samo na taj način može se poboljšati njihovo stanje i eliminisati negativan uticaj koji imaju na ljudsko zdravlje i životnu sredinu.

Na osnovu redovnog praćenja od strane Agencije za zaštitu životne sredine Kosova (AZŽSK), procenjuje se da se sanitarne deponije na Kosovu suočavaju sa brojnim operativnim i ekološkim problemima koji zahtevaju hitnu pažnju. Trenutno stanje ovih deponija je izuzetno daleko od evropskih standarda za upravljanje otpadom. Među najvažnijim problemima su nedostatak sistema za prečišćavanje otpadnih voda, nedovoljna ventilacija gasova, ne svakodnevno pokrivanje otpada, nedostatak sistema za njihovo odvajanje, kao i nedostatak

ograde i znakova opasnosti. U područjima deponija primećeno je i prisustvo pasa lotalica, insekata i neovlašćenih lica.

Ovi uslovi ne samo da ugrožavaju zdravlje stanovnika i radnika, već negativno utiču i na kvalitet životne sredine. Stoga je neophodno preduzeti hitne mere za poboljšanje upravljanja deponijama, kako bi se osigurala zaštita javnog zdravlja i životne sredine, uz pokušaj približavanja evropskim standardima upravljanja otpadom.

Agencija za zaštitu životne sredine Kosova je 2024. godine utvrdila da 8 opština na Kosovu uopšte nije prijavilo svoje podatke o upravljanju otpadom. Ova situacija znači da trenutni sistem upravljanja otpadom na Kosovu ne pruža potpune podatke o stvaranju, sakupljanju, tretmanu, odlaganju otpada, kao ni o broju ilegalnih deponija, što predstavlja značajan izazov za procenu stvarnog stanja u ovom sektoru.

Stoga, AZŽSK predlaže da zainteresovane strane odgovorne za upravljanje otpadom izgrade napredne sisteme za vođenje podataka i redovno izveštavaju o stanju upravljanja otpadom. Takođe je neophodno ulagati u izgradnju ljudskih kapaciteta opština, jer nedostatak službenika posebno posvećenih otpadu uzrokuje poteškoće u prikupljanju podataka i njihovom redovnom izveštavanju.

Redovno i verifikovano izveštavanje o upravljanju otpadom je najsigurniji način da se precizno prepozna i proceni stanje u ovom sektoru. Samo na osnovu tačnih nalaza mogu se preduzeti konkretne mere i akcije za poboljšanje stanja u sektoru upravljanja otpadom, intervenišući tamo gde je to potrebno, kako bismo zajedno doprineli čistijoj i bezotpadnoj životnoj sredini.

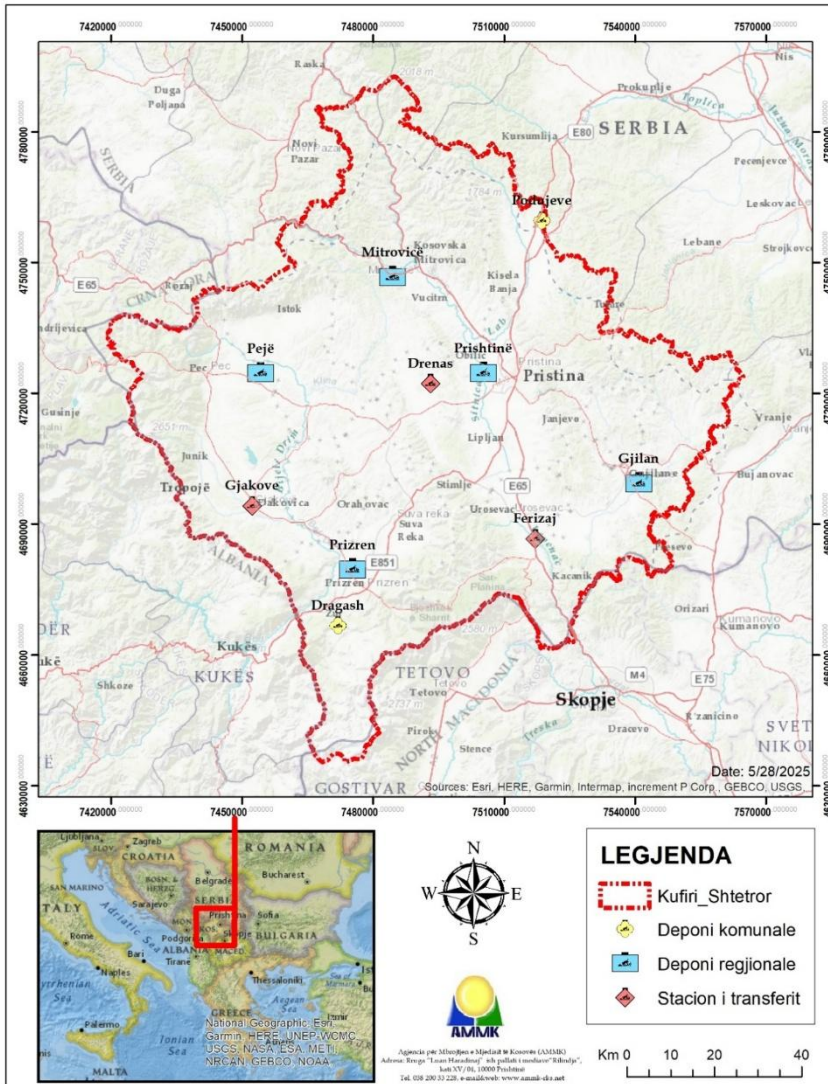
Evropa i dalje generiše veliku količinu otpada, iako su trendovi u stvaranju otpada prilično stabilni i tendencija je da se stvaranje otpada odvoji od ekonomskog razvoja. Istovremeno, otpad se sve više doživljava kao vredan resurs za evropsku ekonomiju. Udeo otpada koji se reciklira polako raste, dok se količina otpada koji odlazi na deponije smanjuje. Razlike u učinku između zemalja su, međutim, i dalje velike.²¹

Iako se u zapadnim zemljama otpad smatra resursom, na Kosovu se on i dalje doživljava kao otpad i izvor zagađenja.²² Građevinski otpad i plastika su dobri primeri otpada koji se u savremenom svetu smatra resursom, sa različitim primenama u građevinarstvu, industriji i poljoprivredi, doprinoseći cirkularnoj ekonomiji i ekološkoj održivosti.²³ Sprečavanje stvaranja otpada i upravljanje otpadom sada su ključni aspekti cirkularne ekonomije. Otpad od hrane i povrća (organski otpad) može se koristiti za proizvodnju komposta, što poboljšava kvalitet zemljišta i smanjuje potrebu za hemijskim đubrivima.

---

²¹ *European Environment Agency, (Resource efficiency and waste),*

²² *European Environment Agency, (2019)*

Mapa 3: Regionalne, opštinske deponije i transfer stanice25

3.4.1. Proizvodnja komunalnog otpada

Proizvodnja komunalnog otpada je u stalnom porastu poslednjih decenija kao rezultat rasta gradskog stanovništva, ekonomskog razvoja i obrazaca potrošnje. Prema podacima Evrostata, na nivou Evropske unije, prosečna količina komunalnog otpada proizvedenog po stanovniku postepeno se

povećavala, što odražava uticaj gradskog života i industrijalizacije.²⁴

Kosovska agencija za zaštitu životne sredine (AZŽSK) prikuplja i obrađuje podatke o količini komunalnog otpada proizvedenog na nacionalnom nivou, u saradnji sa odgovarajućim opštinama. Podaci se prikupljaju putem zvaničnih izveštaja opština AZŽSK-i, što omogućava jasan pregled stanja upravljanja komunalnim otpadom u svakoj administrativnoj jedinici.

Uprkos činjenici da izveštavanje opština nije bilo kompletno, a neke od njih nisu dostavile nikakve podatke za odgovarajući izveštajni period, Kosovska agencija za zaštitu životne sredine (AZŽSK) je sprovedla pažljivu procenu primljenih podataka. Ova procena ima za cilj da pruži dosledniju i realniju sliku o količini komunalnog otpada proizvedenog na nacionalnom nivou.

Tabela 17 prikazuje podatke o količini komunalnog otpada proizvedenog na opštinskom nivou za 2023. i 2024. godinu.

Tabela 17. Proizvodnja komunalnog otpada kg\stanovnik\godina (2023 & 2024)

Opština ²⁵	Sakupljanje otpada tona/godišnje	²⁶ Proizvodnja kg/st./god	Sakupljanje otpada tona/godišnje	²⁷ Proizvodnja kg/st./god
	2023	2023	2024	2024
Priština	89,840.00	243.94	81,797.00	291.28
Glogovac	10,685.00	220.86	9,125.00	254.82
Kosovo Polje	18,913	236.88	20,438.00	317.31
Gracanice	5,022.00	318.32	8,216.00	412.59
Lipljan	13,213.00	251.08	13,216.00	392.83
Obilić	7,217.00	382.93	7,026.00	436.28
Podujevo	16,106.00	293.95	0.00	0.00
Mitrovica	25,924.00	291.91	25,729.00	464.28
Srbica	8,683.00	203.22	8,268.00	256.21

²⁴ Eurostat. (2023). Municipal waste statistics. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat>.

²⁵ Neke opštine nisu prijavile KEPA (Mitrovica V. Zvečan, Zubin-Potok, Leposavić, Mamuša, Parteš, Klokot i Raničug) i stoga podaci nisu prikazani u tabeli..

²⁶ Podaci prikazani u ovoj tabeli odnose se na količinu otpada sakupljenog za izveštajnu 2024. godinu za opštine na onlajn platformi.

²⁷ Podaci prikazani u ovoj tabeli odnose se na količinu otpada sakupljenog za izveštajnu 2024. godinu za opštine na onlajn platformi.

Vučitrn	20,593.00	293.27	17,170.93	325.83
S.Mitrovica	0.00	0.00	0.00	0.00
Zvečan	0.00	0.00	0.00	0.00
Zubin-Potok	0.00	0.00	0.00	0.00
Leposavić	0.00	0.00	0.00	0.00
Peć ²⁸	33,077.00	327.78	33,854.00	389.25
Istok	11,569.00	240.60	7,256.00	181.78
Klina	7,738.00	171.81	6,431.00	184.63
Prizren	49,166.00	243.02	52,072.00	342.98
Suva Reka	13,484.00	174.12	11,354.00	209.97
Mališevo	9,968.00	155.12	10,100.00	230.05
Orahovac	14,051.00	190.99	14,065.00	290.27
Dragaš	7,479.00	236.75	6,210.00	247.82
Mamuša	1,200.00	252.22	0.00	0.00
Uroševac	4,770.00	124.9	6,123.00	208.14
Kačanik	4,691.00	204.19	4,422.00	241.06
Štimlje	2,016.00	208.93	1,173.00	178.99
Elez Han	1,720.00	133.66	2,880.00	291.40
Štrpce	25,557.00	374.41	26,425.00	483.82
Gnjilane	5,061.00	181.69	5,544.00	280.58
Kamenica	6,451.00	252.37	7,241.00	385.25
Vitija	1,076.00	393.05	1,893.00	279.98
Novo Brdo	0.00	0.00	0.00	0.00
Parteš	0.00	0.00	0.00	0.00
Klokot	0.00	0.00	0.00	0.00
Ranilug	22,544.00	237.97	20,267.00	189.42
Đakovica	7,211.00	137.21	5,474.00	147.51
Dečane	938.00	120.28	800.00	185.29
Na nivou države	470,390.00	235.25	449,707.93	293.60

Izveštaji o upravljanju komunalnim otpadom na Kosovu za 2023. i 2024. godinu pokazuju značajne promene u količini sakupljenog i proizvedenog otpada po glavi stanovnika u nekim opštinama.

²⁸ Od podataka prijavljenih za opštinu Peć, oduzeta je ukupna vrednost naplate, jer podaci uključuju i doprinose opština Dečane, Klina i Istok. Ovo je urađeno jer je izveštavanje urađeno zajednički za ove četiri opštine.

Na osnovu podataka prikazanih u Tabeli 18, primećuje se da je ukupno sakupljanje otpada smanjeno sa 470.390 tona u 2023. godini na 449.707,93 tone u 2024. godini (smanjenje od 20.682 tone), dok je prosečna proizvodnja otpada po glavi stanovnika značajno porasla sa 235,25 kg/glavi stanovnika/godišnje na 293,60 kg/glavi stanovnika/godišnje.

Treba napomenuti da je za 2023. godinu procena proizvodnje otpada po glavi stanovnika izvršena korišćenjem broja stanovnika prema popisu iz 2011. godine, dok je za 2024. godinu korišćen novi popis stanovništva, koji odražava najnovije demografske promene i očekuje se da će biti tačniji.

Procenjuje se da će stanovništvo Kosova u 2024. godini biti oko 1,6 do 1,7 miliona stanovnika. To znači da nije bilo većeg rasta, naprotiv, u nekim slučajevima se procenjuje pad, zbog visoke emigracije i niske stope nataliteta, unutrašnjih migracija u urbana područja ili nedostatka ekonomskih mogućnosti. Porast je uglavnom koncentrisan u područjima u blizini Prištine, dok se smanjenje dešava u zapadnim, severnim i ruralnim delovima Kosova – što je direktan odraz ekonomske migracije.

Broj stanovnika opada u mnogim opštinama, dok broj domaćinstava kontinuirano raste. U izveštaju za 2024. godinu, pored podataka o stanovništvu, proračun količine proizvedenog otpada uključuje i otpad koji potiče od ekonomskih i komercijalnih aktivnosti, preko preduzeća koja opslužuju teritoriju opština. To znači da ukupan prikupljeni otpad ne odražava samo kućni otpad koji generišu stanovnici, već i otpad iz ekonomskog sektora.

Prema poslednjim podacima koje je objavila Kosovska agencija za statistiku (KAS), broj domaćinstava se povećao sa oko 299 hiljada na približno 348 hiljada. Ovo povećanje je posebno izraženo u opštini Priština, gde se broj domaćinstava povećao sa 40 hiljada na 72 hiljade. Iako veći broj domaćinstava može uticati

na ukupno povećanje proizvedenog otpada, to se može uravnotežiti smanjenjem količine otpada po glavi stanovnika.

U većini opština, vrednost proizvodnje otpada u kg po glavi stanovnika značajno je porasla u 2024. godini u poređenju sa 2023. godinom. Značajan porast proizvodnje po glavi stanovnika u mnogim opštinama može biti rezultat promena u prijavljenoj populaciji ili stvarnog povećanja potrošnje i proizvodnje otpada. Faktori kao što su ekonomski rast, migracije i urbanizacija doveli su do povećanja potrošnje i, posledično, do veće količine proizvedenog otpada.

U nekim opštinama, kao što su Priština, Glogovac, i Podujevo, Istok, Klina, Đakovica, Dečani, Junik, primećen je pad ukupnog sakupljanja otpada u 2024. godini, iako je proizvodnja po glavi stanovnika povećana. To može biti posledica promena u broju stanovnika prema novom popisu ili efikasnosti sakupljanja.

U opštini Priština, ukupno sakupljanje otpada je smanjeno sa 89.840 tona na 81.797 tona, ali je generacija u kg/glavi stanovnika povećana sa 243,94 na 291,28, što odražava manji broj stanovnika prema novom popisu, ali veći broj domaćinstava kojima se pruža usluga i uključivanje preduzeća. U Glogovcu je takođe došlo do smanjenja otpada i broja stanovnika Klina, Dečane, Junik – imaju smanjenje sakupljanja, iako je broj domaćinstava povećan, što ukazuje na promenu u praksi sakupljanja ili izveštavanja.

U opštini Gračanica imamo značajno povećanje sakupljanja sa 5.022 na 8.216 tona i u kg/glavi stanovnika sa 318,32 na 412,59, što ukazuje na uticaj usluženih preduzeća, u Uroševcu sa 24.427 tona na 35.138 tona, praćeno povećanjem broja domaćinstava..

Severne opštine (V. Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok, Leposavić), Parteš, Klokot, Ranilug imaju istu situaciju u obe godine – nije

zabeleženo sakupljanje otpada ni za jedan period. Nedostatak podataka može biti rezultat izazova u prikupljanju podataka ili nedostatka profesionalnih kapaciteta za izveštavanje.

Među najvećim doprinosiocima otpadu na Kosovu u poslednje dve godine su velike opštine kao što su Priština, Uroševač, Peć, Prizren, Gnjilane, Đakovica i Kosovo Polje. Ovo je direktno povezano sa veličinom stanovništva i nivoom urbanizacije u ovim oblastima.

Iako izveštavanje po opštinama nije bilo kompletno, to je dovelo do toga da predstavljeni podaci ne pružaju potpun prikaz sakupljanja i stvaranja komunalnog otpada na nacionalnom nivou. Međutim, Agencija za zaštitu životne sredine Kosova (AZŽSK) je uložila napore da proceni trenutnu situaciju na Kosovu na osnovu postojećih podataka, kako bi pružila sliku što je moguće bližu stvarnosti.

3.4.2 Analiza sastava komunalnog otpada

Sastav komunalnog otpada odnosi se na kvantitativnu raspodelu i procenat različitih materijala koji čine otpad generisan u datom području, kao što su organski otpad, plastika, papir/karton, staklo, metali, tekstil itd.

Istraživanje i analizu sastava komunalnog otpada na Kosovu prvi put je omogućila organizacija Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, u okviru projekta „Održive komunalne usluge – SMS“, a sprovela ga je kompanija Environmental Sustainable Solution (ESS L.L.C.), u saradnji sa relevantnim direkcijama za javne usluge opština i šest regionalnih kompanija za sakupljanje i transport komunalnog otpada. Ova multilateralna saradnja omogućila je prikupljanje pouzdanih podataka i izgradnju temelja za dugoročno poboljšanje sistema upravljanja otpadom u zemlji. Proces sakupljanja otpada sprovode regionalni operateri komunalnih

usluga odvoza otpada (RWS), koji posluju u sedam regiona Kosova. Konkretno, operateri uključeni u ovaj proces su: RWS „Pastrimi, Çabрати, Uniteti, Ambienti, Ecohigijena, Pastertia i Eko Regjioni“.

Prikupljeni podaci su prijavljeni od strane nadležnih opština putem onlajn platforme Agencije za zaštitu životne sredine Kosova (AZŽSK). Tabela 18 prikazuje prosečan sastav komunalnog otpada za 2024. godinu, što je rezultat analize podataka prikupljenih u tri odvojene faze praćenja.

Na kraju, sprovedena je sveobuhvatna procena za svaku kategoriju otpada, pružajući jasan i sveobuhvatan pregled strukture otpada koji se generiše na opštinskom nivou na Kosovu.

Organski otpad čini najveći procenat ukupno, sa prosekom od 30,4%, i konstantno je prisutan u svim fazama. Ovo naglašava visok potencijal za primenu metoda kompostiranja i upravljanja organskim otpadom.

Plastika predstavlja drugu najzastupljeniju kategoriju sa **19,6%**, pokazujući trend rasta od Faze I do Faze III. Slede **papir i karton**, sa **15,1%**, iako sa blagim trendom pada tokom faza analize.

Među ostalim kategorijama sa značajnim procentima su:

- Sitni otpad (6,9%) – sa приметnim smanjenjem od Faze I do Faze III, što može odražavati poboljšanja u procesu selekcije ili sezonske uticaje.
- Staklo (5,5%) i tekstil (4,8%) – pokazuju stabilno prisustvo u svim fazama.
- Pelene čine 4,0% od ukupne količine, što predstavlja poseban izazov za upravljanje zbog njihove prirode koja se ne može reciklirati.

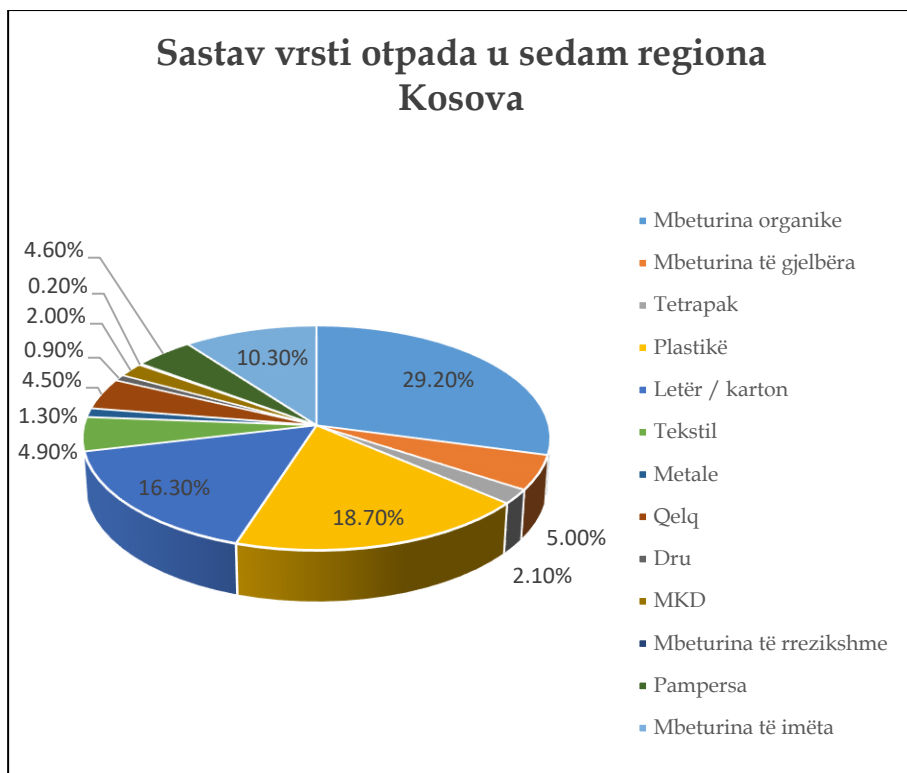
- Materijali kao što su tetrapak (2,6%), KMO – kombinovani i mešani materijali (3,1%), metali (1,8%) i drvo (1,5%) su zastupljeni sa nižim procentima, ali su važni za sektor reciklaže i za strateško planiranje tretmana otpada.
- Opasni otpad, iako sa minimalnim prisustvom (0,2%), zahteva poseban tretman i nadzor zbog potencijalnog uticaja na javno zdravlje i životnu sredinu..

Tabela 18. Sastav otpada²⁹

Sastav otpada	Faza I	Faza II	Faza III	Ukupno
Organski otpad	29.2%	32.9%	29.3%	30.4%
Zeleni otpad	5.0%	4.4%	4.2%	4.5%
Tetrapak	2.1%	2.5%	3.2%	2.6%
Plastika	18.7%	19.7%	20.3%	19.6%
Papir / karton	16.3%	15.4%	13.6%	15.1%
Tekstil	4.9%	4.4%	5.0%	4.8%
Metali	1.3%	1.5%	2.7%	1.8%
Staklo	4.5%	5.8%	6.2%	5.5%
Drvo	0.9%	1.0%	2.5%	1.5%
KMO	2.0%	2.9%	4.3%	3.1%
Opasan otpad	0.2%	0.2%	0.3%	0.2%
Pelene	4.6%	3.5%	3.7%	4.0%
Sitni otpad	10.3%	5.7%	4.7%	6.9%

Trenutno se otpad generisan u ovim regionima uglavnom odlaže na kontrolisanim deponijama, koje obuhvataju i regionalne i opštinske deponije. Ova činjenica ukazuje na visok stepen organizovanosti i funkcionalnosti sistema upravljanja otpadom u zemlji, ali i naglašava potrebu za daljim unapređenjem u pogledu separacije otpada na izvoru i reciklaže.

²⁹ Izveštaj o analizi sastava otpada u 7 regiona Kosova, ESS L.L.C, 2022

Slika 18: Sastav otpada na Kosovu

Podaci pokazuju potrebu za jačanjem sistema separacije otpada i povećanjem svesti građana. Organski i plastični otpad ostaju glavni izazovi, dok trendovi poput povećanja mešanog otpada i metala ističu nedostatak efikasne selekcije.

Ovi podaci sa terena su veoma vredni za planiranje strategija reciklaže i održivog upravljanja otpadom na opštinskom i nacionalnom nivou.

3.4.3. Deponije komunalnog otpada prema evropskim standardima su regulisane strogim zahtevima za ograničavanje količine odloženog otpada, prethodni tretman, praćenje, bezbednost i zaštitu životne sredine. Prema direktivi Evropske unije o odlaganju otpada, do 2035. godine količina komunalnog otpada odloženog na deponijama ne bi trebalo da prelazi 10% ukupne količine ovog otpada. Cilj ovoga je

smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu i promocija reciklaže i oporavka otpada.

Deponije komunalnog otpada prema evropskim standardima su regulisane strogim zahtevima za ograničavanje količine odloženog otpada, prethodni tretman, praćenje, bezbednost i zaštitu životne sredine. Prema direktivi Evropske unije o odlaganju otpada, do 2035. godine količina komunalnog otpada odloženog na deponijama ne bi trebalo da prelazi 10% ukupne količine ovog otpada. Cilj ovoga je smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu i promocija reciklaže i oporavka otpada

30

Iako deponije moraju biti opremljene sistemima za praćenje podzemnih voda i poštovati bezbednosne zahteve za radnike, države članice i one koje će uskoro postati članice moraju sprovesti nacionalne strategije za smanjenje odlaganja biorazgradivog i reciklabilnog otpada na deponijama.³¹ Ove mere su osmišljene da ispune ciljeve hijerarhije otpada, gde je deponija poslednje sredstvo.

Iako deponije moraju biti opremljene sistemima za praćenje podzemnih voda i poštovati bezbednosne zahteve za radnike, države članice i one koje će uskoro postati članice moraju sprovesti nacionalne strategije za smanjenje odlaganja biorazgradivog i reciklabilnog otpada na deponijama.³²

Slako deponije moraju biti opremljene sistemima za praćenje podzemnih voda i poštovati bezbednosne zahteve za radnike, države članice i one koje će uskoro postati članice moraju sprovesti nacionalne strategije za smanjenje odlaganja

---

³⁰ **European Parliament.** 2018. Directive (EU) 2018/850 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 1999/31/EC on the landfill of waste. Official Journal of the European Union, L 150, 14.6.2018, pp. 100-108.

³¹ **European Commission.** 2020. *Waste Framework Directive: Landfill Directive.* Available at: https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling/waste-framework-directive_en.

³² **European Environment Agency.** 2019. *Landfilling of waste in Europe.* Available at: <https://www.eea.europa.eu/publications/landfill-of-waste-in-europe>.

biorazgradivog i reciklabilnog otpada na deponijama.³³ Ove mere su osmišljene da ispune ciljeve hijerarhije otpada, gde je deponija poslednje sredstvo.

Iako deponije moraju biti opremljene sistemima za praćenje podzemnih voda i poštovati bezbednosne zahteve za radnike, države članice i one koje će uskoro postati članice moraju sprovesti nacionalne strategije za smanjenje odlaganja biorazgradivog i reciklabilnog otpada na deponijama. Otpad koji je prethodno tretiran može se odlagati na deponije, a deponije su obavezne da koriste ekonomske instrumente kako bi podstakle poštovanje ekoloških zahteva.³⁴

Komunalni otpad koji generiše stanovništvo na Kosovu sakupljaju operateri za sakupljanje i transport otpada i redovno ga odlažu na sedam postojećih deponija u: Prištini (Miraš), Prizrenu (Landovići), Mitovićima (Germovi), Peći (Sferk), Gnjilanu (Velekinci) i Dragašu (Šar). Od ovih deponija, pet su regionalne, dok su druge dve opštinske.

Ekološki uslovi sanitarnih deponija na Kosovu su kritični i izuzetno loši u poređenju sa evropskim standardima upravljanja otpadom. Iako su ove deponije pod stalnim upravljanjem i nadzorom, gotovo nijedna od njih ne ispunjava evropske standarde.

U nastavku je detaljan opis uslova životne sredine i problema sa kojima se susrećemo na ovim deponijama, na osnovu podataka AZŽSK i terenskih zapažanja. Poplave deponija usled mešanja kišnice i podzemnih voda predstavljaju veliki problem. Sistem recirkulacije odvodnjavanja i površinska drenaža ne funkcionišu

³³ **European Commission.** 2020. *Waste Framework Directive: Landfill Directive.* Available at: https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling/waste-framework-directive_en.

³⁴ **European Parliament.** 2018. Directive (EU) 2018/850 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 1999/31/EC on the landfill of waste. Official Journal of the European Union, L 150, 14.6.2018, pp. 100-108.

pravilno, što pogoršava ekološku situaciju, ne postoji sistem za prečišćavanje otpadnih voda, što povećava rizik od zagađenja životne sredine i izvora vode, deponije su delimično ograđene i nemaju adekvatne sisteme ventilacije za gasove koji nastaju tokom procesa odlaganja, dolazi do povećanja nivoa štetnih gasova, što može uticati na bezbednost i zdravlje zaposlenih i okolne zajednice, značajno je prisustvo pasa lualica, ptica i insekata u i oko deponija, što doprinosi širenju infekcija i zagađenju životne sredine, na deponijama često izbijaju spontani požari, stvarajući gust dim koji zagađuje vazduh i ugrožava zdravlje okolnog stanovništva, otpad se rasipa daleko zbog nedostatka svakodnevnog pokrivanja, što povećava neprijatan miris i zagađenje vazduha, ne postoji odgovarajući sistem za degasifikaciju, deponije nemaju odgovarajuće ograde (zeleni pojas) i nedostaju znaci opasnosti u blizini područja, što povećava rizik od kontaminacije mešanjem različitih vrsta otpada.

Približno preko 90% otpada proizvedenog na Kosovu odlaže se na ovim deponijama, dok ostatak završava na ilegalnim deponijama. Mali deo se sakuplja i koristi od strane neformalnog sektora u trgovinske svrhe.

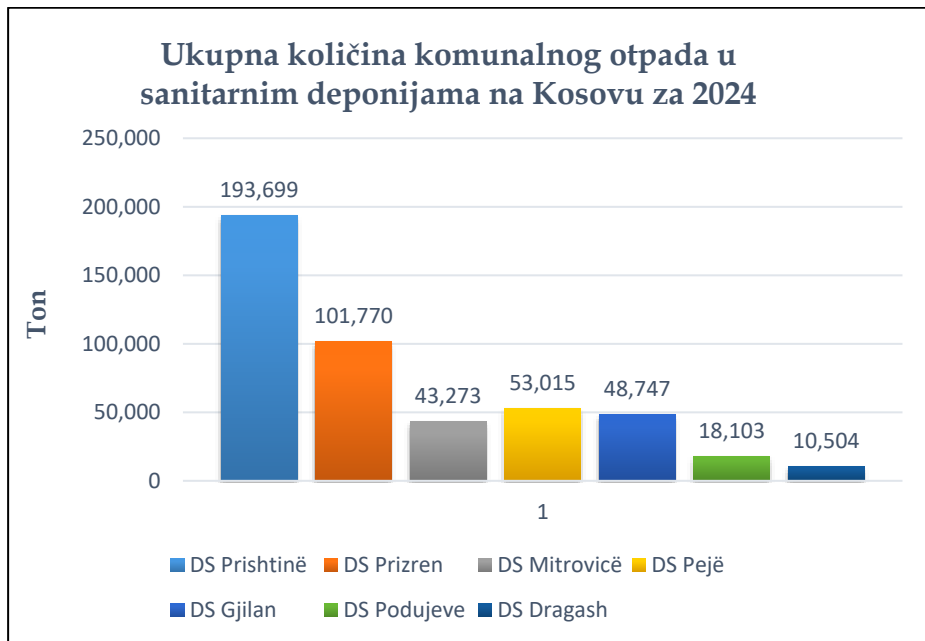
Procena podataka iz izveštavanja

Tokom 2024. godine, količine otpada odloženog na sanitarnim deponijama na Kosovu su varirale, smanjujući se u nekim regionima, a povećavajući se u drugim. Stanje otpada na sedam glavnih sanitarnih deponija u zemlji, koje prikazuje dinamiku i različite regionalne uticaje, grafički je prikazano na (Slici 1). Grafikon jasno pokazuje da je upravljanje otpadom veći izazov za Prištinu i Prizren, dok manji regioni imaju ograničenije potrebe.

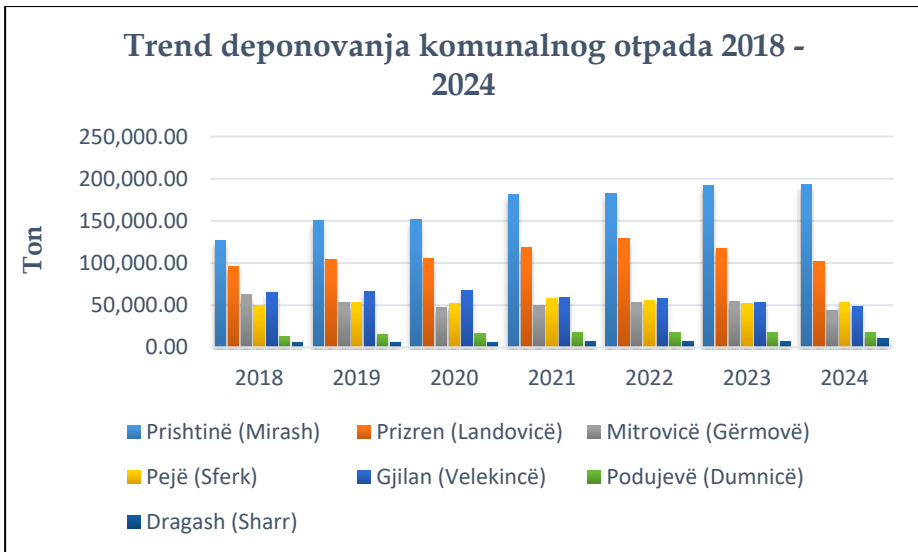
U 2024. godini, najveća količina otpada je odložena na sanitarnoj deponiji u Mirašu (Priština) - 193.698,74 tona (Slika 19). Ovo pokazuje da Priština, kao glavni grad i najveći urbani centar, generiše više otpada nego bilo koji drugi region.

Prizren je drugi po količini otpada sa 101.770,28 tona otpada, jedan je od najvećih i najnaseljenijih gradova, zbog čega su brojke visoke.

Regioni poput Peći, Gnjilana i Mitrovice imaju stabilan nivo otpada, što ukazuje na slično upravljanje komunalnim otpadom i odražava njihovu veličinu i urbanu aktivnost. Najmanja količina deponovanog otpada je u Podujevu sa 18.103,20 tona i Dragašu sa 10.504,00 tona, što ukazuje da ova dva regiona imaju najmanji broj stanovnika i najnižu ekonomsku aktivnost.

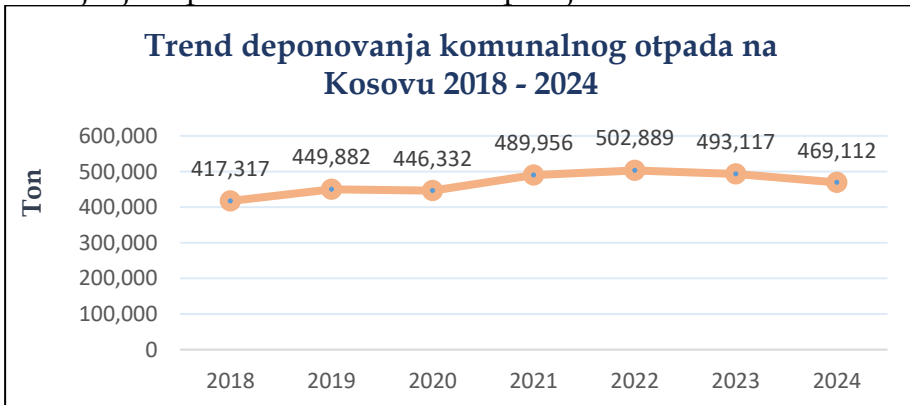

Slika 19: Ukupna količina komunalnog otpada na sanitarnim deponijama na Kosovu za godinu 2024

Slika 20: Odlaganje komunalnog otpada na sanitarnim deponijama na Kosovu, 2018 – 2024

Za razliku od 2023. godine, kada je ukupna količina otpada odloženog na sanitarnim deponijama bila 493.117,40 tona, u 2024. godini ova količina je smanjena na 469.111,50 tona. Ovo predstavlja smanjenje od 24.005,90 tona, odnosno približno 4,9%. Ovaj pozitivan trend pokazuje napore i rezultate ka smanjenju otpada na sanitarnim deponijama.

Slika 21: Trend deponovanja otpada 2018 – 2024

Trend pokazuje da, iako su neke deponije zabeležile blagi porast (Priština, Peć, Podujevo i Dragaš), neke druge deponije su zabeležile značajan pad (Prizren, Mitrovica, Gnjilane), što je rezultiralo ukupnim smanjenjem količine deponovanog otpada na nacionalnom nivou za 2024. godinu. Ovo može biti rezultat mera za bolje upravljanje otpadom, socio-ekonomskih faktora, novih politika i napora sprovedenih u cilju smanjenja proizvodnje otpada i poboljšanja njegovog upravljanja, u skladu sa nacionalnom strategijom za integrisano upravljanje otpadom i lokalnim planovima.

Na sanitarnim deponijama kojima upravlja KKUD – kao što su Miraš (Priština), Velekince (Gnjilane) i Landovica (Prizren) – odlaganje otpada u 2024. godini zabeležilo je značajne promene u količini. Na deponiji Miraš (Priština) došlo je do blagog povećanja od 2.054,00 tona, sa 191.644,74 tona na 193.698,74 tona. Ovo ukazuje na stabilnu i nešto veću količinu otpada odloženog na ovoj deponiji, što može biti rezultat rasta stanovništva ili ekonomske aktivnosti.

Na deponijama Velekince (Gnjilane) i Landovica (Prizren) primećen je značajan pad odlaganja otpada tokom 2024. godine. U Velekinci je došlo do smanjenja od 4.597,08 tona (oko 8,61%), sa 53.343,76 tona na 48.746,68 tona, što pokazuje značajan napor da se smanji otpad u ovoj oblasti. U Landovici je smanjenje bilo još veće, za 15.693,74 tone (oko 13,36%), sa 117.464,02 tone na 101.770,28 tona. Ovo je jasan pokazatelj poboljšanja u upravljanju otpadom ili smanjenja u regionu Prizrena.

Na regionalnoj sanitarnoj deponiji u Mitrovici (Grmovo) došlo je do značajnog smanjenja od 10.790,15 tona (oko 19,96%), sa 54.063,48 tona na 43.273,33 tone. Ovo bi mogao biti rezultat primene boljih politika upravljanja otpadom. S druge strane, na sanitarnoj deponiji u Peći primećen je mali porast od 1.132,77 tona (oko 2,18%), sa 51.882,50 tona na 53.015,27 tona, što pokazuje stabilnost u količini deponovanog otpada i može biti pokazatelj stabilnog stanja upravljanja otpadom u ovom području.

Na sanitarnim deponijama Dragaš i Podujevo deponuje se otpad generisan samo u tim opštinama, a tokom 2024. godine na deponiji Dragaš deponovano je 10.504,0 tona, a na deponiji Podujevo 18.103,2 tone, respektivno.

3.4.4. Tretman otpada

Tretman otpada obuhvata sve fizičke, hemijske, biološke i termičke procese usmerene na smanjenje količine i uticaja otpada na životnu sredinu, olakšavanjem njegovog rukovanja, reciklaže ili odlaganja. Prema Direktivi EU o otpadu (Direktiva 2008/98/EZ), „tretman“ znači bilo koju operaciju osim prevencije usmerenu na pripremu otpada za reciklažu ili odlaganje, uključujući faze odvajanja i obrade.³⁵

Reciklaža i odvajanje otpada na izvoru - Jedna od najuspešnijih praksi tretmana u Evropi je odvajanje otpada na izvoru, što olakšava proces reciklaže i značajno smanjuje potrebu za deponijama. Može se sprovoditi na izvoru (na mestu nastanka otpada) ili u specijalizovanim postrojenjima.³⁶

Reciklaža podrazumeva preradu otpadnih materijala kako bi se oni vratili u proizvode, materijale ili supstance, bilo za njihovu prvobitnu namenu ili za druge svrhe. Prema Direktivi Evropske komisije o upravljanju otpadom, reciklaža ne obuhvata procese koji rezultiraju proizvodnjom energije ili upotrebom otpada kao goriva.³⁷

Biološki tretman - Ovo uključuje procese kao što su kompostiranje i anaerobna digestija, gde se organski otpad razlaže mikroorganizmima. Krajnji proizvodi se mogu koristiti kao đubrivo ili kao izvor energije (biogas).³⁸

³⁵ European Parliament (2008). Directive 2008/98/EC on waste and repealing certain Directives. Official Journal of the European Union.

³⁶ BMUV (2023). Waste separation and recycling in Germany. Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Nuclear Safety and Consumer Protection.

³⁷ European Commission, 2016.

³⁸ European Commission (2008). Green Paper on the management of bio-waste in the European Union.

Insineracija (spaljivanje otpada) - Jedna od najrasprostranjenijih tehnologija za smanjenje zapremine otpada, insineracija podrazumeva njegovo sagorevanje na visokim temperaturama, obično uz rekuperaciju energije (pretvaranje otpada u energiju). Prema OECD-u, insineracija je efikasna za otpad koji se ne može reciklirati i za opasan otpad.³⁹

Tretman opasnog otpada - Ovi otpadi zahtevaju specijalizovane tretmane koji obezbeđuju izolaciju štetnih supstanci, kao što su teški metali, toksične hemikalije ili radioaktivni materijali. Tretman može da uključuje hemijsku neutralizaciju, stabilizaciju ili enkapsulaciju. Ovo osigurava da toksične supstance ne utiču na vodu, zemljište ili vazduh.⁴⁰

Deponovanje - Kada se otpad ne može drugačije tretirati, on završava na kontrolisanim deponijama. Moderne deponije su opremljene sistemom zatvaranja i zaštite od infiltracije u podzemne vode i uključuju praćenje gasova i tečnosti koje ističu iz otpada.⁴¹

Postrojenja za tretman otpada - Postrojenja su objekti posebno izgrađeni i opremljeni za sprovođenje jednog ili više procesa tretmana. Mogu biti namenjena separaciji, reciklaži, termičkoj obradi ili tretmanu opasnog otpada. U skladu sa standardima EU, postrojenja moraju da rade sa naprednim tehnologijama kako bi se minimiziralo zagađenje i povećala efikasnost oporavka resursa.⁴²

Tretman otpada je izazov i prilika u isto vreme. Zahvaljujući modernim tehnologijama i održivim politikama, evropske zemlje su uspele da smanje svoju zavisnost od deponija i povećaju nivo reciklaže i energetskeg oporavka. Za zemlje u

---

³⁹ OECD (2022). *Global Plastics Outlook: Economic Drivers, Environmental Impacts and Policy Options*.

⁴⁰ European Commission (2021). EU Taxonomy: Environmental Objectives - Waste management including hazardous waste.

⁴¹ European Commission (2020). *Landfill of Waste - Directive 1999/31/EC*

⁴² European Commission (2017). Best Available Techniques (BAT) Reference Document for Waste Treatment Industries. Retrieved from: <https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/waste-treatment>

razvoju, ove prakse pružaju dobre primere pogodne za prilagođavanje u skladu sa lokalnim kontekstom.

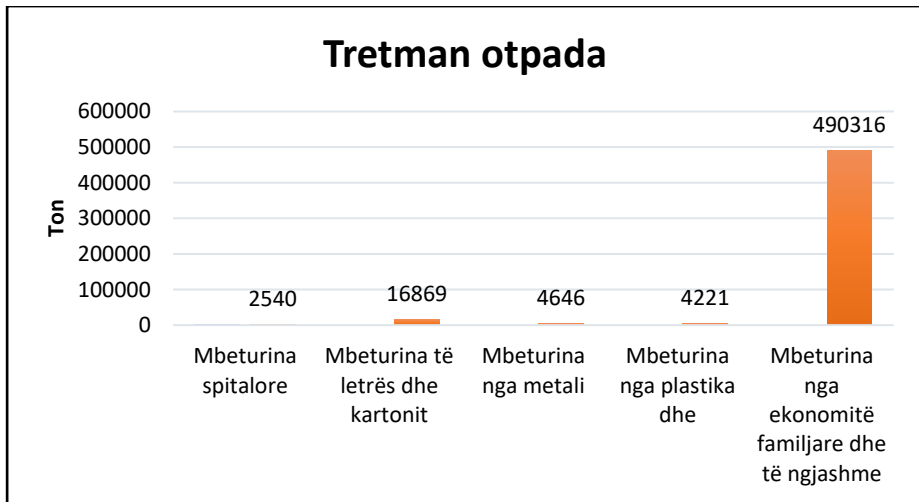
Prikazani grafikon ilustruje količinu otpada kojom se upravlja po različitim kategorijama za godinu koju je prijavila Kosovska agencija za statistiku (KAS).⁴³ Podaci su rezultat redovnih anketa i prikupljanja informacija od operatera i institucija koje se bave upravljanjem komunalnim otpadom.

Glavne kategorije otpada i odgovarajuće količine koje se tretiraju su sledeće:

- Kućni i slični otpad čine veliku većinu tretiranog otpada, sa količinom od 490.316 tona. Ova kategorija obuhvata komunalni otpad generisan u domaćinstvima, malim preduzećima i javnim ustanovama i odražava najveći nivo stvaranja gradskog otpada.
- Papirni i kartonski otpad čini 16.869 tona, što ukazuje na značajno prisustvo ove vrste materijala u tokovima otpada koji se potencijalno može reciklirati.
- Metalni otpad i plastični otpad predstavljaju 4.646 tona, odnosno 4.221 tonu, što su frakcije od značaja za oporavak materijala i cirkularnu ekonomiju.
- Bolnički otpad, koji se smatra opasnim otpadom zbog svog biološkog i hemijskog sadržaja, čini manju količinu, sa ukupno 2.540 tona, ali koji zahteva poseban tretman.

---

⁴³ ASK, *Anketa o tretiranom otpadu, 2023*

Slika 22: Tretman komunalnog otpada na Kosovu

3.4.5. Divlje deponije

Tokom 2024. godine, 30 opština je izvršilo registraciju divljih deponija i prijavilo relevantne podatke Agenciji za zaštitu životne sredine Kosova (AZŽSK) na onlajn platformi. Došlo je do promene u ukupnom broju divljih deponija između 2023. i 2024. godine, sa ukupnim povećanjem sa 403 na 458 deponija (povećanje od 55 deponija).

Na ovo povećanje je uglavnom uticalo povećanje malih deponija, dok je došlo do smanjenja broja velikih i srednjih deponija koje su po veličini kategorisane na sledeći način:

- 162 male deponije (1–5 vreća za smeće od 200 litara),
- 150 srednje deponije (6–20 vreća),
- 146 velike deponije (preko 20 vreća).

Podaci pokazuju da se situacija na terenu i dalje razlikuje od opštine do opštine. U nekim opštinama je utvrđen značajan porast broja divljih deponija, kao u slučaju Podujeva i Raniluga, koje su po prvi put uključile podatke u ovaj izveštaj, a istovremeno prijavile veliki broj deponija (40 i 22 respektivno).

S druge strane, neke opštine su zabeležile blagi pad broja divljih deponija u odnosu na prethodnu godinu, kao što su Lipljan, sa smanjenjem sa 80 na 76 deponija, Priština, sa 3 na 1 deponiju,

Peć, sa smanjenjem sa 21 na 14 deponija, Prizren sa 14 na 11 i Dečani, sa 10 na 8 deponija, dok su neke druge održale stabilnu situaciju kao što su Kosovo Polje, Gračanica, Istok, Klina, Srbica, Kamenica, Štimlje, Kačanik, Đakovica, Štrpce - bez promene ukupnog broja deponija iz godine u godinu.

Takođe, tokom 2024. godine, opštine poput Gnjilana, Vitine, Raniluga i Podujeva bile su uključene u proces izveštavanja, što svedoči o širem institucionalnom učešću u procesu praćenja divljih deponija i sve većem značaju koji se pridaje ovom ekološkom pitanju na lokalnom nivou, videti (tabela 22).

Opštine koje nisu podnele izveštaje za 2023. i 2024. godinu su Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok, Parteš, Klokot, Leposavić i Mališevo, koje nisu podnele podatke ni za jednu od poslednje dve godine, što ostavlja značajan jaz u odrazu stanja životne sredine za ova područja.

Detaljni podaci za svaku opštinu i raspodela deponija po veličini prikazani su u sledećoj tabeli.:

Tabela 19. Broj deponija stvorenih na Kosovu tokom 2024. godine - prema izveštajima opština

2023					2024				
Opštine	Divlje deponije po veličini			Ukupno 2023	Opštine	Divlje deponije po veličini			Ukupno 2024
	Male deponije (1-5 vreća za smeće 200 l)	Srednje deponije (6-20 vreća za smeće 200 l)	Velike deponije (>20 200 l vreća za smeće)			Male deponije (1-5 vreća za smeće 200 l)	Srednje deponije (6-20 vreća za smeće 200 l)	Velike deponije (>20 200 l vreća za smeće)	
Priština	0	0	3	3	Priština	0	0	1	1
Glogovac	5	9	3	17	Glogovac	8	9	4	21
Kosovo Polje	1	3	5	9	Kosovo Polje	1	3	5	9
Gračanica	2	4	1	7	Gračanica	2	4	1	7
Lipljan	15	35	30	80	Lipljan	15	35	26	76

Obilić				0	Obilić	0	0	0	0
Podujevo					Podujevo	30	7	3	40
Mitrovica	6	6	4	16	Mitrovica	6	6	4	16
Srbica	3	13	10	26	Srbica	3	13	10	26
Vučitrin	1	1	1	3	Vučitrin	1	1	1	3
Severna Mitrovica					Severna Mitrovica				
Zvečan					Zvečan				
Zubin-Potok					Zubin-Potok				
Leposavić					Leposavić				
Peć	7	9	5	21	Peć	3	5	6	14
Istog	1	5	1	7	Istog	1	5	1	7
Klina	3	7	8	18	Klina	3	7	8	18
Prizren	12	2	0	14	Prizren	11	0	0	11
Suva Reka	5	4	0	9	Suva Reka	4	4	0	8
Mališevo					Mališevo				
Orahovac	2	3	2	7	Orahovac	22	0	0	22
Dragaš	0	11	27	38	Dragaš	2	12	23	37
Mamuša	2	2	2	6	Mamuša				
Uroševac	0	5	1	6	Uroševac	0	4	1	5
Kačani k	8	3	4	15	Kačani k	8	3	4	15
Štimlje	0	6	5	11	Štimlje	0	6	5	11
Elez Han	3	4	1	8	Elez Han	2	4	1	7
Štrpce	10	7	5	22	Štrpce	10	7	5	22
Gnjilane					Gnjilane	1	1	1	3
Kamenica	0	3	6	9	Kamenica	0	3	6	9
Vitina					Vitina	0	0	0	0
Novo Brdo	0	3	1	4	Novo Brdo	0	3	1	4

Parteš					Parteš				
Klokot					Klokot				
Ranilug					Ranilug	22	0	0	22
Đakovića	2	6	28	36	Đakovića	2	6	28	36
Decan	5	4	1	10	Decan	5	2	1	8
Junik	1	0	0	1	Junik	0	0	0	0
Ukupno	94	155	154	403	Totali	162	150	146	458

3.4.6. Bolnički otpad

Bolnički otpad se tretira postupkom sterilizacije u 7 sterilizatora koji se nalaze u 7 regionalnih bolnica. Sterilizacijom se uglavnom tretiraju: špricevi, infuzije, zavoji i razna oprema koja se koristi u zdravstvenim tretmanima. Ovaj otpad, nakon tretmana sterilizacijom i usitnjavanjem, stavlja se u kontejnere za čvrsti gradski otpad i odlaže na deponije.

Drugi spektar otpada (uglavnom lekovi kojima je istekao rok trajanja, razni suplementi itd.) odlaže se u pećima za topljenje metala u nekoliko kompanija opremljenih relevantnim ekološkim dozvolama.

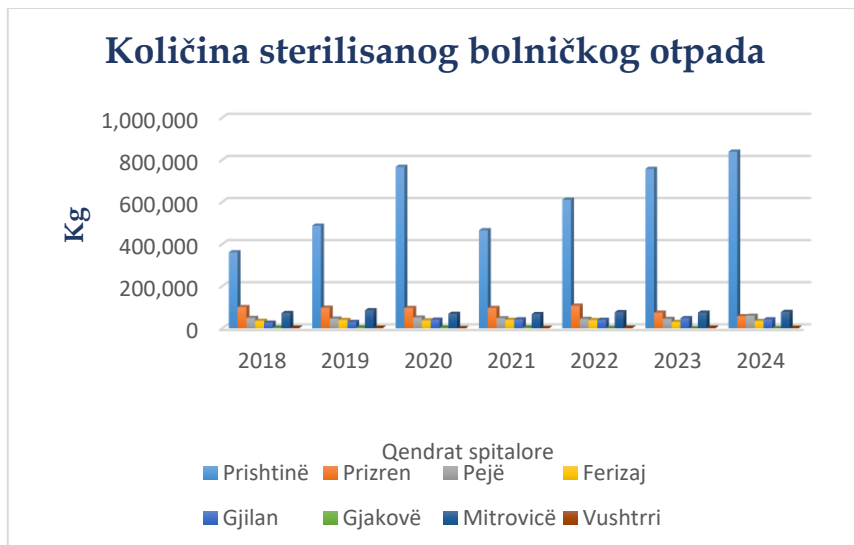
Drugi spektar otpada je patološki otpad (placenta, embrioni, amputacije, telesne tečnosti itd.), koji bolnički centri, preko ugovornih kompanija, zakopavaju na grobljima i kreću ih radi dezinfekcije.

Hemijski otpad, koji se koristi u zdravstvu, nije odvojen i tretiran odvojeno u skladu sa zakonskim propisima, i pretpostavlja se da se nepravilno odlaže ili upravlja nepravilno

Farmaceutski otpad (citostatički lekovi) koji se koristi u zdravstvu, u velikim količinama, odlaže se na centralnu deponiju u Prištini, dok se deo skladišti i u regionalnim bolnicama. Tabela 20 prikazuje količinu recikliranog, sterilizovanog (u odgovarajućim postrojenjima za sterilizaciju), deponovanog i ukupnu količinu tretiranog otpada u 2024. godini.

Tabela 20: Količina sterilisanog bolničkog otpada u 8 regionalnih bolničkih centara

Postroj enje	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Količi na	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg
1.Priština	360,81 9.10	487,16 9.60	766,34 7.40	465,33 5.00	610,56 4.20	756,88 2.00	83835 9
2.Prizren	100,17 5.70	97,195. 20	96,227. 50	96,290. 80	106,78 2.70	74,262. 00	57010. 7
3.Peć	49,215. 00	45,720. 00	50,480. 00	47,560. 00	44,678. 00	44,488. 00	59,317 .0
4. Uroševac	35,465. 90	39,215. 00	37,664. 40	39,934. 30	38,914. 80	30,014. 50	34,818 .00
5. Gnjilane	26,460. 40	29,859. 80	40,748. 00	42,046. 00	39,689. 00	47,687. 00	42425
6. Đakovica	2,951.0 0	3,357.0 0	3,159.0 0	3,284.0 0	1,288.0 0	0.00	689.0
7. Mitrovica	72,323. 00	85,149. 00	68,214. 00	67,174. 00	76,250. 00	73,798. 00	77320. 3
8. Vučitrn	2,504.0 0	2,580.3 5	632.61	1,185.7 4	2,613.5 5	2,541.2 1	1622.3 6
Ukupno	649,914	790,245	1,063,472	762,809	920,780	1,029,672	1,111,561

Slika 23: Trend količine sterilisanog bolničkog otpada u 8 regionalnih bolničkih centara

Iz podataka koje su prijavili i procenili ovi centri za tretman bolničkog otpada, vidimo povećanje od 81.889 kg otpada u 2024. godini u poređenju sa 2023. godinom, što ukazuje na sveukupno poboljšanje učinka postrojenja. Najveća količina ovog otpada tokom 2024. godine, kao i prethodnih godina, tretirana je u postrojenju koje posluje u UKCK-Priština u količini od 838.359 kg, zatim u postrojenju u bolnici u Mitrovici sa količinom od 77.320,3 kg, dok je najmanja količina tretirana u postrojenju u Đakovici sa 689 kg.

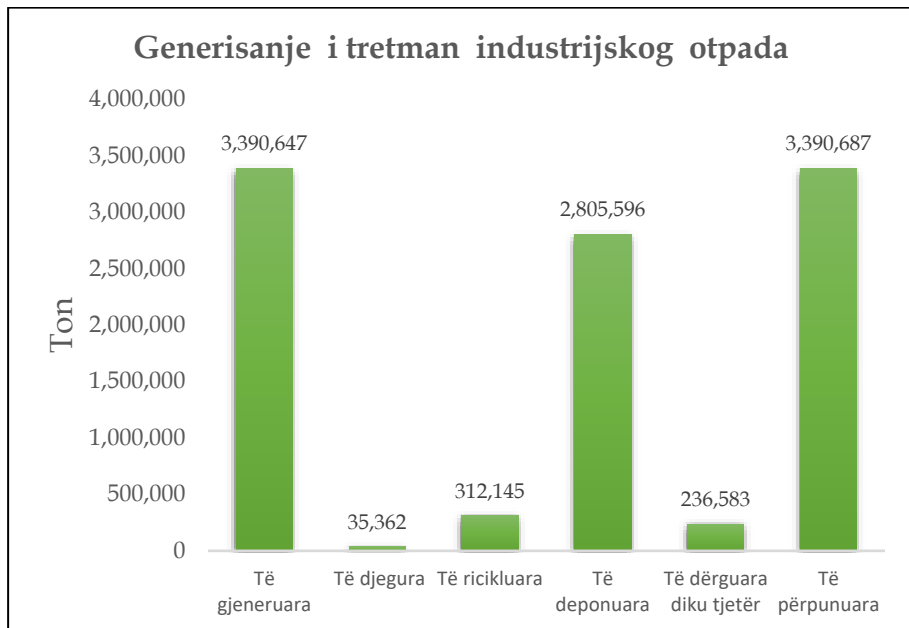
3.4.7. Industrijski otpad

Prema podacima Ankete o industrijskom otpadu za 2023. godinu, ukupna količina generisanog industrijskog otpada dostigla je 3.390.647 tona, što predstavlja blago povećanje od 0,02% u poređenju sa 2022. godinom.

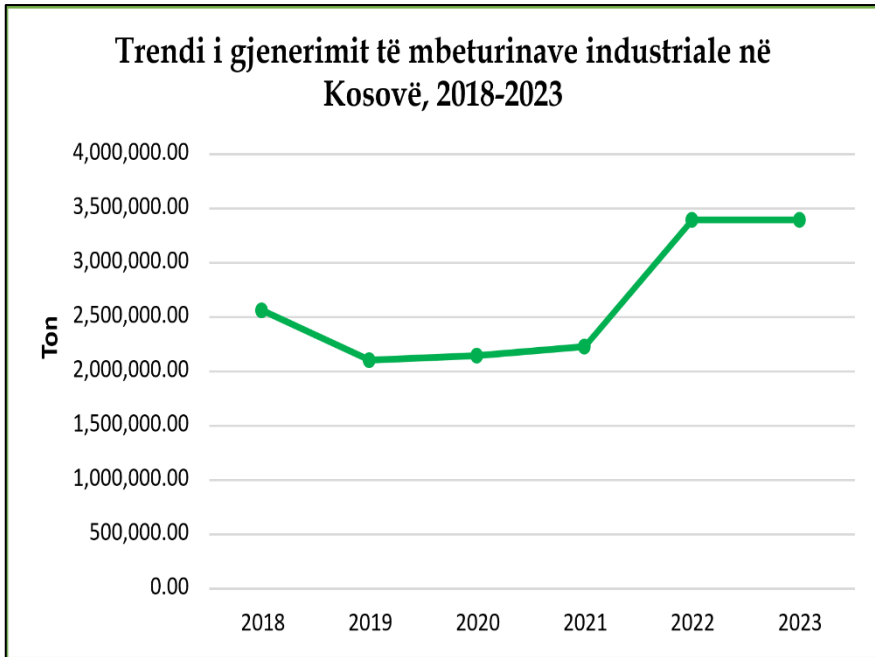
Tokom iste godine, prerađeno je ukupno 3.390.687,00 tona industrijskog otpada. Oblici prerade bili su: deponije, spaljivanje i reciklaža.

Podaci iz 2023. godine pokazuju da je najveća količina otpada generisana po industrijskim sektorima bila: Sektor D (Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija) doprineo je najvećoj količini otpada, generišući 2.797.996 tona, što predstavlja povećanje od 0,08% u poređenju sa prethodnom godinom, a Sektor C (Prerađivačka industrija) generisao je ukupno 334.258 tona industrijskog otpada.

Vredi napomenuti da je ukupna količina prerađenog otpada u 2023. godini bila 3.390.687 tona, uključujući tretirani otpad i otpad namenjen za konačno odlaganje.

Slika 24: Generisanje i tretman industrijskog otpada na Kosovu

Slika 25: Trend stvaranja industrijskog otpada na Kosovu 2018-2023

Prema podacima, primećujemo da trend generisanje industrijskog otpada u periodu 2018–2023. tokom prvih godina zabeležene su određene oscilacije, sa smanjenjem od 2018. do 2019. godine i blagim postepenim povećanjem od 2020. do 2021. godine.

Međutim, od 2022. godine primećuje se značajan porast, dostižući najvišu vrednost 2023. godine sa 3.390.647 tona. Ovaj porast u poslednje dve godine može biti rezultat intenziviranja industrijskih aktivnosti nakon pandemije ili poboljšanja u izveštavanju i praćenju industrijskog otpada.

3.4.8. Uvoz i izvoz plastičnih kesa i vreća, kao i otpada

Zagađenje plastikom jedan je od najozbiljnijih ekoloških izazova na globalnom i lokalnom nivou. U našoj zemlji, veliko prisustvo plastičnog otpada, posebno od proizvoda za jednokratnu upotrebu kao što su plastične kese, postalo je stalni problem koji

negativno utiče na kopnene i vodene ekosisteme. Nedostatak pravilnog upravljanja otpadom, građanske svesti i održivih alternativa pogoršao je ovu situaciju, pretvarajući zagađenje plastikom u stalnu pretnju po životnu sredinu i javno zdravlje.

Plastične kese su postale jedan od najčešćih i najvidljivijih zagađivača u našem okruženju, često se nalaze na putevima, rekama, poljima i javnim prostorima. Ova pojava je rezultat kombinacije faktora, uključujući široku upotrebu kesa za jednokratnu upotrebu, nedostatak održivih alternativa, nizak nivo ekološke svesti i nedostatak sprovođenja restriktivnih mera o njihovoj upotrebi i distribuciji. Plastične kese, koje se obično koriste veoma kratko vreme, ostaju u okruženju decenijama, doprinoseći zagađenju zemljišta i vode, kao i šteteći biodiverzitetu.

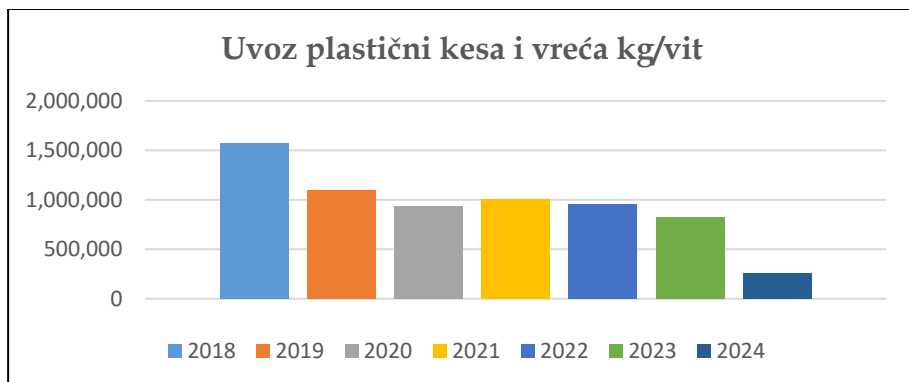
Jedan od glavnih faktora koji doprinose zagađenju životne sredine na Kosovu plastičnim otpadom, kao i veliko prisustvo kesa u našoj okolini, jeste uvoz i velika i kontinuirana upotreba plastičnih kesa. Značajan deo komunalnog otpada, koji generišu domaćinstva, kao i ekonomske i industrijske aktivnosti, čine plastične kese i vreće. Zbog svoje nerazgradive prirode, ovaj otpad značajno doprinosi dugoročnom zagađenju životne sredine.

Prema zvaničnim podacima Carine Kosova, u 2024. godini uvezeno je 258.936 kg plastičnih kesa i vreća, što predstavlja značajno smanjenje od 68,4% u poređenju sa 2023. godinom. S druge strane, u 2024. godini izvezeno je 3.091.778 kg plastičnih kesa i vreća, što predstavlja smanjenje od 3,4% u poređenju sa 2023. godinom, kada je izvoz iznosio 3.200.686 kg.

Ovi podaci pokazuju veliko smanjenje uvoza i blago smanjenje izvoza u 2024. godini u poređenju sa 2023. godinom.

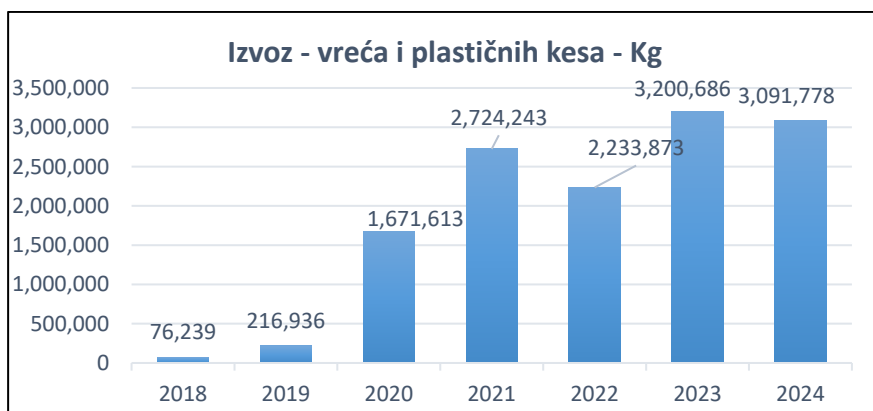
Ovo smanjenje uvoza i izvoza plastičnih kesa i vreća može biti i rezultat pozitivnog uticaja primene Administrativnog uputstva

(VRK) br. 04/2025 o ambalaži i ambalažnom otpadu, iz kojeg je proistekla i odluka Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture od 5. oktobra 2023. godine o uvođenju naknade od 5 centi za svaku korišćenu plastičnu kesu.

Slika 26: Količina uvezenih plastičnih kesa i vreća 2018 – 2024 kg/godišnje

Podaci o uvozu plastičnih kesa i vreća na Kosovo za period 2018-2024 pokazuju opšti trend značajnog pada, sa izuzetkom izuzetnog povećanja tokom 2021. godine. Ovaj trend pokazuje kontinuirane napore da se smanji upotreba plastike za jednokratnu upotrebu, sa neuobičajenim izuzetkom u 2021. godini, i sugeriše orijentacije ka održivijim politikama zaštite životne sredine poslednjih godina.

Slika 27: Količina izvezenih plastičnih kesa i vreća 2018 – 2024

Izvoz plastičnih kesa i vreća sa Kosova tokom perioda 2018-2024. godine zabeležio je kontinuirani i značajan porast. Ovaj trend odražava značajan razvoj proizvodnih kapaciteta i prisustvo lokalnih proizvoda na međunarodnim tržištima, dok blagi pad u 2024. godini ukazuje na stabilizaciju izvoza nakon brzog rasta u prethodnim godinama.

Izveštavanje o proizvodnji plastičnih kesa od strane lokalnih proizvođača

Prema Administrativnom uputstvu o plastičnim kesama, član 42, tačka 1, proizvođači plastičnih kesa su obavezni da prijave Agenciji za zaštitu životne sredine Kosova broj kesa proizvedenih tokom prethodne godine.

Ovo izveštavanje je u skladu sa zakonskim i administrativnim zahtevima koje imaju za cilj zaštitu životne sredine i upravljanje održivim korišćenjem plastike na Kosovu. Štaviše, ove mere doprinose sprovođenju politika za smanjenje upotrebe plastičnih kesa i promociju ekoloških alternativa, u skladu sa praksama zemalja Evropske unije

Tabela 21. Proizvodnja plastičnih kesa od strane nekih većih lokalnih kompanija

Proizvod 2024	Kesa za pakovanje/nosive plastična kesa 25-50	Kesa od 50 mikrona/nosive plastična kesa nad 50	Količina /komada
Proizvodnja plastičnih kesa od strane četiri lokalne kompanije	4,407,474	3,848,317	Copë
	557,200	31,958,636	Copë
	12,242,312.00	19,906,591.78	Copë
	-	323.421	Copë
Ukupno :	17,206,986.00	55,713,868.20	Copë

Tabela prikazuje delimične podatke o domaćoj proizvodnji plastičnih kesa na Kosovu za 2024. godinu, uglavnom

odražavajući aktivnost nekoliko dominantnih kompanija na tržištu. Podaci ne uključuju sve kompanije koje se bave ovom proizvodnom aktivnošću na Kosovu.

Međutim, ova industrija se suočava sa značajnim ekološkim i pravnim izazovima i promenama za koje se očekuje da će uticati na budućnost proizvodnje i potrošnje plastičnih kesa na Kosovu. S druge strane, na Kosovu se ulažu sve veći naponi da se smanji upotreba plastičnih kesa za jednokratnu upotrebu i da se promoviše reciklaža.

Ovo može uticati na trendove proizvodnje i potrošnje u narednim godinama. Takođe, uvoz plastičnih kesa na Kosovo značajno je smanjen u poslednjoj godini zbog fiskalnih politika kao što je određivanje cene od 5 centi za plastične kese, što je donelo ekonomske uštede i smanjenje zagađenja životne sredine.

Ukupno, proizvodnja plastičnih kesa za 2024. godinu u dve kategorije veličina (25-50 mikrona i preko 50 mikrona) iznosi oko 17,2 miliona komada za male kesa i preko 55,7 miliona komada za velike kesa, što ukazuje na značajan obim lokalne proizvodnje.

3.5. Zaštita prirode i biodiverzitet

3.5.1. Zaštićenje područje

Vrednosti prirodnog nasleđa na Kosovu su brojne. Ove vrednosti (zaštićena područja i biodiverzitet), životna sredina i nacionalno nasleđe, su odgovornost svakog pojedinca. Spisak broja zaštićenih područja prirode (ZPP) na teritoriji Kosova pokazuje tendenciju povećanja iz godine u godinu.

U hronologiji proglašenja zaštićenih područja prirode, mogu se razlikovati četiri vremenska perioda koja su povezana sa opštim dešavanjima na Kosovu. Nakon rata 1999. godine, zabeleženi su značajni rezultati u povećanju ukupnog broja zaštićenih područja, kao i u proširenju zaštićenih područja prirode svih kategorija.

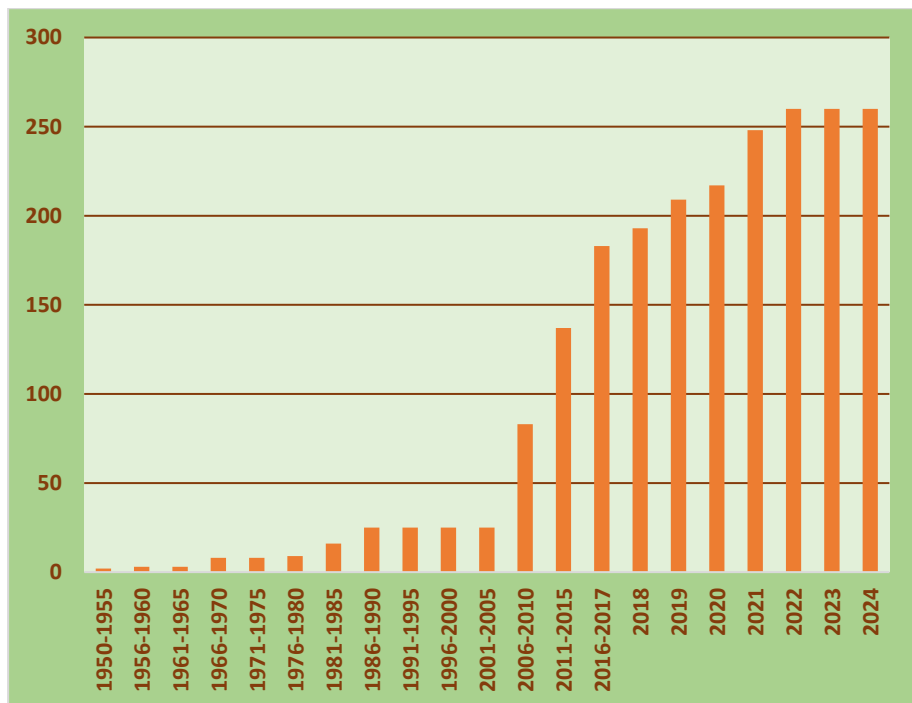
Period 1950-1970 predstavlja početnu fazu zaštite prirode i proglašenja zaštićenih područja prirode na Kosovu, koja počinje proglašenjem prvog područja 1950. godine, koje je bilo „Gazimestani“. Do početka 70-ih godina, broj zaštićenih područja dostigao je 19 (devetnaest). Tokom ovog perioda, pod zaštitu su stavljeni: Gadimska pećina i nekoliko drugih spomenika od botaničkog značaja, kao što su: Rrapi u Marašu, stabla u Isniću itd.

Period između 1970-1988. godine karakteriše proglašenje značajnog broja zaštićenih područja. Razlog ovog uspeha povezan je sa osnivanjem Kosovske agencije za zaštitu prirode 1974. godine od strane Skupštine Kosova. Tokom ovog perioda, pod zaštitu je stavljeno ukupno 32 područja, od kojih treba istaći sledeće: „Bifurkacija reke Nerodimka“, prvi Nacionalni park „Šar-planina“ (1986), Izvor Belog Drima sa pećinom i vodopadom u Radavcu (1983), kao i nekoliko drugih prirodnih spomenika.

U periodu 1989-1999, kao i u drugim sferama, tako i u zaštiti prirode, došlo je do potpune stagnacije u pogledu proglašenja zaštićenih područja. To je bio period kada, kao rezultat isključivanja albanskih stručnjaka iz institucija za zaštitu prirode, ali ne samo to, nemamo nijedno zaštićeno područje ili jedno predloženo za zaštitu.

Period posle 2000. godine karakteriše ponovno uspostavljanje kosovskih institucija, uključujući Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, odnosno Kosovski institut za zaštitu prirode. Tokom ovog perioda, preko 2000 različitih područja je stavljeno pod zakonsku zaštitu, a preko 30 drugih područja je predloženo za zaštitu.

Među zaštićenim područjima treba istaći sledeća: Nacionalni park „Prokletije“ (2013), NP „Šari“ (proširen), Šuma Paštrik i jezero Vermica, močvara Henca - Radeve itd. Dok većinu područja čine prirodni spomenici sa botaničkim, hidrološkim, geomorfološkim, speleološkim karakterom itd.

Slika 28. Broj zaštićenih prirodnih područja 1950 – 2024

Zaštićena prirodna područja - Stanje 2024

Ukupan broj zaštićenih prirodnih područja na Kosovu (2024. godine) je 260, što pokriva površinu od 126.112,2 hektara, odnosno 11,5% površine Kosova.

U okviru ovih područja nalazi : 19 strogih rezervata prirode („Rezervat Arnenit“, „Maja e Ropsit“, „Rusenica“, „Kamilja“ itd.), 2 nacionalna parka (Nacionalni park „Šari“, Nacionalni park „Bjeshket e Nemuna“), 230 spomenika prirode („Izvor Belog Drima sa Pećinom Radavca“, „Pećina Gadime“,

Vodopadi Miruše“, „Rugovska klisura“, „Kanjon Belog Drina Ura e Fshajte“, „Trungu i Rrapit Marash“ itd.), 1 Park prirode („Šuma Paštrik i jezero Vermica“), 7 zaštićenih predela („Škugeza“, „Germija“ Pishta e Dečanit itd.) i jedan (1) poseban zaštićene yone ptice („Močvara Hencit-Radeves“).

Najveću površinu zaštićenih područja čine nacionalni parkovi: „Prokletije“ i „Šari“, Prirodni park „Šuma Paštrik i jezero Vermica“, Zaštićeni pejzaž „Germija“, MNRV „Vodopadi Miruše“ i MN „Lokalitet Boštre u oblasti Goleša“ itd.

Tabela 22: Broj i površina zaštićenih područja 2024.

Kat. e IUCN-së	Naziv	Br.	Površina / ha	Deo. Opšte površine ZZ
I	Strogi rezervati prirode	19	10,882.96	7.7
II	Nacionalni parkovi	2	115,957	82.1
III	Prirodni spomenici	230	6,180.90	4.4
V	Park prirode	1	5,934	4.2
V	Zaštićeni pejzaž	7	2,319.85	1.6
V	Posebno zaštićeno područje za ptice	1	109.5	0.08
	Ukupno	260	126122.75⁴⁴	100⁴⁵

Tokom 2024. godine, pod prethodne zakonske zaštite uzeto je područje „Guri i Hoxhës sa klisurom reke Perlepnice“, na teritoriji opštine Ranilug, kao Spomenik prirode sa ukupne površine 30 hektara, kao područje koje ima karakteristične vrednosti; geomorfološke (klisura i krečnjačke stene – Guri i Hoxhes), hidrološke (rečni tok, veštački vodopadi i izvori vode), speleološke (konstatovano samo površinski) kao i vrednosti biodiverziteta, dok je u postupku ka finalizaciji pod

⁴⁴ Pojašnjenje: ova površina zaštićenih područja ne obuhvata zaštićena područja koja se nalaze u okviru nacionalnih parkova „Šari planina“ i „Prokletine“.

Pojašnjenje: procenat je izveden iz ukupne površine, uključujući površinu zaštićenih područja u okviru nacionalnih parkova.

preliminarnom zaštitom i područje „Mali Mokna i jezero Ujman“ na teritoriji opština Istog i Zubin Potok u kategoriji Park prirode ukupne površine oko 25 hiljada hektara.

Takođe, u postupku stavljanja pod zaštitu iz prethodnih godina nalazi se preko 30 spomenika prirode u opštinama: Peć, Prizren, Kamenica i Artane.

Zaštićena područja su pod stalnim pritiskom ljudskih intervencija, koje često ugrožavaju održivost zaštićenih područja. Najveće pretnje sa kojima se suočavaju zaštićena područja, posebno nacionalni parkovi, su:

- građevinarstvo i infrastruktura - zgrade, turistički ili ekonomski objekti, putevi, hidroelektrane itd.;
- prekomerna eksploatacija prirodnih resursa - krčenje šuma, ilegalni lov, sakupljanje retkih biljaka.
- nekontrolisani masovni turizam - brojni posetioci bez jasnih pravila, što uzrokuje otpad, buku, paljevine i štetu po biodiverzitet;
- klimatske promene - globalno zagrevanje koje dovodi do izumiranja nekih vrsta, pomeranja staništa i povećanja ekstremnih pojava (požara);
  - nedostatak upravljanja i kontrole - zaštita samo „na papiru“ bez osoblja, bez sredstava i bez efikasnih planova.

Dakle, najveći rizik je kombinacija ljudskih pritisaka i klimatskih promena, koji zajedno utiču na degradaciju ekosistema i gubitak prirodnih vrednosti i biodiverziteta.

Dva najveća problema sa kojima su se zaštićena područja, posebno ona sa velikim površinama (posebno nacionalni parkovi), suočila tokom 2024. godine su: izgradnja i infrastruktura, kojima se mora pristupiti sa velikom pažnjom.

Razvoj sa izgradnjom i infrastrukturom u gore pomenutim područjima mora biti održiv i kontrolisan, poštujući zakonski okvir za zaštićena područja, kako bi se priroda sačuvala za sadašnje i buduće generacije. Nažalost, trenutna situacija u vezi sa izgradnjom i infrastrukturom u mnogim posebno zaštićenim područjima nacionalnih parkova je neodrživa i kao takva je praćena brojnim posledicama, uzrokujući:

Degradaciju prirodnog pejzaža - uništavanje prirodnog pejzaža smanjuje estetsku i rekreativnu vrednost parka. Ugrožava kulturne, istorijske ili geološke vrednosti koje mogu biti deo parka.

Fragmentaciju prirodnih pejzaža - izgradnja i infrastruktura stvaraju fizičke barijere koje dele prirodu na male delove, ometajući kretanje životinja i često remeteći prirodne cikluse. Na primer, izgradnja puteva unutar parka može prekinuti migraciju vrsta ili povećati rizik da ih udare vozila.

Gubitak biodiverziteta - izgradnja u nacionalnim parkovima često je povezana sa uništavanjem prirodnih staništa. To dovodi do uklanjanja ili izumiranja retkih životinja i biljaka, oštećujući biodiverzitet. Intervencije u zaštićenim područjima, kao što su izgradnja hotela, puteva ili turističkih centara, direktno utiču na živote mnogih vrsta koje zavise od mira i integriteta divljeg okruženja.

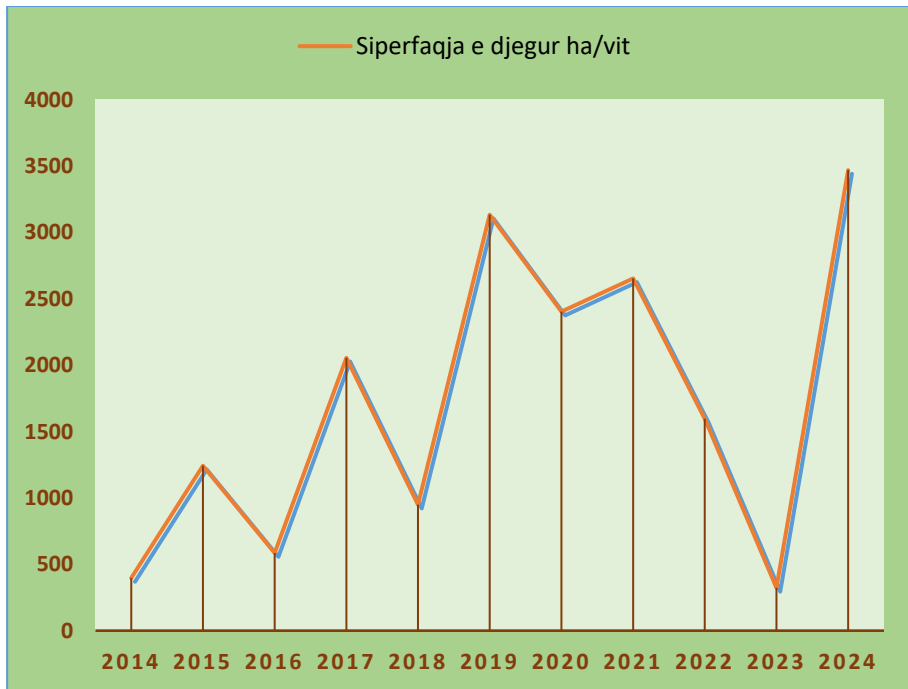
Zagađenje i degradacija životne sredine - turizam i izgradnja često su povezani sa zagađenjem vode, zemljišta i vazduha. Neregulisana kanalizacija, buka i veštačko osvetljenje štete divljim životinjama. Otpad koji stvaraju posetioци ili industrijska izgradnja oko parka može imati dugoročne posledice.

Ugrožavanje ekoloških i klimatskih funkcija - Nacionalni parkovi imaju važnu ulogu u održavanju klime i ekološke stabilnosti. Oni služe kao „zelena pluća“ planete, pomažući u filtriranju vazduha i održavanju ciklusa vode. Kada su oštećena, sva priroda oko njih gubi važan zaštitni sistem.

Prekomerna komercijalizacija - razvojni projekti se često promoviraju kao sredstva za razvoj turizma, ali mogu imati više koristi od privatnog kapitala nego od lokalnih zajednica. Povećana komercijalna aktivnost u nacionalnim parkovima često donosi sukobe između interesa zaštite prirode i ekonomskih interesa.

U ovom slučaju, kako bi se situacija poboljšala, potrebna je posvećenost i koordinacija svih relevantnih centralnih i lokalnih institucija kako bi sve aktivnosti i intervencije u zaštićenom području bile u skladu sa: Zakonom o zaštiti prirode br. 03/L-233, i drugim zakonima i strateškim dokumentima za zaštićena područja.

Šteta od požara - Šumski požari predstavljaju jedan od glavnih izazova za institucije, posebno tokom letnjeg perioda. Prema različitim analizama i statistikama, preko 99% požara u šumama i šumskim zemljištima uzrokovano je ljudskim faktorom, dok je samo 1% njih uzrokovano drugim abiotskim faktorima. Tokom 2024. godine (vidi grafikon), kao rezultat sušnog perioda i ljudskog nemara, šumske površine pogođene požarima pokazale su značajan trend rasta, posebno u poređenju sa prethodnom godinom.

Slika 29. Površina izgorele šume ha/godišnje

Ulaganje u praćenje, obrazovanje, politike zaštite i podizanje javne svesti je neophodno, kako bi šume ostale blago i nasleđe za buduće generacije. U tom smislu, Kosovska agencija za šume, u saradnji sa drugim institucijama za sprovođenje zakona, vanredne situacije i bezbednost, preduzela je nekoliko koraka kako bi sprečila i smanjila pojavu i širenje požara u šumskim područjima i na zemljištu koje okružuje šume, obukom i sertifikovanjem radnika za gašenje šumskih požara, kao i angažovanjem sezonskih radnika za zaštitu šuma od požara.

3.5.2. Biodiversitet

Naša zemlja je bogata biodiverzitetom i stoga ima ključnu ulogu u ekološkoj stabilnosti i opštem zdravlju. Biodiverzitet je veoma važan ne samo za održavanje ravnoteže ekosistema, već i za podršku poljoprivrednoj produktivnosti i lokalnim ekonomijama. Raznovrsni pejzaži uključuju razne retke i

endemske biljne vrste koje doprinose genetskoj raznolikosti i održivosti ovih staništa. Štaviše, biodiverzitet je duboko povezan sa kulturnim nasleđem i tradicijama njenih ljudi, od kojih mnogi direktno zavise od ovih prirodnih resursa za svoju egzistenciju.

Očuvanje ovog biodiverziteta je neophodno kako bi se osigurao održivi razvoj i prilagođavanje promenama u životnoj sredini, kao što su klimatske promene. Zdravi ekosistemi, uključujući njihov biodiverzitet, obezbeđuju čistu vodu, plodno zemljište, oprašivanje biljaka, čist vazduh, ublažavanje ekstremnih vremenskih uslova i zaštitu od erozije ili poplava. Ekosistemske usluge koje pružaju višestruke koristi spadaju u četiri kategorije: obezbeđivanje proizvodnje hrane i vode; regulatorne, kontrole klime i bolesti; podržavajuće, kao što su kruženje hranljivih materija i proizvodnja kiseonika; i kulturne, kao što su duhovne i rekreativne koristi. Međutim, neodrživo korišćenje prirodnih resursa poslednjih decenija, vođeno socio-ekonomskim tranzicijama, predstavlja ozbiljnu pretnju ekosistemima i biodiverzitetu, i ove brige moraju biti uključene u procese donošenja politika i odluka.

Opšte stanje flore - Iako su istraživanja vegetacije sprovedili različiti domaći i međunarodni autori, kompletan inventar flore još uvek nije napravljen i tačan broj biljnih taksona nije poznat. Prema beleškama različitih autora, smatra se da u našoj zemlji postoji približno 2800-3000 vrsta vaskularne flore i do sada je objavljena 1/3 tih vrsta.

Vegetacija - Vegetacija Kosova je klasifikovana u: 139 asocijacija ili fitocenoza, 63 saveza, 35 redova i 20 klasa, koje predstavljaju karakteristične ekosisteme, koji su takođe staništa za mnoge životinjske vrste. Vegetacija nizijskih livada je klasifikovana u: 4 asocijacije koje pripadaju jednom savezu, jednom redu i jednoj klasi.

Dok je vegetacija subalpskih i alpskih brdskih livada klasifikovana u: 65 asocijacija, 33 saveza, 22 reda i 13 klasa.

Fauna - Na osnovu aktuelnih istraživanja i literaturnih zapisa, prisutne su mnoge vrste divljih kičmenjaka, uključujući: ribe, vodozemce, gmizavce, ptice i sisare. Visoke šume i planinski ekosistemi pružaju povoljne uslove za život populacija velikih sisara kao što su: mrki medved (*Ursus arctos*), ris (*Lynx lynx*), srna (*Capreolus capreolus*), divlja koza (*Rupicapra rupicapra*), zatim mnoge vrste ptica grabljivica i ptica pevačica, veoma važne za ornitofaunu Kosova, Balkana i Evrope. Suri orao (*Aquila chrysaetos*), sivi soko (*Falco naummani*), tetrijeb (*Tetrao urogallus*) su neke od najreprezentativnijih vrsta zemlje, koje takođe imaju međunarodni status zaštite. Fauna je predstavljena gotovo svim vrstama koje žive na Balkanskom poluostrvu. Najzastupljenija grupa sisara po broju vrsta su glodari. Klasu sisara čine insektojedi: jež (*Erinaceus europeus*), krtica (*Talpa europae*), obična rovka (*Sorex araneus*) i glodari, poljski zec (*Lepus europaeus*), bizamski pacov (*Ondatra zibethica*), poljski miš (*Arvicola terrestris*), kulčni miš (*Mus musculus*), prugasti miš (*Apodemus agrarius*) šumski miš (*Apodemus silvaticus*), obični beloglav (*Glis glis*) itd.

Dok su mesožderi: ris (*Lynx lynx*), mrki medved (*Ursus arctos*), vuk (*Canis lupus*), lisica (*Canis vulpes*), divlja mačka (*Felis silvestris*) itd. U grupi nepreživara je: divlja svinja (*Sus scrofa*). Preživari uključuju: srnu (*Capreolus capreolus*), divlju kozu (*Rupicapra rupicapra*) itd. Slepimiševi (*Chiroptera*) su veoma malo proučeni. Na mestima gde su postavljene kamere, fotografisane su i snimljene razne vrste sisara. Podaci o prisustvu vrsta divlje faune odražavaju činjenično stanje u istraživanju životinjske raznolikosti. Međutim, i dalje postoji fundamentalni nedostatak podataka o populacijama za veliki broj životinjskih vrsta, broju jedinki, njihovim trendovima i faktorima koji ih ugrožavaju.

Sprovedene aktivnosti za zaštitu faune - U okviru aktivnosti za zaštitu retkih vrsta faune, Institut za prirodu u saradnji sa Organizacijom Wildlife-Albanian Photographers KEDS i KESCO, sproveo je aktivnost za zaštitu ptica. Kao rezultat saradnje i koordinacije, sprovedena je zajednička aktivnost postavljanja platformi za gnežđenje ptica. Tom prilikom, platforme za gnežđenje ptica postavljene su na nekoliko električnih stubova u blizini opštine Ranilug. Platforme su namenjene vrsti: morska pauk (*Coracias garrullus*), i biće joj sklonište, a služiće i kao mesto za gnežđenje, čime će uticati na povećanje broja ovih veoma važnih vrsta za ornitofaunu.

Vrsta ptice se prostire na širokom području, počevši od zapadne Evrope i severozapadne Afrike do Indijskog potkontinenta i dalje do istočne obale Azije i sve do jugoistočne Azije.

4. Uticaji životne sredine na zdravlje stanovništva

4.1. Javno zdravlje – ekološke bolesti

Zagađenje životne sredine jedan je od glavnih faktora koji utiču na rang javnog zdravlja. Zagađenje vazduha emisijama ekonomskih operatera, transporta, sagorevanja u domaćinstvima, otpada, poljoprivrede i drugih zagađivača jedan je od glavnih sektora sa visokim rizikom po zdravlje stanovništva. Stoga, zagađenje vazduha emisijama zagađujućih materija kao što su PM2.5, PM10, NO2 i SO2, koje su uobičajene u urbanim i industrijskim gradovima, ima direktan štetan uticaj na respiratorni, kardiovaskularni sistem, trudnice, decu i ljude osetljive na zagađenje.

Najnoviji izveštaj SOZ o zagađenju vazduha i njegovom uticaju na zdravlje potvrđuje da zagađenje vazduha i dalje predstavlja jednu od vodećih pretnji po životnu sredinu i zdravlje širom sveta. Zagađenje vazduha, kako u zatvorenom tako i na otvorenom prostoru, uzrokuje procenjenih 7 miliona prevremenih smrti svake godine. Ova zagađenja odgovorno je za veliki broj bolesti, uključujući kardiovaskularne bolesti, moždani udar, hroničnu opstruktivnu bolest pluća, rak pluća i akutne respiratorne infekcije.

Na Kosovu, nadležne institucije nisu sprovele procenu uticaja nivoa zagađenja životne sredine na zdravlje, sa izuzetkom projekata sprovedenih pre nekoliko godina i podržanih od strane spoljnih donatora. Procena uticaja zagađivača životne sredine na javno zdravlje je u nadležnosti Ministarstva zdravlja i Nacionalnog instituta za javno zdravlje.

Zarazne bolesti i dalje predstavljaju veliki izazov za javno zdravlje, direktno utičući na kvalitet života stanovništva i opterećujući zdravstveni sistem. Analiza podataka za 2023. i 2024. godinu pruža jasan pregled napretka ovih bolesti, pomažući u proceni njihove efikasnosti.

Tokom 2023. godine imali smo viši nivo ovih bolesti; upala pluća/ARI, grip A, trovanje hranom, gastroenterokolitis, veliki kašalj, infekcije streptokokima grupe A.

U međuvremenu, za 2024. godinu imamo ovu višu stopu bolesti kao što su: grip A H3, RSV, akutna dijareja, rotavirus, akutni hepatitis B, epidemijski parotitis, tularemija, bruceloza, virus Zapadnog Nila, HIV/SIDA, Echinococcus, Entameba Hystolitica.

Ako se kao poređenje uzme ukupan broj bolesti koje su se pojavile prema predstavljenoj listi, onda tokom 2024. godine imamo niži procenat od 18,76%.

Tabela 23. Bolesti koje su se pojavile tokom 2023-2024. godine

Bolesti	2023 (br slučaj eva)	2023 (Incid enca/100. 000)	2024 (Br. sluča jeva)	2024 (Incid enca/1 00.000)	Nume rička prom ena	Promena (%)
COVID-19	2,153	120.81	1,735	97.36	-418	-19.4%
ITPR- Pneumonia /ARI	16,950	951.12	17,64 6	990.17	+696	+4.1%
SARI	262	14.70	207	11.62	-55	-21.0%
ILI (Bolesti slične gripu))	129,31 5	7256.27	138,8 25	7789.9 0	+9,510	+7.36%
Influenca A	235	13.19	297	16.67	+62	+26.4%
Influenca AH1N1	47	2.64	0	0.00	-47	-100%
Influenca A H3	1	0.06	3	0.17	+2	+200%
Influenca B	179	10.04	40	2.24	-139	-77.7%
Influenca B/Victoria	29	1.63	1	0.06	-28	-96.6%
RSV	68	3.82	177	9.93	+109	+160.3%
Human Adenoviru s	4	0.22	0	0.00	-4	-100%
Diarea akute	82,884	4650.88	108,0 77	6064.5 4	+25,19 3	+30.4%

Varičela	10,999	617.19	6,536	366.76	-4,463	-40.6%
Sindromi meningjeal	232	13.02	155	8.70	-77	-33.2%
EHSV	2	0.11	2	0.11	0	0%
EHKK	0	0.00	1	0.06	+1	N/A
Kamptilobakter	1	0.06	0	0.00	-1	-100%
Trovanje hranom	936	52.52	1,102	61.84	+166	+17.7%
Salmonella enteritidis	76	4.26	46	2.58	-30	-39.5%
Shigelloza	2	0.11	0	0.00	-2	-100%
Adenovirus	0	0.00	21	1.18	+21	N/A
Enterovirus	0	0.00	16	0.90	+16	N/A
Norovirus	0	0.00	3	0.17	+3	N/A
Clostridium difficile	2	0.11	0	0.00	-2	-100%
E.coli (O157)	0	0.00	0	0.00	0	0%
E coli patogene	2	0.11	4	0.22	+2	+100%
Rotavirus	73	4.10	93	5.22	+20	+27.4%
Gastroenterokolit	398	22.33	764	42.87	+366	+91.96%
Hepatiti akut A	3	0.17	2	0.11	-1	-33.3%
Hepatiti akut B	37	2.08	40	2.24	+3	+8.1%
Hepatiti akut C	4	0.22	3	0.17	-1	-25%
Ethe tifoide	0	0.00	0	0.00	0	0%
Morbilli	1	0.06	1	0.06	0	0%
Parotiti epidemik	30	1.68	32	1.80	+2	+6.7%
Pertussis	2	0.11	209	11.73	+207	+10,350%
TBC	0	0.00	0	0.00	0	0%
Tularemia	4	0.22	10	0.56	+6	+150%
Brucellosis	33	1.85	55	3.09	+22	+66.7%
Leishmania zè	7	0.39	1	0.06	-6	-85.7%

Leptospiro sis	5	0.28	3	0.17	-2	-40%
Toxoplasm osis	8	0.45	6	0.34	-2	-25%
WNV	1	0.06	7	0.39	+6	+600%
Malarie	3	0.17	4	0.22	+1	+33.3%
Sëmundja Lyme	12	0.67	8	0.45	-4	-33.3%
TB	585	32.83	466	26.15	-119	-20.34%
HIV/AIDS	20	1.12	34	1.91	+14	+70%
IST	480	26.93	400	22.45	-80	-16.6%
Echinococc us	2	0.11	5	0.28	+3	+150%
Mpox	0	0.00	1	0.06	+1	N/A
Parazitoza	20	1.12	0	0.00	-20	-100%
Askariaza	7	0.39	0	0.00	-7	-100%
Giardiaza	46	2.58	30	1.68	-16	-34.8%
Entameba Hystolitica	1	0.06	2	0.00	+1	+100%
Clostridiu m difficile	2	0.11	0	0.00	-2	-100%
Infeksione streptokoks ike e grupit A	0	0.00	119	6.68	+119	N/A
Ostale zarazne bolesti	178	9.99	223	12.51	+45	+25.3%
Ukupno	245,75 4	13790.0 2	277,4 12	15566. 45	+31,65 8	+12.9%

4.2. Kvalitet vode za piće

Kvalitet vode za piće na Kosovu, prema poslednjim izveštajima, je na zadovoljavajućem nivou za većinu stanovništva koje se snabdeva javnim sistemima vodosnabdevanja. Prema poslednjem izveštaju Nacionalnog instituta za javno zdravlje Kosova (NIJZK), usklađenost sa standardima kvaliteta vode za piće dostigla je 98,84% u 2024. godini, dok se trend poboljšanja nastavlja iz godine u godinu. To znači da je u većem delu zemlje voda koja izlazi iz slavina građana bezbedna za konzumaciju, jer

je redovno prate i kontrolišu nadležni organi. Parametri koji se kontrolišu uključuju mikrobiološke i fizičko-hemijske analize, koje moraju biti u granicama propisanim lokalnim zakonodavstvom i evropskim direktivama o vodi za piće.

Voda koja se prečišćava u centralnim sistemima, kao što su oni u Prištini i Mitrovici, ispunjava sve potrebne standarde i smatra se zdravom za upotrebu. Prečišćavanje i dezinfekcija vode se redovno sprovode, dok laboratorijski rezultati pokazuju da su hemijski i bakteriološki parametri u okviru dozvoljenih normi. Međutim, problemi sa kvalitetom su identifikovani u nekim ruralnim područjima i u specifičnim slučajevima, posebno u određenim opštinama kao što su Klina ili neka sela u Dečanima, gde je prijavljena mikrobiološka ili hemijska kontaminacija zbog stare infrastrukture, kontaminacije izvora ili nedostatka adekvatnog tretmana vode. Takođe, voda iz privatnih bunara, posebno neprečišćena voda, može biti opasna za konzamaciju bez prethodne analize, jer često nije predmet redovne kontrole i može sadržati zagađivače ili štetne mikroorganizme.

Flaširana voda na Kosovu, prema izveštajima i onome što vidimo na terenu, nije uvek bezbedna i često ne ispunjava potrebne standarde, stoga se preporučuje da potrošači budu oprezni i uglavnom koriste vodu prečišćenu iz javnih vodovoda.

Odgovorne institucije, kao što je Nacionalni institut za javno zdravlje, imaju ključnu ulogu u praćenju i garantovanju kvaliteta vode za piće, sprovođenjem redovnih analiza i preduzimanjem mera u slučaju ugrožavanja kvaliteta vode.

Strateški cilj Kosova je da poveća usaglašenost sa kvalitetom vode na 99,5% do 2027. godine i da 90% stanovništva bude snabdeveno bezbednom vodom.

Konačno, voda za piće iz javnih vodovoda na Kosovu se smatra bezbednom i dobrog kvaliteta za potrošnju, dok treba biti oprezan sa vodom iz nezavisnih izvora, kao što su bunari, koji zahtevaju redovnu analizu pre upotrebe.

Kao što je prikazano u Tabeli 24, tokom 2024. godine predstavljena je stopa usaglašenosti (%) mikrobioloških i fizičko-hemijskih analiza vode za piće sa lokalnim standardima kvaliteta za svaku od regionalnih kompanija za vodosnabdevanje (RVK) na Kosovu, što pokazuje značajno poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 24. Stopa (%) usklađenosti bakterioloških i fizičko-hemijskih testova sa lokalnim standardima kvaliteta vode RKV, 2024.

Regionalne kompanije		Mikrobiološki	Fizičko-hemijski	Prosek za RVK
1.	RVK - Priština	98.9%	99.5%	99.2%
2.	RVK - Hidroregijoni Jugor	100.0 %	100%	100.0%
3.	RVK - Hidrodrini	97.3%	94.8%	95.9%
4.	RKV - Mitrovica	99.5%	99.8%	99.7%
5.	RVK- Đakovica	100 %	100.0%	100.0%
6.	RVK - Bifurkacioni	95.8%	96.7%	96.3%
7.	RVK - Khidromorava	99.7%	99.0%	99.4%
RVK - Ukupni prosek		98.9%	98.0%	98.84%

Ukupan prosek za sve RKV je veoma visok: 98,9% za mikrobiološke parametre i 98,0% za fizičko-hemijske parametre, sa ukupnim prosekom od 98,84%. Ovo ukazuje da je voda distribuirana javnim sistemima gotovo u potpunosti u skladu sa potrebnim standardima i da je u većini slučajeva bezbedna za potrošnju.

RKV Južna Hidroregija RKV Đakova su postigli 100% usklađenost u oba parametra u 2024. godini, što pokazuje odlične rezultate. RKV - Priština, Mitrovica, Hidromorava imaju vrednosti iznad 99%, koje se smatraju veoma visokim i ukazuju na dobru kontrolu kvaliteta. RKV - Bifurkacioni i RKV - Hidrodrini imaju nešto niže vrednosti, respektivno 96,3% i 95,9% u proseku, što ukazuje na to da postoje izolovani slučajevi

kada voda nije u potpunosti ispunila standarde, ali je nivo i dalje zadovoljavajući

Mikrobiološki parametar je neophodan za zdravstvenu bezbednost, jer bakterijska kontaminacija može izazvati trenutnu bolest. Vrednosti iznad 95% ukazuju na dobru kontrolu, ali svako odstupanje treba rešiti hitnim merama.

Fizičko-hemijski parametar je povezan sa hemijskim sastavom vode (kao što su nitrati, metali itd.). Vrednosti iznad 94% prikazane u tabeli su očigledno veoma dobre, ali zahtevaju kontinuirano praćenje, posebno u oblastima gde postoje odstupanja.

Podaci pokazuju veoma visok nivo bezbednosti i kvaliteta vode za piće u svim glavnim regionima Kosova, sa nekim manjim razlikama koje mogu biti povezane sa lokalnim faktorima kao što su infrastruktura, izvori vode ili upravljanje mrežom. Svako odstupanje od 100% trebalo bi da posluži kao signal za dalje poboljšanje, ali generalno, potrošači mogu imati poverenja u vodu koju distribuiraju ove kompanije.

U poređenju sa prethodnom godinom, ukupni kvalitet vode za piće koju obezbeđuju regionalne kompanije za vodosnabdevanje na Kosovu poboljšao se tokom 2024. godine, povećavši se sa proseka od 96,6% na 98,84%, kao rezultat značajnih poboljšanja i bakterioloških i fizičko-hemijskih parametara.

4.3. Uticaj kvaliteta vazduha na zdravlje

Zagađenje vazduha šteti kvalitetu života svake osobe. Zagađenje vazduha i izloženost ljudskog tela, u zavisnosti od zdravstvenog stanja, mogu dovesti do oštećene funkcije pluća, respiratornih infekcija, raka pluća, pojave i pogoršanja astme, osećaja disharmonije između tela i okoline itd.

Deo društva i dalje živi u lošim socio-ekonomskim uslovima, što

je pokazatelj da ovaj deo može biti više pogođen kao rezultat nedostatka finansijskih sredstava za zdravstvenu zaštitu i života u blizini mesta sa lošim kvalitetom vazduha.

Referentne vrednosti za kvalitet vazduha utvrđene u nacionalnom zakonodavstvu, u Direktivi EU o kvalitetu vazduha i od strane SZO prikazane su u sledećoj tabeli.

Tabela 25. Referentne nacionalne norme EU i SZO, za kvalitet vazduha

Zagađivač	Granične vrednosti	Administrativno uputstvo br. 02/2011	Direktiva EU o kvalitetu vazduha 2015/1480	Smernice SZO za 2021. godinu
PM _{2.5}	Godišnje	25 µg/m ³	25 µg/m ³	5 µg/m ³
	Dnevno (24 h)	-	-	15 µg/m ³
PM ₁₀	Godišnje	40 µg/m ³	40 µg/m ³	15 µg/m ³
	Dnevno (24 h)	50 µg/m ³	50 µg/m ³	45 µg/m ³
O ₃	Vrhunac sezone	-	-	60 µg/m ³
	8-sati	120 µg/m ³	120 µg/m ³	120 µg/m ³
NO ₂	Godišnje	40 µg/m ³	40 µg/m ³	10 µg/m ³
	1 sati	200 µg/m ³	200 µg/m ³	200 µg/m ³
SO ₂	Dnevno (24 h)	125 µg/m ³	125 µg/m ³	20 µg/m ³
	1 sati	350 µg/m ³	350 µg/m ³	-
CO	8-sati	10 mg/m ³	10 mg/m ³	10 mg/m ³

Tokom 2024. godine, Evropska agencija za životnu sredinu (EEA) objavila je izveštaj „Kvalitet vazduha u Evropi 2024, Uticaj zagađenja vazduha na zdravlje“. Izveštaj se takođe poziva na podatke o praćenju kvaliteta vazduha iz nacionalne mreže kojom upravlja HMIK, a takođe je napravljena i procena uticaja zagađenja vazduha na zdravlje na Kosovu.

Prema izveštaju, izloženost koncentracijama PM_{2,5} povezana je sa 2.370 prevremenih smrti, dok je izloženost koncentracijama NO₂ povezana sa 240 prevremenih smrti. U poređenju sa procenom iz 2023. godine, došlo je do smanjenja godišnje koncentracije zagađivača PM_{2,5} i NO₂ i smanjenja smrtnih slučajeva povezanih sa ovim zagađivačima

Tabela 26: Tabela 26: Korelacija prevremenih smrtnih slučajeva sa nivoima koncentracije zagađenja vazduha

	Procena 2024			Procena 2023		
	Kosova	EU 27	Evropa Ukupno	Kosova	EU 27	Evropa Ukupno
Godišnji prosek µg/m ³ (PM _{2.5})	16.5	11.4	11.5	19.40	11.2	11.4
Prevremenih smrtih (PM _{2.5})	2,370	239,000	269,000	3,059	237,810	274,673
Godišnji prosek µg/m ³ (NO ₂)	13.6	14.1	15.7	14.4	14.1	15.7
Prevremenih smrtih (NO ₂)	240	48,000	66,000	264	48,555	64,312

5. Stanje ugroženih životnih sredina

5.1. Ekološka situacija u području delovanja KEK-a

Aspekti životne sredine u celom lancu proizvodnje energije u KEK-u su izuzetno osetljivi i složeni zbog velikog obima poslovanja. Zagađenje prašinom i emisija gasova iz termoelektrana, zauzimanje poljoprivrednog zemljišta kao rezultat rudarskih aktivnosti, akustično zagađenje (buka), odlaganje velikih količina pepela, upotreba tehnoloških ulja i značajna potrošnja vode za tehnološke procese – često praćeno zagađenjem vode – svrstavaju KEK među najvažnije i istovremeno najzahtevnije aktere u oblasti životne sredine u zemlji. Među operativnim indikatorima kao što su korišćenje uglja i proizvodnja energije, ispuštanje zagađujućih emisija u vode su među glavnim faktorima zbog kojih je životna sredina u ovoj oblasti pod stalnim pritiskom zagađenja.

Tabela 27. Glavni operativni pokazatelji KEK-a tokom 2024. godine

Pokazatelji	2023	2024
Godišnja proizvodnja električne energije iz `TE Kosova A`	2,290512 (MW/h)	2,221,294 (MW/h)
Godišnja proizvodnja električne energije iz TE Kosova B`	3,243685 (MW/h)	3,957,078 (MW/h)
Ukupna potrošnja lignita	7,437,452 (t)	-
Ukupna količina proizvedenog pepela	1,086754 (t)	1,228,337 (t)
Potrošnja dekarbonizovane i demineralizovane vode `TCA` i `TCB`	19.373.762 (m ³)	19.045.965 (m ³)

Tokom svakodnevnih aktivnosti u prostorijama termoelektrana, kao i tokom procesa eksploatacije uglja u DPK i proizvodnje električne energije, generišu se različite količine otpada. Ovaj otpad obuhvata ne samo otpad koji ostaje kao rezultat procesa proizvodnje, već i onaj koji nastaje kao rezultat renoviranja opreme, intervencija održavanja i popravki tehničko-tehnoloških nedostataka.

Tabela 28. Metalni otpad, Aku baterije, ulja, masti, tokom 2024. godine

Termoelektrane - 2024	Metalni otpad, Aku baterije, ulja, masti, tokom 2024. godine	Količina
Materijali van upotrebe u TE-A	Stacionarna akumulatorna baterija - Industrijska	1,360.00 (kg)
	Akumulatorna baterija-vozilo	900.00 (kg)
Materijali van upotrebe u TE-B	Korišćena ulja van upotrebe	49,312 (lit.)
	Polihlorisana bifenila ulja - PCB	20,000 (lit.)
	Razni metalni otpad	1,300 ton
	Stacionarna akumulatorna baterija - Industrijska	5,025 kg
Ulje van upotrebe u DPU	Motorno ulje	1100 (lit.)
	Motorno ulje	2770 (lit.)
	Hidraulično ulje	360 (lit.)
	Ulje za menjač	200 (lit.)
	Hidraulično ulje	3195 (lit.)
Ulje u DPU	Ulje	360 (lit.)
Mbeturina metalike jashtë përdorimit në DPU	Baterije za teška vozila	2,400.00 (kg)
	Akumulatorna baterija-vozilo	600.00 (kg)
	Motorna vozila	335,000.00 kg

Pozivajući se na podatke iz relevantne tabele, proizilazi da su u skladištima TE-B akumulirane značajne količine raznih ulja, koja su ekstrahovana iz razne opreme i mašina. Ova ulja su klasifikovana kao neupotrebljiva i predstavljaju potencijalno opasan otpad za životnu sredinu. Zbog svoje prirode i rizika koji predstavljaju za radnu sredinu i životnu sredinu područja, hitno je potrebno preduzeti neophodne korake za njihov tretman u skladu sa relevantnim standardima zaštite životne sredine.

Pritisak na životnu sredinu u ovom području takođe dolazi od ispuštanja zagađujućih emisija i čestica prašine.

Tabela 29. Godišnje emisije zagađujućih materija u vazduhu za SO₂, NO_x i ukupnu prašinu iz `TEA` i `TEB` 2023-2024

TE	SO ₂ (t/godišnje)		NO _x (t/godišnje)		Ukupno prašina (t/godišnje)	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Ukupno	10,495 (t/vit)	11,712.2 (t/vit)	11,384.7 (t/vit)	16,852.29 (t/vit)	4,742.99 (t/vit)	5,605.32 (t/vit)

5.2. Ekološka situacija u području delovanja Feronikela

Tokom 2024. godine, Fabrika feronikela nije bio u funkciji, što znači da u periodu januar - decembar ove godine nije sprovedena nikakva proizvodna aktivnost. Kao rezultat toga, nije vršeno redovno praćenje ključnih parametara životne sredine, uključujući kvalitet vazduha, vode i zemljišta, niti su preduzete mere za minimiziranje potencijalnog uticaja na životnu sredinu. Međutim, trenutno stanje deponija kompanije ostaje zabrinjavajuće, posebno one na deponiji šljake i rudniku Glavica. Ove lokacije predstavljaju potencijalni rizik od zagađenja životne sredine i zahtevaju posebnu pažnju i adekvatnu intervenciju kako bi se sprečilo dalje oštećenje životne sredine i javnog zdravlja.

5.3. Ekološka situacija u području operacije Šarcem

Godine 2024, kompania Šarcem je po drugi put ponovo licenciran, nakon što je ispunio sve ekološke uslove za integrisanu dozvolu, Integrisano sprečavanje i kontrolu zagađenja (IPPC), koju je izdalo Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja. Ova dozvola, koja će ostati na snazi narednih 10 godina, svedoči o posvećenosti kompanije Šarcema poštovanju i ispunjavanju najviših ekoloških standarda, kao i odgovornom upravljanju uticajima na životnu sredinu.

Emisije u vazduh - Tokom 2024. godine, emisije SO_x i NO_x iz Šarcema bile su u okviru dozvoljenih granica, u skladu sa IPPC dozvolom i propisima Evropske unije. U poređenju sa 2023. godinom, prosečne emisije NO_x su se povećale za 24%,

dostigavši 422 mg/Nm³, dok dozvoljena vrednost ostaje 500 mg/Nm³. S druge strane, prosečne emisije SO_x su se smanjile za oko 35%, povećajući 106 mg/Nm³, i ostajući ispod dozvoljene granice od 200 mg/Nm³.

Upravljanje vodama - Šarcem je napravio značajan napredak u upravljanju vodama. Tokom 2024. godine, Šarcem je uložio značajna sredstva u sisteme za reciklažu vode i u poboljšanje postojeće vodovodne mreže, što je dovelo do efikasnijeg korišćenja vode. Ova poboljšanja su praćena razvojem i implementacijom naprednih sistema upravljanja vodama, koji uključuju instalacije novih merača za proširenje praćenje.

Štaviše, potrošnja vode je smanjena za oko 50% u poređenju sa 2023. godinom zahvaljujući investicijama u poboljšanje infrastrukture vodovodne mreže fabrike. Studija izvodljivosti za prečišćavanje površinskih voda je takođe sprovedena 2024. godine.

Svi izmereni indikatori pokazuju smanjenje potrošnje u 2024. godini u poređenju sa 2023. godinom. Ukupna i specifična potrošnja vode su smanjene za skoro 50%, što ukazuje na značajna poboljšanja u efikasnosti korišćenja vode.

Ispuštanje vode iz postrojenje za prečišćavanje (WWTP) je smanjeno u poređenju sa potrošnjom, što može ukazivati na to da se veliki deo korišćene vode prečišćava i reciklira. Ukupno ispuštanje vode iz WWTP se promenilo između 2023. i 2024. godine, što predstavlja smanjenje od 6.000 m³. Generalno, smanjenje ispuštanja može se smatrati pozitivnim pokazateljem za poboljšanje upravljanja vodama i smanjenje uticaja na životnu sredinu.

Tabela 30. Promene metričkih indikatora za period 2023-2024

Pokazitelji	2023	2024	Promena
Ukupna potrošnja vode	107,000 m ³ /godišnje	54,000 m ³ /godišnje)	Smanjenje od 53,000 m ³ /godišnje
Specifična potrošnja vode za cementne proizvode (l/t cementa)	154 l/t	78 l/t	Smanjenje od 76l/t
Ukupno ispuštanje vode iz WWTP (1000 m ³ /godišnje)	24,000 m ³	18,000 m ³	Smanjenje 6,000 m ³ /godišnje

Upravljanje otpadom - Tokom 2024. godine došlo je do smanjenja stvaranja nekih kategorija otpada kao što su otpad, otpad od rušenja i drvene palete. Ove promene mogu ukazivati na poboljšanja u procesima, reciklaži i efikasnijem korišćenju materijala. Međutim, neke kategorije, kao što su cigle za oblaganje peći, zabeležile su značajan porast, što može biti povezano sa promenama u proizvodnim procesima, potražnjom za ovim materijalom ili mogućnostima za njegovu reciklažu.

Tabela 31. Generacija otpada po kategorijama iz Šarcema za 2024. godinu

Godina	Mešani komunalni otpad (t/g)	Scrap (t/g)	Cigle za zidove peći (t/v)	Poc epa na vreć a cementa (t/g)	Papir i karton (t/g)	Otpad od rušenja (t/g)	Drvene palete (m3/g)	Korišćena ulja (t/g)
2023	59.8	211.8	274.0	22.7	2.7	506.8	30.8	0.3
2024	59.7	171.08	720.6	22.7	2.7	267.2	14.3	0.2

5.4. Drugi oblici ugroženih sredina

U Republici Kosovo postoji određeni broj razvijenih rudnika (ključnih rudnika), kao i niz prethodno procenjenih, ali nerazvijenih resursa. Razvijeni (ključni) rudnici su: rudnik „Trepča“ u Starom Trgu, Ajvaliji, Badovcu, Kižnici, Artani, Belobrdu i Cernacu, za koje se procenjuje da imaju veliki uticaj na životnu sredinu. Deponije nastale eksploatacijom ruda, industrijskom proizvodnjom i gradskim otpadom predstavljaju jedan od najvećih pritisaka sa uticajem na životnu sredinu. Eksploatacija rudnika, uglavnom onih bogatih olovom, cinkom i drugim teškim metalima, dovela je do masovnog stvaranja otpada sa visokim prisustvom i koncentracijom teških metala.

Ovaj otpad se odlaže na različitim lokacijama koje u nekim područjima predstavljaju potencijalni rizik od kontaminacije poljoprivrednog zemljišta, izvora vode, vodotokova, stambenih područja itd. Pored ovih deponija sa potencijalno opasnim uticajem na životnu sredinu, postoje i one za gradski otpad koje rade bez poštovanja standarda prema ekološkom zakonodavstvu.

Ukupna količina opasnog otpada od koncentracije rudarskih ruda je oko 60 miliona tona deponovanih na osam deponija: Keljmend Mitrovica; Gornje Polje Zvečan; Žitkoc Zvečan; Bostanište Leposavić; Gornji Kernjin Leposavić; Staro Jalovište Kižnica; Badovc; i Mareci 1 i 2 Artana. Rudarski kompleks Artana, Ajvalija, Badovc, Kižnica nalazi se u istočnom delu zemlje na površini od oko 400 km² i obuhvata teritorije nekoliko opština: Gračanica (rudnici Ajvalija, Badovc, Kižnica i flotacija u Kižnici), Artana (rudnik Artana i mineralna polja Peroi i Tharte i Kaltrina) i Podujevo (rudnik u otvaranje „Čuka e Batlaves“). Rudnici Cernak i Belo Brdo nalaze se u severnom delu Kosova, dok se zajednička flotacija ovih rudnika nalazi u Leposaviću. Čitava ova teritorija, u teškom ili blagom obliku, je pod

pritiskom zagađujućih emisija, sa posebnim akcentom na teške metale.

Pritisak na životnu sredinu doprinose mestodeponije opasnog otpada koje se nalaze na 17 različitih lokacija u zemlji, gde se on stvara i nasleđuje iz različitih sektora. Iako neke od njih prate MŽSPPI, KBS i KFOR, ovaj otpad predstavlja izvor zagađenja sa visokim rizikom za životnu sredinu i zdravlje građana. Od 1999. godine do danas lokalizovan opasni otpad nije pronađeno rešenje za njegovo odlaganje ili tretman.

Još jedan ekološki problem su divlje deponije otpada, od koji iz podneto izveštaje od strane 30 opština na Kosovu za 2024. Godinu ukupnu 458. Ovaj broj je još veći s obzirom na to da 8 drugih opština nije prijavilo postojanje divljih deponija na svojoj teritoriji. Divlje deponije otpada identifikovane su na različitim lokacijama, kao što su blizina naselja, reka, prirode, blizina puteva itd.

6. Sprovođenje strategije, akcionog plana i planova za sanaciju životne sredine

6.1. Sprovođenje strategija i planova zaštite životne sredine

Tabela 32: Nivo sprovođenja strategija i akcionih planova za sektor životne sredine za 2024. godinu

Strategija /Plan	Period važenja	Status dokumenta	Nivoa sprovođenja
Strategija za zaštitu životne sredine i održivi razvoj Deo strategije su i Strategija kvaliteta vazduha i Strategija biodiverziteta.	2023-2033	U procesu izrade	U procesu izrade - pregleda
Strategija za integrisano upravljanje otpadom na Kosovu	2024-2035	Odobreno od strane Vlade Republike Kosovo	Sprovodi se kontinuirano
Akциони plan za integrisano upravljanje otpadom na Kosovu	2024-2026	Odobreno od strane Vlade Republike Kosovo	Sprovodi se kontinuirano
Strategija i akcioni plan za klimatske promene za Kosovo	2018-2027	Odobreno od strane Vlade Republike Kosovo Odluka, br. 05/90, od 19.02.2019.	Sprovodi se kontinuirano
Pregled Kosovske državne strategije za vode – pregled za period 2023-2027	2023-2027	Odobreno od strane Vlade Republike Kosovo	Sprovodi se kontinuirano
Akциони plan za vodu	2023-2025	Odobreno od strane Vlade Republike Kosovo	Sprovodi se kontinuirano
Nacionalni energetska i klimatski plan	2023-2025	U procesu izrade	U procesu izrade

Republike Kosovo (Prvi nacrt)			
Prostorni plan Kosova - Strategija prostornog razvoja Kosova (Revizija plana 2010- 2020+)	2023-2028	U toku je pregled	U toku je revizija
Prostorni plan za Nacionalni park "Bjeshket e Nemuna".	2023-2033	Odobreno od strane Skupštine Republike Kosovo. Objavljeno u Službenom glasniku 05.07.2023.	U početnoj fazi
Plan upravljanja za Nacionalni park „Šari“	2015-2024 (u procesu razmatranja)	Odobreno od strane Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja	Delimično

6.2. Sprovođenje lokalnih planova zaštite životne sredine

Tabela 33: Planovi zaštite životne sredine na lokalnom nivou 2024

Opština	Lokalni plan akcije za zaštitu životne sredine	Lokalni akcioni plan za otpad	Lokalni akcioni plan za biodiverzitet	Lokalni akcioni plan za kvalitet vazduha	Lokalni plan mobilnosti
Dečan	+	+	-	-	-
Dragaš					
Drenas	+	+	-	+	+
Kosovo Polje	-	+	-	+	+
Uruševac	+	+	-	-	Nacrt
Đakovica	+	+	+	Nacrt	-
Gnjilane					
Gračanice					
Elez Han	+	+	-	+	-
Istog					
Junik	-	-	-	-	-

Kaçanik					
Kamenica	Nacrt	+	-	-	-
Klina	Nacrt	+	-	Nacrt	-
Kllokot					
Lipjan	Nacrt	+	-	-	-
Mališevo					
Mamushë					
Južna Mitrovica	+	+	-	-	+
Novo Brdo					
Obilić	Nacrt	+	-	+	-
Parteš					
Pejć					
Podujevo					
Priština					
Prizren					
Rahovec	+	+	+	+	+
Ranillug	Nacrt	+	-	-	-
Štrpce					
Štimlje	+	+	+	-	-
Skënderaj					
Suva Reka					
Viti	+	+	Nacrt	-	+
Vučitrn	+	+	-	-	Nacrt
Severna Mitrovica					
Zubin Potok					
Zvečan					
Leposavić	-	-	-	-	-

7. Mere preduzete za zaštitu životne sredine, uspesi preduzetih mera i njihov uticaj na ekonomski razvoj

7.1. Izrada državnog zakona o zaštiti životne sredine

Radi zaštite životne sredine i promocije održivog razvoja, Skupština Kosova, Vlada sa Ministarstvom za životnu sredinu, prostorno planiranje i infrastrukturu (MŽSPPI), Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) i Ministarstvom ekonomije (MP), tokom 2024. godine usvojili su niz zakona i podzakonskih akata koji imaju za cilj jačanje pravnog okvira za zaštitu životne sredine na Kosovu.

Ovaj zakonodavstva je izrađen sa cilje očuvanja i održivo upravljanja prirodnim resursima, zaštiti biodiverzitet, poboljšanja kvalitet vazduha i vode, smanji zagađenje i promoviše upotrebu obnovljivih izvora energije. Posebno, ove mere imaju direktan uticaj na kvalitet života građana, smanjenjem zagađenja i doprinosom zaštiti javnog zdravlja.

Kroz pet zakona koje je usvojila Skupština Kosova, postavljeni su novi standardi u ključnim oblastima zaštite životne sredine, uključujući promociju obnovljivih izvora energije, energetske performanse zgrada, klimatske promene i upravljanje putevima u skladu sa principima održivog razvoja. U tom smislu, Zakon o klimatskim promenama ima za cilj da stvori snažnu pravnu osnovu za smanjenje zagađenja i prilagođavanje klimatskim promenama, dok Zakon o promociji korišćenja obnovljivih izvora energije podstiče investicije u alternativne i čiste izvore energije.

Štaviše, Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture izdalo je šest administrativnih uputstava koja se bave važnim pitanjima kao što su kontrola industrijskog zagađenja, postavljanje standarda kvaliteta vazduha i nadzor tehničke ispravnosti vozila kako bi se smanjio njihov uticaj na zagađenje životne sredine. Ova uputstva pomažu u

sprovedenju ekoloških standarda u skladu sa najboljim međunarodnim praksama.

S druge strane, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja preduzelo je mere za regulisanje upravljanja šumama, upotrebe veštačkih đubriva i očuvanja biodiverziteta, uspostavljajući smernice za procenu i nadoknadu štete za životinje ubijene zbog zaraznih bolesti. Ove mere su važne za očuvanje prirodnih ekosistema i obezbeđivanje održivog korišćenja prirodnih resursa.

Ministarstvo ekonomije doprinelo je administrativnim uputstvom kojim se reguliše proces konkurentskog nadmetanja za dodelu podrške za obnovljive izvore energije, sa ciljem stvaranja povoljnih uslova za investicije u ovom sektoru i promocije čistije i održivije ekonomije.

Ovaj zakonodavstvo je važan korak ka ispunjavanju ekoloških standarda i približavanju evropskom zakonodavstvu, poboljšanju kvaliteta života građana Kosova i stvaranju čvrste osnove za održivi ekonomski razvoj.

Kroz ove mere, Kosovo ima za cilj da smanji negativne uticaje zagađenja, zaštiti prirodne resurse i promoviše zelenu ekonomiju koja garantuje dobrobit budućih generacija.

Tabela 34: Zakoni iz oblasti životne sredine koje je usvojila Skupština Kosova tokom 2024. godine

Naziv zakona	Data e publikimit
Zakon br. 08/1-283 o usklađivanju posebnih zakona sa Zakonom br. 05/1-087 o prekršajima	26.12.2024
Zakon br. 08/1-242 o energetskim performansama zgrada	12.06.2024
Zakon br. 08/1-258 o promociji korišćenja obnovljivih izvora energije	02.05.2024
Zakon br. 08/1-250 o klimatskim promenama	05.01.2024
Zakon br. 08/1-275 o putevima	20.11.2024

Tabela 35: Administrativna uputstva koja je izdao MŽSPPI

Naziv administrativnog uputstva	Datum objavljivanja
Administrativno uputstvo (MŽSPPI) br. 18/2024 o obrascu, sadržaju i načinu popunjavanja zahteva za integrisanu ekološku dozvolu	16.12.2024
Administrativno uputstvo (MŽSPPI) br. 17/2024 o određivanju tarifne vrednosti za usluge vezane za proces integrisanog sprečavanja i kontrole zagađenja	28.10.2024
Administrativno uputstvo (MŽSPPI) br. 16/2024 o graničnim vrednostima, ciljnim vrednostima, pragovima alarma za arsen, kadmijum, živu, nikl i policiklične aromatične ugljovodonike u vazduhu	02.10.2024
Administrativno uputstvo (MŽSPPI) br. 01/2024 o kontroli tehničke ispravnosti vozila na putu	07.03.2024
Administrativno uputstvo MŽSPPI br. 03/2024 o kriterijumima za izbor lokacije deponija i tehničkim uslovima prema njihovoj nameni	05.03.2024
Administrativno uputstvo MŽSPPI br. 02/2024 o određivanju uslova, kriterijuma i postupaka za izdavanje dozvola za uvoz, izvoz i tranzit otpada	01.03.2024

Tabela 36: Administrativna uputstva izdata od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja

Naziv administrativnog uputstva	Datum objavljivanja
Administrativno uputstvo (MPŠRR) - br. 13/2024 o proceni i nadoknadi štete za životinje uništene zbog zaraznih bolesti	27.08.2024
Administrativno uputstvo (MPŠRR)-br. 24/2024 o izmeni i dopuni Administrativnog uputstva br. 16/2013 o reprodukciji domaćih životinja	15.08.2024
Administrativno uputstvo (MPŠRR) - br. 23/2024 o izmeni i dopuni Administrativnog uputstva (MPŠRR) - br. 02/2004 o utvrđivanju uslova za licenciranje uvoznika, za trgovinu i odlaganje veštačkih đubriva	15.08.2024
Administrativno uputstvo (MPŠRR) - br. 08/2024 o zaštiti šuma, odgovornostima i obavezama šumskog čuvara	11.04.2024
Administrativno uputstvo (MPŠRR) - br. 07/2024 o informacionom sistemu šuma Kosova	21.03.2024

Tabela 37: Administrativna uputstva - Ministarstvo privrede

Naziv administrativnog uputstva	Datum objavljivanja
Administrativno uputstvo br. 01/2024 o postupku konkurentskog nadmetanja za pružanje podrške za obnovljive izvore energije	17.12.2024

7.2. Inspekcija i kontrola sprovođenja zakona

Inspekcija i kontrola sprovođenja zakona

U okviru sprovođenja ekološkog zakonodavstva u oblasti životne sredine, voda, prirode, prostornog planiranja i građevinarstva, na centralnom nivou, Inspektorat za životnu sredinu, vode, prirodu, prostorno planiranje i građevinarstvo / Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, po službenoj dužnosti, u 2024. godini izvršio je: 649 inspekcijskih nadzora sa zapisnicima, 164 rešenja, 247 prekršajnih kazni.

Tabela 38: Inspekcije i drugi zakonski postupci

Vrsta inspekcijske aktivnosti u oblasti zaštite životne sredine	Broj aktivnosti 2023.	Broj aktivnosti 2024
Inspekcijski nadzor sa zapisnikom	355	388
Odluke	141	100
Prekršajne kazne	153	113
Vrsta inspekcijske aktivnosti u oblasti zaštite voda	Broj aktivnosti 2023.	Broj aktivnosti 2024
Inspekcijski nadzor sa zapisnikom	240	199
Odluke	91	57
Prekršajne kazne	133	124
Vrsta inspekcijske aktivnosti u oblasti zaštite prirode	Broj aktivnosti 2023.	Broj aktivnosti 2024
Inspekcijski nadzor sa zapisnikom	30	22
Odluke	1	3

Prekršajne kazne	12	10
Vrsta inspeksijske delatnosti u oblasti prostornog planiranja i građevinarstva	Broj aktivnosti 2023.	Broj aktivnosti 2024
Inspeksijski nadzor sa zapisnikom	49	40
Odluke	9	4
Prekršajne kazne	8	0

Tokom 2024. godine, zbog štete nanесene prirodnim resursima, Direkcije nacionalnih parkova Šar i Prokletije podnele su ukupno 87 tužbi osnovnim sudovima i tužilaštvima sa tvrdnjom da je prekršen krivični zakon, zakon o prekršajima i materijalna šteta naneta instituciji. Među njima je 85 prijava i 2 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka. Ukupna vrednost naknade štete iznosi 183.114,80 evra.

Tabela 39: Krivične prijave u osnovnim tužilaštvima za štetu na prirodnim resursima u KP 2023 –2024

Vrsta aktivnosti	Broj predmeta 2023	Iznos kazne	Broj predmeta 2024	Iznos kazne
Krivične prijave u Osnovnom tužilaštvu u Uroševcu	50	166,613.00 €	43	107,351.40 €
Krivične prijave u Osnovnom tužilaštvu u Uroševcu Prizren	22	30,755.50 €	23	24,056.00€
Krivične prijave u Osnovnom tužilaštvu u Uroševcu Peć	516	1,589,447.65 €	19	50,380.40 €
Zahtev za pokretanje prekršajnog postupka u Osnovnom sudu u Prizrenu	4	10,000.00 €	2	1.327.00 €

Zahtev za pokretanje prekršajnog postupka u Osnovnom sudu u Uroševcu	1	1,071.00 €	-	-
--	---	------------	---	---

Dok je na lokalnom nivou, od 38 opština Republike Kosovo, u vezi sa sprovođenjem ekološkog zakonodavstva u oblasti životne sredine, voda, prirode, prostornog planiranja i izgradnje, samo 15 opština podnelo izveštaje.

Od opština koje su podnale izveštaje za 2024. godinu, na lokalnom nivou, izvršeno je 1512 inspeksijskih nadzora sa zapisnicima, 988 pomoći u inspekcijama, sprovedeno je 102 rešenja; 95 mandatnih kazni; 41 administrativna kazna; 499 preporuka, naloga i primedbi; kao i 1 pokretanje postupka na sudu.

Tabela 40: Inspekcije i drugi zakonski postupci na lokalnom nivou 2024.

Inspekcij ske aktivnosti i za 2024. godinu	Inspekt ime me procesv erbal	Pomo ć prilik om inspe kcija	Odluke	Manda torne kazne	Upravn e kazne	Preporuke naredba i primedbe	Pokretanj a u sudovima
Dečan	55	76	21	6	-	55	-
Dragaš							
Drenas	122	170	1	14	0	97	0
Kosovo Polje	27	41	-	2	-	27	-
Uruševa c	443	-	25	25	25	234	-
Đakoviv a							
Gnjilane							
Gračani ca							
Elez Han	38	10	1	0	0	5	0
Istog							
Junik	15	11	-	-	8	1	-
Kačanik							

Kamenica	43	152	14	18	-	4	-
Klina	73	73	-	10	-	-	1
Klokot							
Lipjan	129	-	-	12	-	-	-
Mališev o							
Mamuša							
Južna Mitrovi ca	402	-	4	-	6	-	-
Novobr do							
Obilić							
Parteš							
Peć							
Podujev o							
Prishtin a							
Prizren							
Rahovec	93	140	30	16	2	15	-
Ranillug	4	1	-	2	-	3	-
Štrpce							
Štimlje	40	-	5	5	-	-	-
Skënder aj							
Suva Reka							
Vitina	28	314	1	5	0	13	0
Vučitern							
Severna Mitrovi ca							
Zubin Potok							
Zvečan							
Leposav ić	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno	1512	988	102	115	41	499	

7.3 Izdavanje dozvole

Izdavanje – dozvole od strane MŽSPPI

Prema podacima MŽSPPI-ja, tokom 2024. godine sprovedene su aktivnosti u svim relevantnim oblastima. Na osnovu ovlašćenja propisanih zakonodavstvom o zaštiti životne sredine, tokom 2024. godine izdato je 110 ekoloških saglasnosti za procenu uticaja na životnu sredinu (PUŽS), 7 ekoloških saglasnosti za strateške procene na životnu sredinu (SPŽS), 82 ekološke dozvole, 5 integrisanih dozvola, 1 dozvola za trgovce i posrednike za neopasan otpad, 22 vodne saglasnosti, 21 vodna dozvola za korišćenje i 20 vodnih dozvola za ispuštanje.

Detaljniji podaci o aktivnostima izdavanja dozvola u sektorima zaštite životne sredine, otpada i voda prikazani su u sledećoj tabeli.

Tabela 41: Aktivnosti licenciranja tokom 2023 – 2024. godine

Aktivitetet për Pëlqime Mjedisore	2023	2024
Primljeni zahtevi za ekološke saglasnosti PUŽS	127	164
Odobreni zahtevi za ekološke saglasnosti PUŽS	29	110
Odbijeni zahtevi za ekološke saglasnosti PUŽS	7	9
Primljeni zahtevi za ekološke saglasnosti SPŽS	13	7
Odobreni zahtevi za ekološke saglasnosti PUŽS	4	7
Odbijeni zahtevi za ekološke saglasnosti PUŽS	1	0
Delatnosti ekološke dozvole	2023	2024
Primljeni zahtevi za ekološke dozvole	171	177
Odobreni zahtevi za ekološku dozvolu	108	82
Odbijeni zahtevi za ekološku dozvolu	45	15
Završetak administrativnih postupaka	60	89
Napostupku	-	-
Aktivnosti u vezi sa integrisanom ekološkom dozvolom	2023	2024

Primljeni zahtevi za integrisane ekološke dozvole	-	1
Odobreni zahtevi za integrisane ekološke dozvole	-	5
Odbijeni zahtevi za integrisane ekološke dozvole	-	6
Na postupku	-	1
Aktivnosti za ekološka ovlašćenja	2023	2024
Prihvaćeni zahtevi za ekološka ovlašćenja	3	4
Odobreni zahtevi za ekološka ovlašćenja	-	1
Odbijeni zahtevi za ekološke dozvole	-	6
Na postupku	3	-
Delatnost izdavanja dozvola u oblasti otpada	2023	2024
Zahtev za izdavanje dozvola za trgovce i posrednike neopasnog otpada	7	2
Izdavanje dozvola za trgovce i posrednike neopasnog otpada	6	1
Odbijanje dozvola za trgovce i posrednike neopasnog otpada	1	1
Aktivnosti izdanja dozvola u oblasti vodu	2023	2024
Vodne uslove	0	5
Vodni saglasnost	25	22
Vodne dozvole za korišćenje	56	21
Vodna dozvola za ispuštanje	53	20
Produženja vodne dozvole	10	1

8. Način upravljanja prirodnim resursima i zaštite životne sredine

8.1. Korišćenje vodnih resursa

Najveći potrošači vodnih resursa su veliki industrijski operateri, kao što su `KEK`, `NewCoFeronikli`, `Sharrcem` itd. NewCoFeronikli nije imao proizvodne aktivnosti u 2024. godini, shodno tome nije bilo praćenja stanja životne sredine, pa stoga ne postoji ni godišnji izveštaj o stanju životne sredine za 2024. godinu. Većina njih se snabdeva vodom iz površinskih akumulacionih jezera.

Tabela 42. Potrošnja vode od strane velikih industrijskih preduzeća u periodu 2023-2024.⁴⁶

Korisnici	Količina korišćene vode (m ³ /god) 2023	Količina korišćene vode (m ³ /vit) 2024
Kosovska energetska korporacija – KEK	16097678*	18042349
Neë Co FERRONIKEL	1552307	54537
SHARRCEM	107467	/
Ukupno	17757452	18096886

Što se tiče upotrebe vode za piće i domaćinstva, posluje sedam regionalnih vodovodnih kompanija (RVK) licenciranih od strane Regulatornog tela za vodosnabdevanje (RTVS), koje pružaju ove usluge, a postoje 32 opštine koje koriste usluge ovih kompanija. Ukupna proizvodnja vode koju distribuiraju regionalne kompanije za 2024. godinu iznosila je 198.710.307 m³, što je za 183.413,83 m³ više u poređenju sa 2023. godinom. Vredi napomenuti da je od 2023. godine uključen i severni deo zemlje.

Pojašnjenje: Upotreba vode u Kosovskoj energetske korporaciji za proces proizvodnje električne energije, posebno za proces hlađenja, koristi dekarbonizovanu vodu kako bi se izbegao proces korozije.

8.2. Korišćenje šumskih resursa

Prema procenama, izveštajima i analizama koje je pripremila Agencija za šumarstvo Kosova, kao i drugi nadležni organi, zaključuje se da je stanje u šumskim područjima stabilno. Prema

⁴⁶ Godišnji izveštaji o stanju životne sredine, New CoFeronikel

podacima iz nacionalnog inventara šuma, šume pokrivaju oko 481.000 hektara ili 44,7% ukupne površine Kosova.

Od ove ukupne površine šuma i šumskog zemljišta, 295.200 hektara su državne šume, a 180.800 hektara su privatno vlasništvo. Kosovske šume su izvor pruženje sirovine drveta koje se koristi za grejanje, industriju i druge aktivnosti.

Tokom 2024. godine, KPA nije imala nijedan projekat pošumljavanja realizovan iz budžeta KPA (zbog neuspeha tendera, gde nije bilo zainteresovanih ekonomskih operatera), ali je 0,95 ha pošumljeno preko organizacije CNVP.

Prema podacima Kosovske agencije za šumarstvo, je ukupno 91759,7 m³ drvene mase. Korišćene iz državnih i privatnih šuma tokom 2024 godine (podaci u tabeli ispod).

Tokom 2024. godine, Regionalne koordinacione direkcije KPA konfiskovale su drvene mase od 1194,18 m³, od čega 125,51 m³ tehničkog drveta i 1068,67 m³ ogrevnog drveta.

Nelegalna seča šuma i druge nezakonite aktivnosti u šumama i na šumskim zemljištima ostaju među glavnim izazovima šumarskog sektora i upravljanja šumama uopšte.

Tabela 43: Količina drvene mase (m³) korišćena prema podacima Regionalnih koordinacionih direktorata KPA i sektora za 2024. godinu

br redni	RD KPA	Državne šume (m ³)	Privatne šume (m ³)
1	Prishtinë	0	9694.10
2	Mitrovicë	80.50	32230.90
3	Pejë	3053.71	2911.55
4	Prizren	1918	1795
5	Ferizaj	5546.69	1893.02
6	Gjilan	4394.48	24301.30
7	DMKE	3606.15	334.42
Ukupno		18.599.53	73160.17

U vezi sa upotrebom nedravnih šumskih proizvoda, uključujući lekovito i aromatično bilje, u vezi sa sakupljenom količinom, površinom i iznosom njihovog izvoza, molimo vas obratite se MPŠRR-u, odnosno Odeljenju za ekonomske analize i poljoprivrednu statistiku i podacima iz Zelenog izveštaja MPŠRR.

8.3. Eksploatacija mineralnih resursa

Na osnovu zvaničnih podataka koje je primila Komisija za rudnike i minerale za 2024. godinu, proizilazi da je eksploatacija mineralnih resursa u Republici Kosovo bila prisutna i aktivna u nekoliko kategorija sirovina, koje su prema svojoj prirodi podeljene na: metalne minerale, energetske minerale, kao i industrijske i građevinske minerale. Ova aktivnost predstavlja važan segment ekonomskog razvoja i predstavlja važan pokazatelj za procenu korišćenja prirodnih resursa.

8.3.1. Metalni minerali sirovina

Tokom 2024. godine, među metalnim mineralima sirovina ,glavno mesto zauzima ruda olova i cinka (Pb-Zn) sa prijavljenom količinom od 170.042,48 tona, što ovaj materijal čini jednim od najeksploatisanijih i ekonomski najvažnijih u zemlji. Takođe, prijavljena je eksploatacija ograničenije količine rude nikla i kobalta (Ni-Co) sa 370,55 tona, dok za rudu hroma (Cr_2O_3) nije prijavljena nikakva aktivnost eksploatacije tokom ove godine.

8.3.2. Energetski minerali sirovine

Upotreba lignita (mekog uglja) ostaje glavni stub snabdevanja energijom na Kosovu. Za 2024. godinu, ukupna količina korišćenog lignita dostigla je 8.106.057,00 tona, što ovaj izvor čini najvažnijim u pogledu domaće energije, a istovremeno i aktivnošću sa velikim udelom u bilansu korišćenja prirodnih resursa.

8.3.3. Industrijski i građevinski minerali sirovina

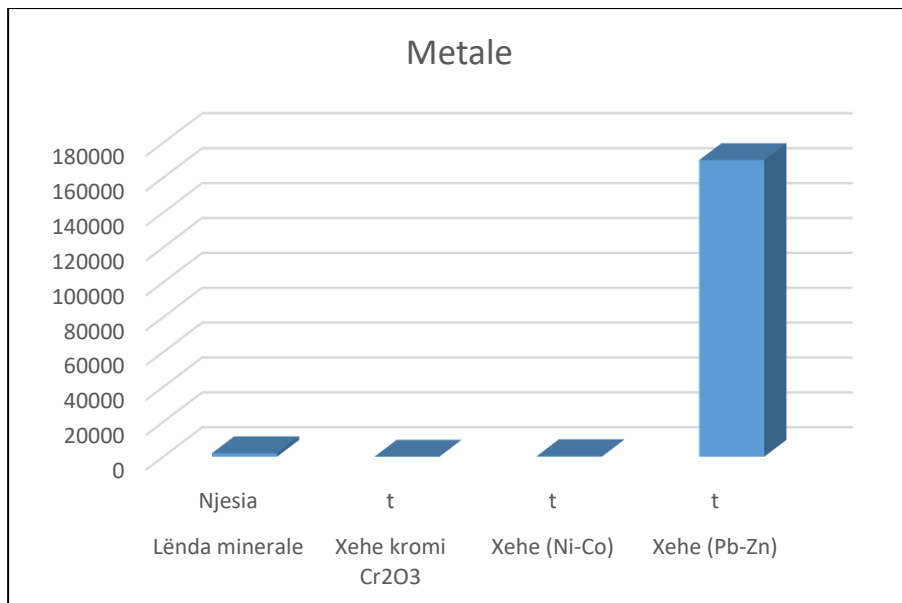
U ovoj kategoriji, identifikovana je široka ekonomska aktivnost, sa visokim nivoom korišćenja sirovina za građevinsku i prerađivačku industriju:

- Krečnjak: 6.552.562,00 m³
- Glina 684.097,65 tona
- Andezit: 240.438,34 m³
- Laporac: 159.576,70 m³
- Bazalt: 24.748,11 m³
- Dijabaz: 31.205,02 m³
- Pesak i šljunak: 17.834,01 m³

Tabela 44. Industrijski i građevinski minerali sirovina

Mineralna materija	Merna jedinica	2024
Andezit	m ³	240,438.34
Bazalt	m ³	24,748.11
Glina	t	684,097.65
Krečnjak	m ³	6,552,562.00
Marl	m ³	159,576.70
Pesak i šljunak:	m ³	17,834.01
Dijabaz	m ³	31,205.02

Velika upotreba krečnjaka i gline svedoči o kontinuiranoj potražnji za građevinskim materijalom, dok upotreba andezita, lapora i drugih materijala predstavlja važan pokazatelj za građevinski i infrastrukturni sektor.

Figura 30: Metali

9. Analiza funkcionisanja institucija, organa vlasti i drugih subjekata za zaštitu životne sredine

9.1. Uredba (KP) br. 08/2024 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture - reorganizacija

Uredba (KP) br. 08/2024 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture (MŽSPPI) je važan korak ka stvaranju efikasnije i fokusiranije strukture za zaštitu životne sredine. Ova uredba ima za cilj stvaranje čvrste osnove za funkcionisanje institucija odgovornih za životnu sredinu, jasnim definisanjem odgovornosti odeljenja i odseka za obezbeđivanje održivog upravljanja prirodnim resursima, nadzora zagađivača i sprovođenja politika zaštite životne sredine.

Glavne funkcije propisa uključuju:

Povećanje transparentnosti i odgovornosti u javnoj upravi po pitanjima životne sredine.

Poboljšanje efikasnosti institucija stvaranjem specijalizovanih odeljenja za različite oblasti zaštite životne sredine.

Obezbeđivanje rigoroznije primene zakonodavstva i politika EU o životnoj sredini i prostornom planiranju.

Povećanje kapaciteta za inspekciju i praćenje, obezbeđivanje boljeg nadzora zagađivača i urbanog razvoja.

Ova uredba ima za cilj jačanje proaktivnog pristupa problemima životne sredine, stavljajući poseban naglasak na upravljanje otpadom, zaštitu vodnih resursa i biodiverziteta.

Novi propis donosi reorganizaciju i proširenje nekoliko ključnih odeljenja u MŽPPI, koja će nadgledati najkritičnija područja životne sredine i infrastrukture. Odeljenja koja će biti

ojačana novim divizijama kako bi bolje ispunila svoju misiju su:

1. Odeljenje za zaštitu životne sredine i voda (OZŽSV)
2. Odeljenje za prostorno planiranje, građevinarstvo i stanovanje
3. Regionalni uprava za rečne slivove (RURS)

Ova odeljenja će imati ključnu ulogu u sprovođenju politika zaštite životne sredine i održivog razvoja na Kosovu, podržavajući se na nova specijalizovana odseka.

Nova odseka su stvorena da bi se bavila specifičnim pitanjima životne sredine i poboljšala efikasnost sprovođenja strategija za zaštitu životne sredine i prirode.

Usvajanje ovog propisa predstavlja važan korak u poboljšanju upravljanja životnom sredinom na Kosovu. Uticaj novih divizije biće veliki ako budu u potpunosti funkcionalna sa pravim službenicima i adekvatnim finansiranjem.

Ako se ove strukture pravilno podrže:

Imaćemo bolji nadzor nad industrijskim zagađenjem, smanjujući zagađenje vazduha i vode.

Osiguraće se održivije upravljanje vodnim resursima, sprečavajući zagađenje i prekomernu eksploataciju.

Upravljanje otpadom će biti poboljšano, podstičući reciklažu i smanjujući zagađenje.

Biodiverzitet i zaštićena područja biće očuvani, što će obezbediti bolji nadzor nad prirodnim ekosistemima.

Urbanističko planiranje će biti poboljšano, sprečavajući nelegalnu gradnju i nekontrolisane razvojne projekte.

Ako se ova struktura uspešno sprovede, Kosovo će napraviti veliki napredak u zaštiti životne sredine i usklađivanju sa evropskim standardima za održivi razvoj. Ovo je investicija za budućnost, garancija za čistiju životnu sredinu i zeleniju ekonomiju za buduće generacije.

9.2. Nacrt uredbe o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Agenciji za zaštitu životne sredine Kosova / KAZŽS

Nacrt uredba o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Agenciji za zaštitu životne sredine Kosova (KAZŽS) je u završnoj proceduri usvajanja i očekujemo da će ga odobriti Vlada Kosova. Ovaj pravilnik je važan korak ka jačanju kapaciteta KAZŽS da ispuni svoje zakonske dužnosti i da unapredi zaštitu životne sredine, očuvanje prirode i upravljanje prirodnim resursima. Novi odeljenja uključeni u ovaj pravilnik značajno će doprineti praćenju, proceni i izveštavanju o stanju životne sredine i prirode, kao i poboljšanju upravljanja zaštićenim područjima.

U tom kontekstu, dodato je nekoliko novih divizije unutar odeljenja koja će igrati ključnu ulogu u ispunjavanju ciljeva zaštite prirode i životne sredine, poboljšanju nadzora i sprovođenju održivih politika zaštite životne sredine. Ako ove strukture budu u potpunosti funkcionalne i podržane odgovarajućim brojem službenika, doneće izuzetne koristi prirodi, životnoj sredini i ekonomiji Kosova.

Da bi se ojačao nadzor i omogućio efikasniji pristup zaštiti prirode i životne sredine, pravilnik uključuje nova odeljenja i divizije, koja su specijalizovana za različite oblasti. Ova odeljenja i divizije su sledeća:

Odeljenje za procenu uticaja na životnu sredinu i pravne poslove
Odeljenje za inventar emisija u vazduh i registar ispuštanja u životnu sredinu: Ovo odeljenje će se fokusirati na praćenje emisija gasova i drugih zagađivača u vazduh, kao i na evidentiranje emisija u životnu sredinu. Ovo je neophodno za kontrolu i smanjenje uticaja industrijskih zagađivača i za osiguravanje da oni ispunjavaju standarde postavljene za zaštitu vazduha i životne sredine.

Odeljenje za pravne poslove: Ovo odeljenje će pružati pravnu podršku u izradi strateških i zakonodavnih dokumenata,

identifikovati probleme u sprovođenju normativnih akata, pružati pravne savete i preporuke, razmatrati zahteve i žalbe stranaka, izrađuje upravne akte i pokretati krivične i prekršajne postupke protiv degradanata životne sredine u zaštićenim područjima.

Kosovski institut za zaštitu prirode

Odeljenje za zaštićena područja: Ovo odeljenje će upravljati zaštićenim područjima Kosova, obezbeđujući strog nadzor kako bi se sprečile nezakonite intervencije i očuvala biodiverzitet ovih područja.

Odeljenje za biodiverzitet i Prirodu 2000: Ovo odeljenje je zaduženo za praćenje i očuvanje biodiverziteta Kosova i obezbeđivanje sprovođenja direktiva i zahteva EU za područja Natura 2000.

Odeljenje za geonasleđe: Baviće se očuvanjem prirodnog nasleđa i upravljanjem posebnim prirodnim resursima, identifikovanjem i zaštitom geoloških lokaliteta od posebnog značaja.

Hidrometeorološki zavod Kosova

Odeljenje za meteorologiju i klimu: Ovo odeljenje će pratiti klimatske promene i razvijati napredne klimatske modele kako bi se pomoglo u predviđanju efekata klimatskih promena na Kosovu.

Odeljenje za hidrologiju: Pratiće i upravljati vodnim resursima Kosova i sprovoditi politike za očuvanje kvaliteta vode.

Odeljenje za praćenje vazduha: Ovo odeljenje će se fokusirati na praćenje kvaliteta vazduha, kako bi se sprovele strategije za smanjenje zagađenja i poboljšanje uslova vazduha za građane.

Odeljenje za praćenje kvaliteta vode i zemljišta: Pratiće kvalitet vode i zemljišta, osiguravajući da se prirodni resursi koriste održivo i bez štete po životnu sredinu.

Odeljenje za administraciju Nacionalnog parka „Šari“

Odeljenje za šumarstvo i stručne usluge: Ovo odeljenje će nadgledati šume Nacionalnog parka „Šari“, osiguravajući da su zaštićene i da se njima upravlja održivo.

Odeljenje za nadzor i kontrolu: Ovo odeljenje će obezbediti nadzor i kontrolu aktivnosti u Nacionalnom parku „Šari“, kako bi se sprečile nezakonite aktivnosti i zaštitila biodiverzitet.

Odeljenje za upravljanje prirodnim spomenicima od posebnog značaja

Odeljenje za prirodni spomenik od posebnog značaja „Vodopadi Miruša“: Ovo odeljenje će se fokusirati na zaštitu jednog od najvažnijih prirodnih spomenika Kosova, obezbeđujući očuvanje i održivi razvoj područja.

Koristi za životnu sredinu, prirodu i Kosovo ako se sektori funkcionalizuju i poveća broj zaposlenih

Ako se ova odeljenja i divizije funkcionalizuju sa odgovarajućim brojem službenika i dovoljnim resursima, doneće značajne koristi životnoj sredini i prirodi Kosova:

Zaštita zaštićenih područja i biodiverziteta: Nova divizija, kao što su Odeljenje za zaštićena područja i Odeljenje za biodiverzitet i Natura 2000, ojačaće nadzor i upravljanje zaštićenim područjima, sprečavajući uništavanje staništa i čuvajući bogat biodiverzitet Kosova.

Praćenje klimatskih promena i zagađenja: Odeljenja kao što su Odeljenje za meteorologiju i klimu i Odeljenje za praćenje vazduha pružiće detaljne informacije o klimatskim promenama i zagađenju vazduha, omogućavajući razvoj politika za rešavanje ovih izazova.

Poboljšanje kvaliteta vode i zemljišta: Kontinuirano praćenje kvaliteta vode i zemljišta osiguraće da se prirodni resursi upravljaju održivo i bez zagađenja, štiteći javno zdravlje i ekosisteme.

Povećanje pristupa upravljanju prirodnim resursima: Ove divizije će doprineti boljem upravljanju vodnim, šumskim i

prirodnim resursima, čineći Kosovo primerom održivosti za region.

Održivi razvoj ekoturizma: Kroz zaštitu prirodnih područja i prirodnih spomenika kao što su „Vodopadi Miruša“, podstičaće se ekoturizam, što će pomoći u razvoju ekonomije i promociji Kosova kao zelene turističke destinacije.

Zaključno, ako se ove strukture funkcionišu i podrže potrebnim resursima, one će pomoći u jačanju kapaciteta Kosova za zaštitu životne sredine i upravljanje prirodom, doprinoseći očuvanju prirodnih resursa i poboljšanju kvaliteta života građana Kosova, u suprotnom će ostati samo na papiru kao Uredba iz 2017. godine.

9.3. Saradnja sa Evropskom agencijom za životnu sredinu / EIONET

Kosovska agencija za zaštitu životne sredine (KAZŽS) je razvila blisku saradnju sa Evropskom agencijom za životnu sredinu (EEA) od 2010. godine. Ova saradnja pruža Kosovu status zemlje saradnice EEA i pomaže zemlji da poboljša upravljanje životnom sredinom i ispuni evropske standarde.

U početku, jedna od glavnih inicijativa ove saradnje bila je sprovođenje twining projekta EU, „Podrška sektoru životne sredine na Kosovu“, a zatim su brojni projekti sprovedeni u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA). Cilj ovih projekata je poboljšanje kapaciteta KAZŽS i drugih relevantnih institucija u oblasti praćenja životne sredine i izveštavanja EEA, omogućavajući:

- Konsolidaciju administrativnih kapaciteta u KAZŽS i relevantnim odeljenjima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja (MESP) u pravnim,

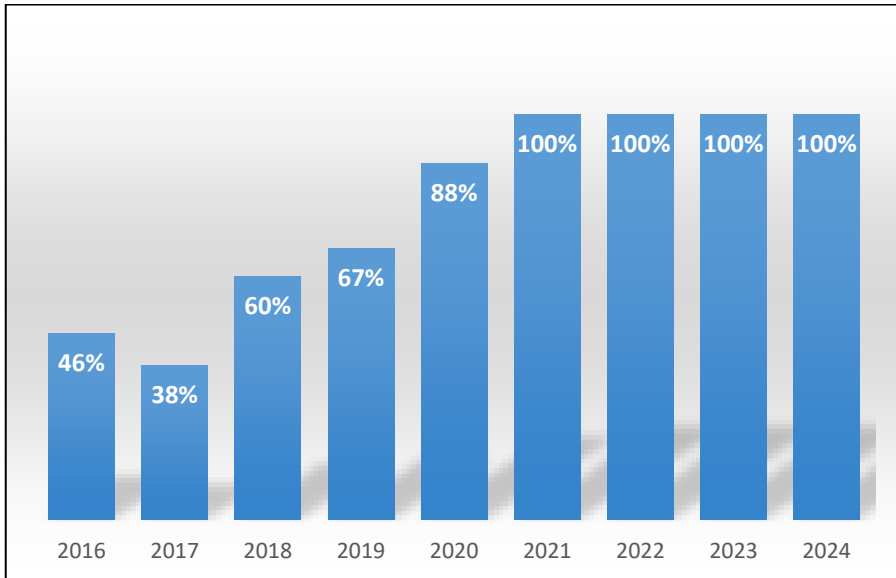
institucionalnim i tehničkim pitanjima praćenja životne sredine.

- Poboljšanje kapaciteta KEPA da ispuni zahteve za izveštavanje EEA za prioritetne indikatore protoka podataka (vazduh, voda, zaštićena područja, ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama).
- Razvoj strategije za podizanje javne svesti i razvoj relevantnih materijala.
- Uspostavljanje modernog upravljanja podacima, uključujući razvoj baze podataka.

Kao zemlja saradnica EEA, Kosovo je postalo član Evropske mreže za informacije i posmatranje životne sredine EIONET. Ova mreža je jedna od najvažnijih mreža za upravljanje životnom sredinom u Evropi i doprinosi ostvarivanju ciljeva zaštite životne sredine i održivog razvoja. Ovi ciljevi se postižu razmenom informacija i najboljih praksi na evropskom nivou, pružanjem obuke i mogućnosti za poboljšanje kapaciteta nacionalnih administracija za zaštitu životne sredine, kao i pomaganjem zemljama učesnicama da ispune svoje obaveze prema politikama i zakonima EU o zaštiti životne sredine.

Danas je Kosovo takođe razvilo sopstvenu lokalnu EIONET mrežu sa približno 40 članova, stručnjaka iz 9 različitih lokalnih institucija koje sarađuju sa ciljem poboljšanja prikupljanja i širenja informacija o životnoj sredini, kao i jačanja kapaciteta za održavanje visokih standarda praćenja životne sredine i izveštavanja o podacima.

Primer učinka Agencije za zaštitu životne sredine Kosova u protoku podataka ka Evropskoj mreži za praćenje i posmatranje EIONET, gde je čak i tokom 2024. godine, četvrtu godinu zaredom, ispunjeno 100% obaveza izveštavanja (slika 33).

Slika 31: Učinka KAZŽS 2016-2024 u okviru EIONET⁴⁷

Ova posvećenost pomaže u poboljšanju transparentnosti, odgovornosti i održivog razvoja u zemlji, a takođe igra važnu ulogu u podržavanju integracije Kosova u evropske strukture i ispunjavanju domaćih obaveza prema politikama EU u oblasti zaštite životne sredine.

Štaviše, KAZŽS je učestvovala u drugim aktivnostima usmerenim na poboljšanje upravljanja životnom sredinom i usklađenosti sa evropskim standardima, kao što je učešće na međunarodnim konferencijama i radionicama, kao i razvoj zajedničkih strategija i izveštaja sa EEA. Kroz ove saradnje i inicijative, EEA i Kosovo imaju za cilj da ojačaju upravljanje životnom sredinom i doprinesu održivom razvoju u regionu.

⁴⁷ <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/eionet-core-dataflows-2024>

9.4. Službenici za zaštitu životne sredine i inspektori za zaštitu životne sredine na lokalnom nivou

Institucionalna organizacija ljudskih resursa na opštinskom nivou u oblasti životne sredine predstavlja suštinsku pitanja za efikasno sprovođenje politika zaštite životne sredine na Kosovu. Opštine, kao nosioci mnogih zakonskih i operativnih nadležnosti u upravljanju otpadom, očuvanju kvaliteta vazduha i zaštiti prirodnih resursa, odgovorne su za sprovođenje horizontalnog i sektorskog zakonodavstva o zaštiti životne sredine. U tom kontekstu, prisustvo stalnih struktura sa odgovarajućim profesionalnim kapacitetima je osnova za održivo upravljanje životnom sredinom. Ova analiza ima za cilj da pruži detaljan, uporedni i suštinski pregled trenutnog stanja organizacije ljudskih resursa u sektoru zaštite životne sredine na opštinskom nivou. Od ukupno 38 opština, samo 17 je dostavilo podatke, što predstavlja 44,74% od ukupnog broja. Nisko učešće odražava nedostatke u administrativnim kapacitetima, nedostatak svesti o važnosti izveštavanja i možda nedostatak osoblja posvećenog životnoj sredini čak i na najosnovnijem nivou. Ovo predstavlja dvostruki izazov: ne samo da nam nedostaje specijalizovano osoblje, već i nedostatak transparentnosti i saradnje sa centralnim nivoom za razvoj javnih politika. Uprkos naporima koje smo uložili preko Asocijacije kosovskih opština, gradonačelnika odgovarajućih opština i slanjem imejlova Direkcijama za urbanizam ili kontaktima dobijenim od Kolegijuma KKA, nismo dobili nikakve podatke od 21 opštine, što za nas predstavlja veoma zabrinjavajuću situaciju, šta opštine koje nisu spremne da popune čak ni jednostavan obrazac rade za životnu sredinu.

Opštine koje su dostavile podatke: Klina, Kamenica, Južna Mitrovica, Uroševač, Dečane, Štimlje, Orahovac, Lipljan, Ranilug, Đakovica, Elez Han, Glogovac, Junik, Vučitrn, Kosovo Polje, Vitina i Obilič.

Opštine koje nisu dostavile podatke: Dragaš, Gnjilane, Gračanica, Istok, Kačanik, Klokoč, Leposavić, Mališevo,

Mamuša, Severna Mitrovica, Novobrdo, Parteš, Peć, Podujevo, Priština, Prizren, Skenderaj, Suva Reka, Zubin Potok i Zvečan. Nedostatak direktnog izveštavanja od strane ovih opština utiče na nemogućnost kreiranja potpune mape postojećih kapaciteta i razvoja usklađenih politika. Istovremeno, odbijanje ili nemogućnost pružanja informacija otkriva nedostatke u sistemu upravljanja životnom sredinom i dovodi u pitanje spremnost ovih subjekata da ispune nacionalne i međunarodne ciljeve zaštite životne sredine.

Organizaciona struktura i pozicioniranje zaposlenih

Specijalne direkcije ili sektori za životnu sredinu: Od 17 opština, samo 11 ima posebne sektore ili direkcije za životnu sredinu. U mnogim slučajevima, sektor zaštite životne sredine je deo Direkcije za urbanizam ili javne usluge. To znači da rešavanje pitanja životne sredine nema upravljačku ili budžetsku nezavisnost, što ograničava kapacitet za dugoročno planiranje i efikasnu implementaciju. Opštine poput Južne Mitrovice, Obilića i Đakovice ističu se po svojoj naprednijoj strukturi, gde postoje namenske direkcije sa funkcionalnim sektorima za vazduh, otpad i planiranje zaštite životne sredine.

Inspektori za životnu sredinu: Ova pozicija je najrasprostranjenija među opštinama koje su izvestile. Samo jedna opština je u procesu zapošljavanja, dok ostale imaju imenovanog najmanje jednog inspektora. Opštine poput Đakovice i Glogovca imaju po dva inspektora, uključujući ugovore o posebnim uslugama. Međutim, postoji potpuni nedostatak specijalizovanih inspektora za određene oblasti kao što su zagađenje vode, zagađenje vazduha ili upravljanje opasnim hemikalijama.

Službenici za zaštitu životne sredine: U 13 opština, imenovani su službenici za zaštitu životne sredine, obično pozicionirani u okviru Direkcije za urbanizam ili životnu sredinu. U odsustvu odeljenja za vazduh ili druga zagađenja, ovi službenici su odgovorni za izradu planova, izveštavanje o životnoj sredini i

sprovedenje zakonskih obaveza. Zbog funkcionalnog opterećenja poslom i nedostatka tehničkih asistenata, njihova efikasnost je često ograničena.

Službenici za otpad: Samo u 9 opština imenovani su službenici za otpad. U većini slučajeva, ovaj zadatak pada na službenike za zaštitu životne sredine ili rukovodioce odeljenja javnih službi. Ovo je ozbiljan pokazatelj nedostatka strukturne pažnje posvećene upravljanju otpadom, suprotno zahtevima standarda EU za funkcionalno razdvajanje i jasne odgovornosti u ovom sektoru.

Službenici za vazduh i druge oblasti: Samo Obilič ima sertifikovanog službenika za kvalitet vazduha. Ostale opštine pokrivaju ovaj zadatak preko opšteg osoblja za zaštitu životne sredine. Ovo ukazuje na dubok nedostatak tehničkih kapaciteta za praćenje i analizu atmosferskih zagađivača, uprkos povećanju zagađenja u gradovima i međunarodnim obavezama izveštavanja.

Zapošljavanje tokom 2024. godine: Od 17 opština koje su izvestile, samo 4 su sprovele nova zapošljavanja tokom 2024. godine, uglavnom za inspektore. Ovo pokazuje nedostatak davanja prioriteta sektoru životne sredine u lokalnim politikama ljudskih resursa, uprkos prisutnim ekološkim izazovima.

Analiza postojeće strukture ljudskih resursa za životnu sredinu na opštinskom nivou potvrđuje potrebu za hitnom intervencijom u nekoliko dimenzija: pravnoj, institucionalnoj i budžetskoj. Uprkos postojanju nekoliko institucionalnih struktura za životnu sredinu u opštinama koje su podnele izveštaje, nedostaci u ljudskim resursima, podela uloga, nedostatak planiranja i nezapošljavanje osoblja pokazuju da se životna sredina ne tretira kao pravi prioritet. Centralne institucije treba da promovišu i prate učinke opština, pruže tehničku i finansijsku podršku za restrukturiranje i obezbede da se životna sredina tretira sa ozbiljnošću koju zahtevaju zakon i ekološka stvarnost u zemlji.

Inicijativa za procenu sprovođenja AU 07/2023 o plastičnim kesama

U okviru saradnje između nemačkog GIZ-a i Ministarstva životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture (MŽSPPI), tačnije KAZŽS, započeta je realizacija inicijative za izradu Izveštaja o proceni postizanja ciljeva za smanjenje upotrebe plastičnih kesa, kako je predviđeno članom 42 Administrativnog uputstva (AU) br. 07/2023.

Ova inicijativa će analizirati period januar-decembar 2024. godine i proceniti:

- Sprovođenje tehničkih mera utvrđenih u članovima 6 i 8 AU 07/2023.
- Podrška pružena ili planirana u skladu sa članom 45 o ekonomskim instrumentima.
- Ekološki, društveni i ekonomski uticaji sprovođenja politike.

Aktivnosti uključuju pregled pravnog okvira, prikupljanje podataka od ključnih institucija i zainteresovanih strana, fokus grupe sa proizvođačima, trgovcima i inspektorima, ankete potrošača, terenske posete različitim opštinama i analizu uporednih trendova sa baznom 2022. godinom.

Rezultati ovog procesa će poslužiti za izradu preporuka za politike usmerenih na poboljšanje sprovođenja AU 07/2023 i unapređenje reformi u integrisanom upravljanju otpadom, u skladu sa najboljim praksama EU

10. Finansiranje sistema zaštite životne sredine

10.1. Finansiranje zaštite životne sredine sa kapitalnim projektima u Ministarstvu životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture

Zaštita životne sredine je važan faktor koji direktno utiče na naše zdravlje i blagostanje. Kontinuirano povećanje budžeta Vlade Kosova za sektor zaštite životne sredine je faktor koji pokazuje posvećenost poboljšanju ekološke situacije. Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture za 2024. godinu je povećalo troškove od 223.168.016,00 evra u poređenju sa 177.860.044,00 evra investicija u nove i postojeće projekte tokom prethodne godine, na osnovu Srednjoročnog okvira rashoda sa izvorom finansiranja iz budžeta Kosova. Ukupan budžet za 2024. godinu iznosio je 265.445.995,00 evra, u poređenju sa 213.484.838,00 evra u 2023. godini.

Kao što se može videti u tabeli ispod, u poslednje dve godine kao Ministarstvo imali smo trend rasta ukupnog budžeta.

Tabela 45: Budžet MŽSPPI za 2023-2024

Budžetska linija	2023	2024
Plata i beneficije	4.083.931.00 €	5,212.521.00
Roba i usluge	29.415.559.00 €	34,940,148.00
Subvencije i transferi	1.643.814.00 €	1,643,814.00
Kapitalni rashodi	177.860.044.00 €	223,168,016.00
Opštinski troškovi	481,490.00 €	481,490.00
Ukupan budžet	213.484.838.00 €	265,445,995.00

Projekti zaštite životne sredine koje podržava budžet MŽSPPI, za razliku od donatorskih projekata, posebno udeo novih investicija tokom 2024. godine koncentrisan je u oblasti voda. Sprovođenje projekata iz 2023. godine je nastavljeno, sa

posebnim fokusom na izgradnju i regulaciju rečnih korita, izgradnju brana i alarmnih sistema za postojeće brane. Ulaganja u integrisano upravljanje vodnim resursima su takođe nastavljena, dok je podrška za izgradnju opštinskih deponija i šema podrške za otpad smanjena.

Deo projekata zaštite životne sredine su i oni projekti koji se finansiraju iz budžeta Kosova preko MŽSPPI i koje sprovode opštine putem odgovarajućih memoranduma. Ukupan budžet za kapitalne projekte zaštite životne sredine koje podržava budžet za MŽSPPI 2023-2024 za 2023. godinu iznosio je 9.888.994,00 evra, dok za 2024. godinu iznosi 4.545.762,9 evra. Ovo predstavlja smanjenje od 5.343.231,10 evra, odnosno smanjenje od oko 54% u odnosu na prethodnu godinu.

Budžet za projekte zaštite životne sredine za 2024. godinu je značajno smanjen, a fokus je promenjen sa velikih infrastrukturnih projekata na čišćenje reka, digitalizaciju i poboljšanje laboratorijske infrastrukture.

Dok su neki važni projekti nastavak iz 2023. godine, veliki deo investicija u upravljanje otpadom, vodosnabdevanje i regulaciju reka nije uključen u budžet za 2024. godinu.

Ova promena može imati implikacije na razvoj životne sredine, posebno u upravljanju otpadom i zaštiti vodnih resursa, jer su sredstva za ove kategorije značajno smanjena.

Spisak nekih od ovih kapitalnih projekata od značaja u oblasti životne sredine i voda predstavljen je u Tabeli 46.

Tabela 46: Kapitalni projekti zaštite životne sredine koje podržava budžet za MŽSPPI 2023-2024

Br.	Naziv projekta	Budžet 2023	Budžet 2024
1	Izgradnja opštinske deponije u regionu Peći	2,000,000.00 €	
2	Šema podrške za otpad na Kosovu (snabdevanje kontejnerima)	2,000,000.00 €	396,666.75

3	Regulacija korita reke Sitnice u Vučitrnu	200,000.00 €	
4	Regulacija korita reke Drenice u Drenice	78,994.00 €	
5	Izgradnja vodovodnog sistema u selu Orlan – Podujevo	100,000.00 €	
6	Izgradnja kanalizacionih sistema u selima Novosele, Radac, Velika Jablanica , velika Dubove i Ozdrim	100,000.00 €	
7	Izgradnja kanalizacionog sistema koji povezuje sela Plačica – Bubli / opština Mališeva	10,000.00 €	
8	Integrisano upravljanje vodnim resursima na Kosovu (doprinos MŽSPPI)	650,000.00 €	
9	Izgradnja brana	1,500,000.00 €	
10	Alarmni sistem za postojeće brane	500,000,00 €	
11	Batimetrija (merenje zapremine vode), analiza sedimenta za 6 brana	300,000,00 €	
12	Izgradnja korita reke Lumbardhi u Peći	400,000.00 €	
13	Regulacija korita reke Štimlje	500,000.00 €	
14	Regulacija vodovodne mreže u opštini Kosovo Polje u naseljima 028 i 029 - Bardhi i Madh i selo Slatine e Madhe	1,500,000.00 €	
15	Regulacija korita reke Sazli u Uroševcu	50,000.00 €	
16	Popravka i servisiranje laboratorijske opreme HMIK		45,700.00
17	Obeležavanje i digitalizacija zaštićenih prirodnih područja		12,354.20
18	Ažuriranje registra (katastra) opasnog otpada i hemikalija, kao i obuka operatera za popunjavanje podataka		18,188.88
19	Održavanje i servisiranje hidrometrijske mreže za podzemne i površinske vode	1,716,608.00	

20	Snabdevanje laboratorije HMZK opremom i potrošnim materijalom za praćenje površinskih i podzemnih voda, u skladu sa programom monitoringa i zahtevima Inspektorata za zaštitu životne sredine		64,000.00
21	Izgradnja brane - izrada glavnog projekta za izgradnju brane Kučica - Drenica		9,965.00
22	Regulacija infrastrukture za aktivaciju i digitalizaciju zabrane u dva nacionalna parka		16,394.60
Ukupni budžet			4,545,762.9

Kapitalni projekti zaštite životne sredine za opštine koje podržava državni budžet za 2024. godinu pokazuju raspodelu sredstava u nekoliko ključnih oblasti ulaganja u životnu sredinu u različitim opštinama na Kosovu. Gde su glavni investicioni prioriteti:

- Upravljanje vodama – Brojni projekti su usmereni na izgradnju kanalizacije, vodovoda i kolektora za sakupljanje otpadnih voda;
- Regulacija rečnog korita – Ovi projekti imaju za cilj minimiziranje rizika od poplava i poboljšanje kvaliteta vode;
- Razvoj zelenih površina i parkova – Mnoge opštine su izdvojile budžete za stvaranje ili poboljšanje zelenih i rekreativnih prostora;
- Upravljanje otpadom – Neke opštine su predvidele projekte za izgradnju deponija, postavljanje kontejnera, kao i upravljanje otpadom;

- Turizam i urbani razvoj – Projekti za uspostavljanje turističke infrastrukture.

10.2. Finansiranje životne sredine kapitalnim projektima na lokalnom nivou

Ovaj ukupni budžet od 22,73 miliona evra za 2024. godinu pokazuje posvećenost institucija poboljšanju ekološke infrastrukture i ekološke održivosti u kosovskim opštinama. Međutim, neke opštine su dobile mnogo manja sredstva, što postavlja pitanja o pravednosti raspodele budžeta i postavljenim prioritetima.

Opštine sa najvećim budžetima: Priština (2,33 miliona evra), Dragaš (2,68 miliona evra), Prizren (5,21 milion evra), Peć (1,96 miliona evra), Đakovica (1,27 miliona evra).

Opštine sa najmanjim budžetom: Ranilug (14.525 evra), Klokot (62.992 evra), Zvečan (75.000 evra), Elez Han (102.824 evra) predstavljene su u Prilogu X - Kapitalni projekti zaštite životne sredine za opštine koje podržava državni budžet za 2024. godinu. Detaljan pregled projekata i investicija u sektoru zaštite životne sredine koje su sprovele opštine predstavljen je u **Prilogu 6**.

10.4. Finansiranje zaštite životne sredine sa donatorskim projektima

Podrška donatora nije izostala ni tokom 2024. godine, gde je započeto sprovođenje nekoliko novih projekata, a istovremeno je nastavljeno sprovođenje projekata iz prethodnih godina.

Sledeća tabela prikazuje podatke o nekim od najvećih projekata koje su podržali donatori za sektor voda i životne sredine. Iz tabele se može zaključiti da je sektor voda bio najveći prioritet za investicije u Republici Kosovo, a zatim slede vazduh i otpad.

Tabela 47: Projekti sa donatorima u sektoru životne sredine i voda 2024.

Nr	Naziv projekta	Donatori	Vrednost projekta	Period implementacije
1	„Program kvaliteta vazduha za balkanske zemlje“ (regionalni projekat)	SIDA I UNICEF	Projektni fond za sve balkanske zemlje	Septembar 2022 Desembar 2024
2	Projekat „Razvoj kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha“ Faza 2	JICA- Japanska vlada	Oko 3.000.000.00 €	2021- 2026
3	EU4Green: Podrška sprovođenju Zelene agende za Zapadni Balkan (IPA II)	Izvor: EU, Vlada Austrije Iznos:	11,000,000 €	2024-2025
4	Promovisanje i iskorišćavanje mogućnosti za bezbednost vode (FLOËS)	ËBIF, IDA	1,000,000 € 25,100,000 € (Kredi)	2021-2025
5	Brana Firajës	ËBIF	1.8 M EUR	2022 2024
6	Integrirano upravljanje vodnim resursima na Kosovu	Burimi: Qeveria e Zvicrës	24,000,000	2024-2031
7	Integrirano upravljanje vodnim resursima na Kosovu (IËRM-K)	SDC- Qeveria Zviceran e	8.7 M CHF + 1.5 M EUR bashkëfinancim	2020-2031
8	Izgradnja kapaciteta za korišćenje podataka o životnoj sredini. Projekat saradnje između KAZËS i Švedske agencije za zaštitu životne sredine	SIDA	2.262.400.00 SEK (Krona Suedeze)	2022-2025

9	Promovisanje i povećanje mogućnosti za bezbednost vode (FLOËS)	ËBIF, IDA	1,000,000 € 25,100,000 € (Kredi)	2021-2025
10	Mape opasnosti od poplava i mape rizika od poplava	ËBIF, EIB & CEB	25,100,000 € Donacion dhe kredi	2022-2024
11	Integrirano upravljanje vodnim resursima na Kosovu - Faza 1	Qeveria e Zvicrës	7,700,000	2024-2027
12	Brane Firaje	BE/WBI F	1,800,000 €	2024
13	Učešće u radu i programu Evropske agencije za životnu sredinu (Regionalni projekat)	EU-IPA	BE IPA - Fondi IPA	2019-2022 Pritet vazhdimi 2023-2027
14	Razvoj kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha u Republici Kosovo - Faza II	Qeveria e Japonisë	2,800,000.00€	2024-2026
15	EU4Green	BE dhe ADA	BE 10.000.000.00 € ADA 1.000.000.00 €	2022-2025
16	PRILAGOĐAVANJ E - Rešenja zasnovana na prirodi za održive zajednice na Zapadnom Balkanu	Qeveria e Suedisë	2,480,202.00 €	2026
17	Mape opasnosti od poplava i mape rizika od poplava	BE/WBI F	2,500,000.00 €	2024

18	Institucionalni razvoj za modernizaciju upravljanja otpadom na Kosovu	BE/IPA	3,000,000.00 €	2024
----	---	--------	----------------	------

11. PREPORUKE

Kvalitet vazduha i emisije u vazduh

- Nadležne institucije, posebno inspektorati na centralnom i lokalnom nivou, treba da sprovedu kontinuirani monitoring zagađivača kako bi se osigurala poštovanje standarda za emisije zagađujućih materija u vazduh.
- Opštine treba da izrade i sprovedu lokalne planove za zaštitu vazduha od zagađenja, u skladu sa specifičnom situacijom na svojoj teritoriji.
- Zagađivači koji još uvek nisu opremljeni ekološkim dozvolama treba da budu opremljeni u najkraćem mogućem roku.
- Smanjiti koliko god je moguće upotrebu fosilnih goriva u domaćinstvima, školama, predškolskim ustanovama i kod ekonomskih operatera.
- Proširiti sistem kogeneracije toplane u gradu Prištini, ali ga primeniti i na druge gradove na Kosovu.
- Centri za tehničku kontrolu vozila treba da budu rigorozniji u proveri dozvoljenih normi emisije zagađujućih gasova.
- Promovisati i više koristiti gradski javni prevoz, smanjujući individualnu upotrebu automobila.
- Strogo zabraniti spaljivanje otpada u bilo kom obliku, osim u slučajevima dozvoljenim posebnim ovlašćenjem.
- Povećati broj zelenih površina u urbanim sredinama i degradiranim područjima.
- Povećati investicije u sektor vazduha, uz posebnu podršku iz budžeta Kosova.
- Nacionalni institut za javno zdravlje Kosova (NIJZK) treba da sprovodi redovne godišnje procene uticaja zagađenja vazduha na javno zdravlje, na osnovu podataka o praćenju kvaliteta vazduha.

Voda

- **Proširiti kapacitete za prečišćavanje otpadnih voda** – trenutno se prečišćava samo 11% vode, ovu brojku je potrebno značajno povećati.
- **Ojačati praćenje** – nekoliko većih reka (npr. Prištevka, Gračanka) predstavljaju ozbiljno zagađenje; potrebna je šira mreža merenja i aktivna inspekcija, uključujući kontinuirano izveštavanje o ključnim parametrima kao što su ukupni azot i fosfor u svim postrojenjima, radi jasnije slike i efikasnog donošenja odluka.
- Sprovesti mere za sprečavanje zagađenja iz poljoprivrednih izvora, kroz promociju održivih poljoprivrednih praksi i ograničavanje upotrebe hemijskih đubriva.
- Poboljšati kapacitete javnih institucija u upravljanju vodnim resursima, uključujući tehničku obuku, međuinstitucionalnu saradnju i jačanje pravnog nadzora.
- Razviti dugoročne planove za zaštitu rečnih slivova, sa fokusom na reke Beli Drim, Ibar i Lepenac, kako bi se sprečila degradacija rečnih korita i obezbedili održivi vodni resursi za budućnost.

Zemljište/tlo

Uspostaviti nacionalni sistem za praćenje zemljišta – trenutno ne postoji stalni sistem.

- Pripremiti mapu vrednosti zemljišta na nacionalnom nivou;
- Sprovesti stalno praćenje upotrebljivog zemljišta;
- Rigorozno sprovesti zakonsku infrastrukturu za zemljište;
- Zaustaviti korišćenje i vraćanje zemljišta bez zakonskih kriterijuma;
- Istražiti i proceniti intenzitet i trend gubitka zemljišta usled izgradnje, erozije i degradacije;
- Zabraniti ispuštanje zagađujućih emisija u zemljište od strane ekonomskih operatera, agrobiznisa; rudnika, deponija gradskog

i industrijskog otpada, domaćinstava itd., bez prethodnog tretmana;

- Zaustaviti fizičku degradaciju poljoprivrednog i upotrebljivog zemljišta;
- **Promovisati održivu poljoprivredu** – kontrolisanu upotrebu hemijskih đubriva/pesticida i proširenje navodnjavanog zemljišta sa visokim standardima.

Otpad

- Proširenje pokrivenosti usluga sakupljanja otpada u svim urbanim i ruralnim područjima. Ovo uključuje izgradnju adekvatne infrastrukture, kao što su mesta za sakupljanje i transportna vozila za disperzovana naselja.
- Ulaganje u separaciju na izvoru i reciklažu, počevši od pilot projekata u većim opštinama, i njihovo proširenje na održivoj osnovi. Postavljanje odvojenih kontejnera za različite kategorije otpada i podizanje svesti građana su neophodni.
- Unapređenje i izgradnja infrastrukture za tretman i odlaganje, uključujući: Proširenje kapaciteta deponije Miraš; Postepeno zatvaranje nekontrolisanih deponija; Izgradnju transfer stanica i postrojenja za kompostiranje i preradu.
- Jačanje informacionog sistema za upravljanje opasnim otpadom, kao što je bolnički, industrijski i elektronski otpad, kroz stvaranje namenskih kapaciteta za tretman i odlaganje u skladu sa standardima.
- Jačanje inspekcije i sprovođenja zakona, uključujući sankcije za zagađivače i strogu kontrolu divljih deponija. Treba poboljšati koordinaciju između inspektorata za životnu sredinu, opština i regionalnih preduzeća.

- Jačanje kapaciteta regionalnih preduzeća, kroz obuku, povećanje broja stručnog osoblja i obezbeđivanje sredstava za rad i održavanje.
- Uključivanje građana i privatnog sektora u sistem upravljanja, kroz kampanje podizanja svesti i finansijske podsticaje za separaciju na izvoru ili reciklažu.
- Obezbeđivanje održivog finansiranja, putem budžetskih mehanizama, međunarodnih fondova i javno-privatnih partnerstava, radi podrške dugoročnim investicijama u ovom sektoru.
- Integrisanje ciljeva cirkularne ekonomije u nacionalne i lokalne politike, u skladu sa evropskim i EU standardima.

Zaštita prirode i biodiverzitet

Jačanje pravne i institucionalne zaštite:

- Stroga primena Zakona o zaštiti prirode (br. 03/L-233) i usklađivanje sa direktivama EU.
- Povećanje kapaciteta Agencije za zaštitu životne sredine za aktivno praćenje i upravljanje.
- Izrada i sprovođenje planova upravljanja za svako zaštićeno područje.

Održivo upravljanje zaštićenim područjima

- Stroža kontrola nad izgradnjom i infrastrukturuom, zabrana svake intervencije koja narušava biodiverzitet i prirodni pejzaž.
- Postavljanje ograničenja za masovni turizam i orijentacija ka održivom i edukativnom turizmu.

- Oporavak degradiranih područja kroz pošumljavanje, obnavljanje staništa i kontrolu erozije.

Sprečavanje požara i antropogenih pritisaka

- Ulaganje u napredne sisteme za praćenje i rano upozoravanje na šumske požare.
  - Obuka i mobilizacija lokalnih volonterskih timova za brzo reagovanje na požare.
  - Jačanje kampanja protiv ilegalne seče šuma i krivolova.
- Nauka i obrazovanje
- Kreiranje nacionalnog inventara flore i faune sa detaljnim podacima o vrstama, populacijama i staništima.
  - Promovisanje naučnih istraživanja i uključivanje univerziteta i instituta u praćenje biodiverziteta.
  - Obrazovanje i podizanje svesti javnosti, posebno mladih, o važnosti očuvanja prirode i ekosistemskih usluga.

Finansiranje i uključivanje zajednice

- Kreiranje namenskih fondova za zaštićena područja, kroz državni budžet i međunarodne donatore.
- Uključivanje lokalnih zajednica u upravljanje područjima, stvaranje ekonomskih koristi za njih kroz održivi turizam i tradicionalne proizvode.
- Promocija modela zajedničkog upravljanja između javnih i privatnih institucija.

Uticaji životne sredine na zdravlje stanovništva

- Razvoj integrisanog nacionalnog sistema za praćenje zagađenja vazduha, vode i zemljišta, povezanog sa zdravstvenim indikatorima.
- Redovno periodično izveštavanje MZ i NIJZ o zdrasvenim uticajima zagađenja .

Smanjenje zagađenja vazduha:

- Ulaganje u čist javni prevoz (električni autobusi, mreža bicikala) i promocija vozila sa višim evro standardima.
- Modernizacija industrije i postepena zabrana korišćenja uglja za grejanje domaćinstava.

- Kampanja za podizanje svesti radi smanjenja sagorevanja drveta i otpada.

Javno zdravlje i zarazne bolesti:

- Povećanje laboratorijskih kapaciteta za brzu dijagnozu virusnih i bakterijskih infekcija.
- Poseban program za kontrolu velikog kašlja, bruceloze i HIV/SIDE, povećanjem vakcinacije i podizanja javne svesti.
- Jačanje epidemiološkog nadzora i stvaranje otvorene baze podataka o bolestima životne sredine.

Kvalitet vode za piće:

- Ulaganja za modernizaciju mreže vodosnabdevanja u ruralnim područjima i selima sa zapuštenom infrastrukturom.
- Obavezne kontrole privatnih bunara i flaširane vode pre ulaska na tržište.
- Ostvarivanje strateškog cilja do 2027. godine: 99,5% kvaliteta vode i 90% pokrivenosti stanovništva bezbednom vodom.

Integracija zdravlja sa politikama zaštite životne sredine:

- Sprovođenje principa „zdravlje u svim politikama“, povezivanje donošenja odluka o životnoj sredini sa njihovim uticajem na zdravlje.
- Izrada Nacionalne strategije za zdravlje i životnu sredinu, u skladu sa standardima EU i SZO.
- Uključivanje zajednice i nevladinih organizacija u građansko praćenje zagađenja i javnog zdravlja.

Stanje ugroženih životnih sredina

Upravljanje zagađenjem od strane KEK-a:

- Hitna ulaganja u opremu za filtraciju gasa i prašine (elektrostatički sistemi i desumporizacija);
- Bezbedno upravljanje pepelom i opasnim otpadom putem kontrolisanih deponija i moguće reciklaže; i
- Dnevno praćenje kvaliteta vazduha i objavljivanje podataka u realnom vremenu.

Tretman opasnog otpada:

- Implementacija sistema za sakupljanje i tretman korišćenih ulja i baterija u skladu sa standardima EU; i
- Izgradnja nacionalnog postrojenja za tretman i odlaganje opasnog otpada.

Deponije feronikla i rudarstva:

- Izrada plana sanacije napuštenih deponija šljake i rude;
- Stabilizacija kontaminiranih područja i praćenje podzemnih i površinskih voda; i
- Aktiviranje posebnih fondova za sanaciju rudarske sredine.

Podrška dobrim industrijskim praksama:

- Podsticanje industrija da primenjuju čiste tehnologije i da se pridržavaju IPPC standarda; i
- Jačanje redovne kontrole i inspekcije od strane organa zaštite životne sredine.
- Divlje deponije otpada:
- Nacionalna kampanja za zatvaranje i sanaciju divljih deponija;
- Postavljanje kamera i inspeksijskih patrola u pogođenim područjima; i
- Podizanje svesti građana i preduzeća o važnosti upravljanja otpadom.

Institucionalno jačanje:

- Povećanje tehničkih i finansijskih kapaciteta institucija zaštite životne sredine za praćenje i sprovođenje zakona; i
- Stvaranje javno-privatnih partnerstava za investicije u ekološku infrastrukturu.
- Sprovođenje ovih mera omogućilo bi postepeno smanjenje zagađenja, poboljšanje kvaliteta vazduha, vode i zemljišta i zaštitu javnog zdravlja.

Sprovođenje strategije, akcionog plana i planova za sanaciju životne sredine

Finalizaciã strateških dokumenata u procesu:

- Ubrzanje usvajanja Strategije zaštite životne sredine i održivog razvoja i Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana; i
- Uključivanje merljivih ciljeva, vremenskih rokova i mehanizama za praćenje.

Jačanje opštinskih kapaciteta:

- Podrška opštinama koje nemaju planove zaštite životne sredine kroz centralna sredstva i tehničku pomoć; i
- Obuka lokalnih zvaničnika o izradi i sprovođenju akcionih planova.

Određivanje održivih finansijskih resursa:

- Povezivanje strateških planova sa godišnjim budžetima i donatorskim sredstvima; i
- Stvaranje namenskog fonda za sprovođenje planova zaštite životne sredine na lokalnom nivou.

Mere preduzete za zaštitu životne sredine, uspesi preduzetih mera i njihov uticaj na ekonomski razvoj

- Jačanje sprovođenja zakona – Iako je pravni okvir značajno poboljšán, potreban je jači mehanizam kako bi se osigurala njegova efikasna primena, kroz češće inspekcije i stroge kazne za prekršioce.
- Uključivanje svih opština – Samo 15 od 38 opština je prijavilo inspekcije zaštite životne sredine. Preporučuje se izgradnja opštinskih kapaciteta i stvaranje obaveznog mehanizma izveštavanja za sve opštine.
- Digitalizacija procesa izdavanja dozvola – Postupci za izdavanje ekoloških dozvola i saglasnosti su često dugi i složeni. Potreban je integrisani digitalni sistem koji će skratiti vreme pregleda i povećati transparentnost.
- Međuinstitucionalna saradnja – Jačanje koordinacije između Ministarstva javnog zdravlja i javnog zdravlja, Ministarstva poljoprivrede i šuma, Ministarstva ekonomije i drugih institucija

za sprovođenje strategija i akcionih planova, kako zakon ne bi ostao samo na papiru.

- **Obrazovanje i podizanje svesti** – Promovisanje edukativnih kampanja za građane i preduzeća o značaju zaštite životne sredine i poštovanja zakona, uključujući mehanizme podsticaja za zelene prakse.
- **Poboljšanje praćenja i izveštavanja** – Preporučuje se povećanje transparentnosti u javnom izveštavanju o podacima o životnoj sredini (inspekcije, dozvole, kazne), kreiranjem onlajn platforme za otvoreni pristup građana i organizacija civilnog društva.
- **Ulaganja u čistu energiju** – Ojačati finansijsku i pravnu podršku za ulaganja u obnovljive izvore energije, obezbeđujući postepeni prelazak ka zelenoj i održivoj ekonomiji.

- **Povećanje budžeta za kapitalne projekte u oblasti zaštite životne sredine:**

Obezbeđivanje održivog procenta državnog budžeta za specifične projekte u oblasti zaštite životne sredine, posebno za upravljanje otpadom, vazduh i biodiverzitet, koji su trenutno nedovoljno finansirani.

- **Uravnoteženija raspodela sredstava između opština:**
Uspostavljanje jasnih kriterijuma za raspodelu opštinskog budžeta na osnovu broja stanovnika, nivoa zagađenja i hitnih potreba u oblasti zaštite životne sredine, kako bi se izbegle izražene nejednakosti.
- **Diverzifikovanje izvora finansiranja**
Uspostavljanje mehanizama za privlačenje privatnih investicija, javno-privatnih partnerstava i međunarodnih zelenih fondova,

smanjujući zavisnost isključivo od centralnog budžeta i donatora.

- Jačanje saradnje sa međunarodnim donatorima
Pregovaranje o dugoročnim i integrativnim projektima sa EU, SIDA, GIZ, JICA itd., usmeravajući ih ka strateškim prioritetima Kosova, a ne samo ka fragmentiranim intervencijama.
- Povećana finansijska transparentnost i odgovornost
Objavljivanje redovnih izveštaja o rashodima i rezultatima projekata u oblasti zaštite životne sredine u veb aplikaciji za zaštitu životne sredine, kako bi se povećao kredibilitet i efikasnost sredstava.
- Fokusiranje na dugoročne i održive projekte
Izbegavanje raspršenog finansiranja na mnoge male projekte, fokusiranje na velike, integrisane programe za upravljanje vodama, reciklažu otpada i čistu energiju.
- Stvaranje posebnog fonda za životnu sredinu
Osnivanje Nacionalnog fonda za životnu sredinu, koji će se finansirati porezima za životnu sredinu, kaznama za zagađenje i doprinosima donatora, kako bi se osigurala finansijska održivost.

12. Reference

1. European Union Office in Kosovo (2016) 'Construction of first wastewater treatment plant in Kosovo: an EU pilot project.
2. Swiss State Secretariat for Economic Affairs (SECO) (2013) Wastewater Treatment Plant Project Gjakova Kosovo: Institutional Feasibility Study.
3. State Secretariat for Economic Affairs (SECO) (2014) Wastewater Treatment Project Peja, Kosovo: Complementary Feasibility Study. 17 September 2014. Bern: SECO.
4. US Environmental Protection Agency (EPA), 2022. Total Suspended Solids (TSS) in Water Samples.
5. Smith, J. and Brown, K., 2019. 'Monitoring of suspended solids in wastewater treatment plants.' *Journal of Environmental Engineering*,
6. APHA, AWWA, WEF, 2017. *Standard Methods for the Examination of Water and Wastewater*. 23rd ed. Washington, DC: American Public Health Association.
7. Metcalf & Eddy, Inc., 2014. *Wastewater Engineering: Treatment and Resource Recovery*. 5th ed. New York: McGraw-Hill.
8. European Commission - Environment, Urban Wastewater / Direktivën e Përpunimit të Ujërave të Ndotura Urbane (Urban Wastewater Treatment Directive - UWWTD).
9. APHA, AWWA, WEF, 2017. *Standard Methods for the Examination of Water and Wastewater*. 23rd ed. Washington, DC: American Public Health Association.
10. Metcalf & Eddy, Inc., 2014. *Wastewater Engineering: Treatment and Resource Recovery*. 5th ed. New York: McGraw-Hill.
11. Tchobanoglous, G., Burton, F.L. and Stensel, H.D., 2014. *Wastewater Engineering: Treatment and Resource Recovery*. 5th ed. New York: McGraw-Hill.
12. Metcalf & Eddy, Inc., 2014. *Wastewater Engineering: Treatment and Resource Recovery*. 5th ed. New York: McGraw-Hill.
13. APHA, AWWA, WEF, 2017. *Standard Methods for the Examination of Water and Wastewater*. 23rd ed. Washington, DC: American Public Health Association.
14. Wetzel, R.G., 2001. *Limnology: Lake and River Ecosystems*. 3rd ed. San Diego: Academic Press.
15. European Commission. "Urban Wastewater Treatment Directive 91/271/EEC." [Link](#)
16. European Environment Agency. "Urban Wastewater Treatment Directive." [Link](#)

17. *Ekonomska Komora Kosovo , glavni sektori ekonomskli razvoj Kosova , Perspektiva iz rasta realnog BPV*
18. <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/land-use>
19. Agencija za statistiku Kosova (ASK) rezultati Ankete poljoprivrednih gazdinstava (AEB) za 2024godina
20. <https://eu4green.eu/sq/advancing-soil-monitoring-in-the-western-balkans-key-achievements-and-future-steps-sq/>
21. Agencija za statistiku Kosova (ASK) rezultati Ankete poljoprivrednih gazdinstava (AEB) za 2024 godine
22. *Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, (2025).*
23. *European Environment Agency, (Resource efficiency and waste),*
24. *European Environment Agency, (2019)*
25. *Mapa 3: Regionalne, opštinske deponije i transfer stanice²⁵*
26. Eurostat. (2023). *Municipal waste statistics*. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
27. *Neke opštine nisu izveštavali u (Mitrovica V. Zvečan, Zubin-Potok, Leposavić, Mamša, Parteš, Kllokot dhe Ranillug) i posledično se podaci ne prikazuju u tabeli .*
28. *Podaci prikazani u ovoj tabeli odnose se na količinu otpada sakupljenog za izveštajnu 2024. godinu za opštine na onlajn platformi.*
29. *Tokom 2024. godine objavljeni su preliminarni podaci popisa stanovništva Kosova, što je moglo uticati na izračunavanje indikatora za 2024. godinu. Kao rezultat toga, razlike između 2023. i 2024. godine mogu biti značajne, posebno zbog promena u bazi stanovništva koja se koristi za izračunavanje..*
30. *Od podataka prijavljenih za opštinu Peć, oduzeta je ukupna vrednost naplate, jer podaci uključuju i doprinose.*
31. *zveštaj Agencije za statistiku Kosova (KAS) o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova na Kosovu, 2024.*
32. *Izveštaj Agencije za statistiku Kosova (ASK) o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova na Kosovu, 2024.*
33. *Izveštaj o analizi sastava otpada u 7 regiona Kosova,, ESS L.L.C, 2022*
34. *European Parliament. 2018. Directive (EU) 2018/850 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 1999/31/EC on the landfill of waste. Official Journal of the European Union, L 150, 14.6.2018, pp. 100–108.*
35. *European Commission. 2020. Waste Framework Directive: Landfill Directive. Available at: https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling/waste-framework-directive_en.*

36. European Environment Agency. 2019. *Landfilling of waste in Europe*. Available at: <https://www.eea.europa.eu/publications/landfill-of-waste-in-europe>.
37. European Parliament. 2018. *Directive (EU) 2018/850 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 1999/31/EC on the landfill of waste*. Official Journal of the European Union, L 150, 14.6.2018, pp. 100–108.
38. European Parliament (2008). *Directive 2008/98/EC on waste and repealing certain Directives*. Official Journal of the European Union.
39. BMUV (2023). *Waste separation and recycling in Germany*. Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Nuclear Safety and Consumer Protection.
40. European Commission, 2016.
41. European Commission (2008). *Green Paper on the management of bio-waste in the European Union*.
42. OECD (2022). *Global Plastics Outlook: Economic Drivers, Environmental Impacts and Policy Options*.
43. European Commission (2021). *EU Taxonomy: Environmental Objectives – Waste management including hazardous waste*.
44. European Commission (2020). *Landfill of Waste – Directive 1999/31/EC*
45. European Commission (2017). *Best Available Techniques (BAT) Reference Document for Waste Treatment Industries*. Retrieved from: <https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/waste-treatment>
46. , ASK, *Anketa o tretiranom otpadu*, 2023
47. *U okviru upraoljanja otpadom, u Đakovici je tretirano ukupno 1.658 kg otpada, od čega je 969 kg otpada tretirano u bolnicama u Peći i Uroševcu..*
48. ASK, *Anketa o industrijskom otpadu, za 2023. godinu*
49. Jambeck, J. R. et al. 2015. *Plastic waste inputs from land into the ocean*. Science.
50. Thompson, R. C. et al. 2009. *Our plastic age*. Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences.
51. European Environment Agency. 2019. *Plastic in the environment*.
52. Available at: <https://www.eea.europa.eu/publications/plastic-in-the-environment>
53. Geyer, R., Jambeck, J. R. & Law, K. L. 2017. *Production, use, and fate of all plastics ever made*. Science Advances.
54. *Administrativno uputstvo (Mea) Nr.11/2020 o određivanju tehničke zahteva i drugi zahtev za plastične keses*
55. *Ustav Republike Kosovo*

56. Pojašnjenje : Ova oblast zaštićenih područja ne obuhvata zaštićena područja koja se nalaze u okviru nacionalnih parkova „Šari“ i „Prokletije“.
57. Pojašnjenje : Procenat se izvodi iz ukupne površine, uključujući i površinu zaštićenih područja unutar nacionalnih parkova. .
58. Crvena knjiga vaskularne flore, Priština, 2013.
59. OSH/ Ambient (outdoor) air pollution. (24 October 2024).
60. NIJZ/ Godišnji bilten o zaraznim bolestima, 2024.
61. Zelena renesansa (2024) Izveštaj o kvalitetu površinskih voda u četiri rečna sliva Kosova..
62. Nivo usluga koje pružaju licencirani dobaavljači - Usklađenost sa uslovima licence, ARRU 2024
63. Šesti uzastopni mesec u godini sa najvećom koncentracijom ozona u poslednjih šest meseci..
64. "Kvalitet vazduha u Evropi 2024, Uticaj zagađenja vazduha na zdravlje EEA 2024 (<https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/air-pollution/air-pollution-country-fact-sheets-2024/kosovo-air-pollution-country-fact-sheet-2024>)
65. Godišnji izveštaj o stanju životne sredine u KEK-u, 2024
66. Godišnji izveštaj o životnoj sredini, Šarcem – 2024
67. Katastar opasnog otpada i hemikalija na Kosovu, KIWER Consulting - Kosovski institut za istraživanje voda i životne sredine, 2020..
68. Godišnji izveštaji o stanju životne sredine New Co Feronikeli
69. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/eionet-core-dataflows-2024>

13. Aneks

ANEKS 1: Stanice za praćenje kvaliteta vazduha - Aglomeracija AKS 1 i Zona ZKS 1

Aglo-Meracioni	Imenovanje stanice za monitoring	Shenja e Stacionit (Kodi)	Lokacija	Parametri koji se mere	Vrste stanice	Datum funkcioniranja
Aglomerati – AKS 1	KIJZ	KS0101	Prishtina	PM ₁₀ , PM _{2.5} , SO ₂ , NO _x , O ₃ , CO.	Urbana pozadina	09.01.2009
	Rilindja	KS0102	Dvorište zgrade Rilindja	PM ₁₀ , PM _{2.5} , O ₃ , SO ₂ , CO, NO ₂ .	Urbana pozadina	06.05.2010
	Obili	KS0110	KCPM	PM ₁₀ , PM _{2.5} , SO ₂ , NO _x , O ₃ , CO.	Urbana pozadina	01.03.2013
	Dardhishtë	KS0111	N.S.Š “Abdurrahman Gërguri”	PM ₁₀ , PM _{2.5} , O ₃ , SO ₂ , CO, NO _x .	Urbana/industrijska pozadina	01.03.2013
	Palaj	KS0112	Objekat Skupštine Kosova	PM ₁₀ , PM _{2.5} , SO ₂ , NO _x , O ₃ , CO.	Urbana/industrijska pozadina	01.03.2013
ZONA – ZKS 1	Pejë	KS0305	N.S.Š. “Lidhja e Prizrenit”	PM _{2.5} , PM ₁₀ , NO _x , O ₃ , SO ₂ , CO.	Urbana pozadina	04.04.2012
	Prizren	KS0406	N.S.Š. “Abdyll Frashëri”	PM _{2.5} , PM ₁₀ , NO _x , O ₃ , SO ₂ , CO.	Urbana pozadina	01.04.2012
	Elez Han	KS0508	N.S.Š. “Ilaz Hallaqi”	PM _{2.5} , PM ₁₀ , NO _x , O ₃ , SO ₂ , CO.	Urbana/industrijska pozadina	05.04.2012
	Gnjilane	KS0609	N.S.Š. “Selami Hallaqi”	PM _{2.5} , PM ₁₀ , NO _x , O ₃ , SO ₂ , CO.	Urbana pozadina	01.04.2012
	Drenas	KS0103	Adresa Rr. “Beqir Sinan”	PM _{2.5} , PM ₁₀ , NO _x ,	Urbana pozadina	05.04.2011

			O ₃ , SO ₂ , CO.		
Mitrovica	KS0204	N.S.Š. "Eqrem Qabej"	PM _{2.5} , PM ₁₀ , NO _x , O ₃ , SO ₂ , CO	Urbana pozadina	06.2013
Brezovica	KS0507	Qendra e skijimit	PM _{2.5} , PM ₁₀ , NO _x , O ₃ , SO ₂ , CO.	Ruralni	

Prilog 2: Standardi kvaliteta vazduha prema Administrativnom uputstvu br. 02/2011

Paramtri	Granične vrednosti	Jedinica za meranje	Limitni vrednost (granice) $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Dozvoljena prekoračenja u toku godine
NO ₂	Granična vrednost za 1 sat, radi zaštite ljudskog zdravlja	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	200	18
	Godišnja granična vrednost za zaštitu ljudskog zdravlja	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	40	Nije predviđeno
	Godišnja granična vrednost za zaštitu vegetacije	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	30	Nije predviđeno
SO ₂	Granična vrednost za 1 sat, radi zaštite ljudskog zdravlja	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	350	24
	Granične vrednosti za 24 sata, radi zaštite ljudskog zdravlja	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	125	3
CO	Granična vrednost za maksimalni 8-časovni dnevni prosek za zaštitu ljudskog zdravlja	mg/m^3	10	Nije predviđeno
PM ₁₀	Granične vrednosti za 24 sata, radi zaštite ljudskog zdravlja	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	50	35

	Granična vrednost za 1 sat, radi zaštite ljudskog zdravlja	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	40	Nije predviđeno
PM2.5	Granična vrednost za 1 sat, radi zaštite ljudskog zdravlja	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	25	Nije predviđeno
O3	Objektivni afatgjatë, për mbrojtjen e shëndetit të njeriut	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	120	Nije predviđeno

Prilog 3: Fizički, hemijski i parametri teških metala koje prati HMJZ⁴⁸

Pokazitelji	Simbol	Jedinica	Učestalost merenja/godišnje
PARAMETRAT FIZIK			
Sat	h	0:00	11
vreme	M	Posmatranje	11
Temperatura vode	Tu	0C	11
Temperatura vazduha	TA	0C	11
Aroma	Ar	nuhatje	11
Boje	Ngj	Co/Pt	11
Zamućenost	Tur	NTU	11
Električna provodljivost	χ	μScm^{-1}	11
Supstance rastvorljive u vodi	M.tert.	mg/l	11
Koncentracija vodoničnih jona	pH	0-14	11
HEMIJSKI PARAMETRI			
Rastvoreni kiseonik	OT	mg/l O ₂	11
Zasićenost kiseonikom	NgO	%	11
Hemijska potrošnja kiseonika	SHKO	mg/l O ₂	11

⁴⁸U ovom izveštaju su procenjeni i predstavljeni samo parametri osenčeni plavom bojom. .

Hemijska potrošnja kiseonika sa dihromatom	SHKO-Cr	mg/l O ₂	11
Biohemijska potrošnja kiseonika	SHBO5	mg/l O ₂	11
Biohemijska potrošnja kiseonika	SHBO7	mg/l O ₂	11
Ukupni organski ugljenik	KOT	mg/l C	11
Ukupna suspendovana materija	MTS	mg/l	11
Deterdženti	DET	mg/l	11
Nitratni jon	NO ₃ -	mg/l	11
Azoti i nitrateve	N-NO ₃ -	mg/l N	11
Joni nitrik	NO ₂ -	mg/l	11
Nitratni azot	N-NO ₂ -	mg/l N	11
Amonijum jon	NH ₄ ⁺	mg/l	11
Amonijum azot	N-NH ₄ ⁺	mg/l N	11
Ukupni neorganski azot	ATI	mg/l N	11
Nejonizovani amonijum	NH ₃	mg/l	11
Azoti i amonijum te pa jonizuar	N-NH ₃	mg/l N	11
Ukupni organski + neorganski azot	AT	mg/l N	11
Ukupni organski azot	ATO	mg/l N	11
Orto fosfatet	PO ₄ ³⁻	mg/l	11
Fosfori i orto fosfateve	P - PO ₄ ³⁻	mg/l P	11
Fosfori total (poli + orto)	Ptot.	mg/l	11
Joni sulfat	SO ₄ ²⁻	mg/l	11
Ukupna jačina	Fp	0dH	11
Tvrdoća kalcijuma	Fca	mg/l	11
Tvrdoća magnezijuma	FMg	mg/l	11
Kalcijumovi joni	Ca ⁺	mg/l	11
Magnezijum joni	Mg ⁺	mg/l	11
P-Alkaliteti	Pa	ml 0.1 e HCl	11
M-Alkaliteti	Ma	ml 0.1 e HCl	11

Ukupna alkalnost	AT	mmol/l HCl	11
Bikarbonatet	HCO ₃ ⁻	mg/l	11
Slobodan hlor	Cl ₂	mg/l	11
Kloruret	Cl ⁻	mg/l	11
Silikatet	SiO ₃ ²⁻	mg/l	11
Silici u Silikate	Si - SiO ₃ ²⁻	mg/l Si	11
Klorofil a	Chlorophyll a	µg/l	11
Fenolet	C ₆ H ₅ OH	mg/l	11
TEŠKI METALI			
Kromi	Cr ³⁺	µg/l	2
Kadmiumi	Cd ²⁺	µg/l	2
Nikeli	Ni ²⁺	µg/l	2
Zinku	Zn ²⁺	µg/l	2
Mangani	Mn ²⁺	µg/l	2
Bakri	Cu ²⁺	µg/l	2
Gvožđe	Fe ²⁺	µg/l	2
olovan	Pb ²⁺	µg/l	2

Prilog 4: Šifre stanica za monitoring fizičko-hemijskog kvaliteta površinskih voda - reka

Šifra	Lokacija	Reka	Mesto livenja
RV01_011	Radavc	Beli Drin	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_012	Klinë	Beli Drin	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_013	Gjonaj	Beli Drin	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_014	Vermica	Beli Drin	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_021	Istog	Istogu	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_022	Zllakučan	Istogu	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_031	Stërnac i ulët	Klina	Sredozemno more/Jadransko more

RV01_032	Klinë	Klina	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_041	Drelaj	Lumbardhi i Pejës	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_042	Pejë dalje	Lumbardhi i Pejës	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_043	Grabanicë	Lumbardhi i Pejës	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_051	Banjë e Malishevës	Mirusha	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_052	Volljakë	Mirusha	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_061	Deçan Hyrje	Lumbardhi i Deçanit	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_062	Kralan	Lumbardhi i Deçanit	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_071	Jasiq	Ereniku	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_072	Ura e Terzive	Ereniku	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_081	Zhdrellë	Rimniku	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_082	Xërxë	Rimniku	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_091	Buqallë	Toplluha	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_092	Piranë	Toplluha	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_101	Prevallë	Lumbardhi i Prizrenit	Sredozemno more/Jadransko more
RV01_102	Vllashnje	Lumbardhi i Prizrenit	Sredozemno more/Jadransko more
RV02_011	Kushtovë	Ibar	Deti i Zi
RV02_012	Mitrovicë	Ibar	Deti i Zi
RV02_013	Kelmend	Ibar	Deti i Zi
RV02_021	Bablak	Sitnica	Deti i Zi
RV02_022	Lipjan	Sitnica	Deti i Zi

RV02_023	Vragoli	Sitnica	Deti i Zi
RV02_024	Plemetin	Sitnica	Deti i Zi
RV02_025	Nedakovc	Sitnica	Deti i Zi
RV02_026	Mitrovicë	Sitnica	Deti i Zi
RV02_031	Marincë	Llapi	Deti i Zi
RV02_032	Podujevë	Llapi	Deti i Zi
RV02_033	Millosevë	Llapi	Deti i Zi
RV02_041	Bresje	Prishtevka	Deti i Zi
RV02_051	Vragoli	Graqanka	Deti i Zi
RV02_061	Pjetërshticë	Drenica	Deti i Zi
RV02_062	Vragoli	Drenica	Deti i Zi
RV02_062B	Drenicë	Çikatovë e Vjetër	Deti i Zi
RV02_071	Devetak	Shtime	Sredozemno more/Jadransko more
RV02_072	Vojnovc	Shtime	Deti i Zi
RV03_011	Korbulliq	Binačka Morva	Deti i Zi
RV03_012	Klllokot	Binačka Morva	Deti i Zi
RV03_013	Ranillugë	Binačka Morva	Deti i Zi
RV03_014	Domoroc	Binačka Morva	Deti i Zi
RV03_021	Marec	Kriva reka	Deti i Zi
RV03_022	Domoroc	Kriva reka	Deti i Zi
RV04_011	Prevallë Subain	Lepenci	Sredozemno more / Egejsko more
RV04_012	Kaçanik	Lepenci	Sredozemno more / Egejsko more
RV04_013	Elez Han	Lepenci	Sredozemno more / Egejsko more
RV04_021	Jezerc	Nerodimja	Sredozemno more / Egejsko more

RV04_022	Bifurkacioni	Nerodimja	Sredozemno more / Egejsko more
RV04_023	Gërlicë	Nerodimja	Sredozemno more / Egejsko more
RV04_024	Kaçanik	Nerodimja	Sredozemno more / Egejsko more

Prilog 5: Trend kvaliteta rečne vode 2023-2024

Stanice za praćenje	Rastvoreni kiseonik / mg/l O ₂	Biohemijaska potrošnja kiseonika / mg/l O ₂ (SHBO ₅)	Hemijska potrošnja kiseonika / mg/l O ₂ (SHKO)	Ukupni organski ugljenik / mg/l C	Fosfor total/ mg/l P	Ukupna suspendovana materija / mg/L (MTS)
RV01_011	↑	↓	↓	↓	↓	↑
RV01_012	↓	↑	↑	↓	↑	↓
RV01_013	↑	↑	↑	↑	↓	↓
RV01_071	↑	↑	↑	↑	↑	↑
RV01_072	↑	↓	↑	↓	↓	↓
RV02_011	↑	↓	↓	↓	↓	↓
RV02_012	↑	↑	↑	↑	↑	↑
RV02_013	↑	↑	↑	↑	↓	↓
RV02_023	↔	↔	↔	↔	↓	↑
RV02_024	↑	↑	↑	↑	↓	↓
RV02_026	↑	↓	↓	↑	↑	↑
RV02_041	↑	↓	↓	↓	↓	↓
RV02_051	↑	↓	↓	↓	↔	↓
RV02_061	↑	↑	↑	↑	↓	↓
RV02_062	↓	↓	↓	↑	↓	↓

RV03_011	↑	↑	↑	↑	↑	↑
RV03_012	↓	↓	↓	↑	↓	↓
RV03_013	↓	↑	↑	↑	↓	↓
RV03_014	↑	↑	↑	↑	↓	↓
RV04_011	↑	↓	↓	↓	↓	↔
RV04_012	↓	↓	↓	↓	↓	↑
RV04_013	↓	↑	↓	↑	↓	↓
RV04_021	↑	↓	↓	↓	↓	↓
RV04_023	↓	↑	↓	↑	↑	↓
RV04_024	↓	↑	↑	↑	↓	↓

Prilog 6: Kapitalni projekti zaštite životne sredine za opštine koje podržava državni budžet za 2024. godinu

Br.	Naziv projekta	Budžet 2024
1	Glogovc Regulacija korita reke Drenice i Verbice	25,000.00
2	Glogovc Izgradnja kapaciteta vodosnabdevanja u Glogovu	200,000.00
3	Glogovc Izgradnja parka i pešačkih i biciklističkih staza u parku Kamenica Drenas	156,804.00
4	Glogovc - Izgradnja kolektora za sakupljanje otpadnih voda Drenas-Dobrošec	400,000.00
5	Glogovc - Izgradnja proširenja i rekonstrukcije kanalizacione mreže u Drenasu	500,000.00
6	Glogovc - Otvaranje odvodnih kanala duž puteva Drenas, Komoran, Arlat, Terstenik, Dobrošec i Bajice	75,000.00
7	Glogovc Izgradnja brane za sakupljač vode u selu Verboc	5,000.00
8	Glogovc Renoviranje infrastrukture u Borovom parku u Komoranu-Fušćici	5,000.00
9	Glogovc - Ozelenjavanje javnih površina, sadnja višegodišnjeg ukrasnog drveća u Drenasu	43,000.00
Ukupno Glogovc		1,409,804.00
1	Kosovo Polje - Sufinansiranje raznih projekata prema prioritetu opštine, postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i projekata donatora i resornih ministarstava	60,000.00
2	Kosovo Polje - Izgradnja parkova, novih rekreativnih prostora i igrališta u ulici Besa Besa, Dardania, Pajazit Islami, Nora Kelmendi, naselje 029, Theranda, Shkruti 17, Abedin Sogojeva, Hysen	100,000.00

3	Kosovo Polje - Sadnja ukrasnog drveća i postavljanje korpi u naseljima, na ulicama: 17 Shkurti , Abedin Sogojeva, Nora Kelmendi, Theranda, Hysen Xhakolli, Nena Tereze, Kompleksi 300	40,000.00
4	Kosovo Polje-regullisanje rekreativnog parka u Bardh i madh, Sllati i madhe, Sllati i Vogel i Harilaq GK 0 0	10,000.00
5	Kosovo Polje - Izgradnja mostova, korita reke : Gornji Miradi, Ulica Bylmeti, Donji Miradi, Ulica Pertej Lumit	40,000.00
6	Kosovo Polje - Izgradnja kanalizacije i vodovoda: Nakarade, ulica Pajazita Islamija Bresje , most i autoput , Lismir, ulica Ternava SII. V, ulica Špati, SII. M, ulica Hani E, Peć, Henc, ulica Peć, Muzhaku	20,000.00
7	Kosovo Polje-izgradnja kanalizacije i vodovoda: Nakarade, ulica Pajazit Islami, Bresje kod mosta i autoputa, Lismir, ulica Ternava, SII.V, ulica Shpati, SII.M, ulica Hani, Peć, Henc, ulica Peć, Muzhaku	70,000.00
Ukupno Kosovo polje		340,000.00
1	Lipljan Izgradnja centralnog gradskog parka i podzemne garaže u Lipljanu	1,319,783.00
2	Lipljan - Izgradnja kanalizacione mreže i asfaltiranje ulica u Kleqk	59,000.00
3	Lipljan - Aneks vodovodne mreže u naseljima Slovi i Konjuh i Akllapi.	10,000.00
Ukupno Lipljan		1388783
1	Obilič - Izgradnja biciklističkih staza i trotoara u ulici Hasan Priština, Obilič	290,000.00
2	Obilič-Izgradnja kanalizacionog sistema u Lajthishte	100,000.00
Ukupna Oblič		390.000.00
1	Podujevo - Proširenje i regulacija korita reke Llap u gradu	466,870.00
2	Podujevo - Uspostavljanje turističke infrastrukture u području Orllat i Kërpimeha (u borovim Kerpimeha, Orllana i Šakovice)	100,000.00
3	Podujeva - Izgradnja atletske staze Parka mira u gradu	50,000.00
Ukupna Podujevo		616,870.00
1	Priština - Izgradnja parka u naselju „Kalabrija“, faza III	300,000.00
2	Prishtinë-Ndertimi i parkut te kryqezimi i rrugeve "Mic Sokoli" dhe "Jakup Ferri"	100,000.00
3	Priština - Izgradnja parka u spomen-parku u naselju "Bregu i Diellit"	100,000.00

4	Priština - Izgradnja sistema za navodnjavanje zelenih površina, otvaranje bunara, zona 1 - Centar - Trg Majke Tereze, Trg Zahira Pajazita, Bulevar Džordža Buša, Ulica Luana Haradinaja	200,000.00
5	Priština-Izgradnja parka sa zelenim površinama u Zoni 1 i 2 Park u Ul. Deshmoret e Kombit, ul. Tirana, ul. Bill Klintoni, ul. Učk, ul. Agim Ramadani, ul. Rrustem Statovci, ul. Enver	400,000.00
6	Priština - Izgradnja, rekonstrukcija i popravka kvarova na kanalizaciji u Bardhosh, Barilevu itd.	200,000.00
7	Priština - Izgradnja zelenih pijaca - (Ulpijan i postojeća zelena pijaca iza opštine)	105,434.00
8	Priština - Izgradnja kolektora u selu Škabaj	200,000.00
9	Priština - Izgradnja nadzemnih i podzemnih kontejnera, snabdevanje i proširenje Zona 1: Centar - Tophane, Dodona itd.	500,000.00
10	Priština - Izgradnja fontana i podešavanje pumpi za vodosnabdevanje - Zona 1: Centar - Tophane itd.	50,000.00
11	Priština - Kupovina kamiona-cisterne za pijaću vodu za glavni grad	100,000.00
12	Priština - Izgradnja javnih poljoprivrednih bašta u Srednjoj poljoprivrednoj školi	80,000.00
Ukupna Priština		2,335,434.00
1	Štimlje - Izgradnja parkova u gradu i selima: Muzečina, Rašınca, Donji i Gornji Godanc	75,000.00
2	Štimlje Renoviranje borovog parka u Štimlju, faza IV	20,000.00
3	Štime Uređenje profesionalnih biciklističkih i motokros staza u turističkim oblastima Mollopolc i Lanishta	35,000.00
4	Kanalizacija Štimlja u poslovnoj zoni u opštini Štimlje	30,000.00
5	Štimlje Obeležavanje turističkih područja, Molopoljc, Lanište, Rance, Topille, Devetak i Štimlje	10,000.00
6	Štimlje Popravka kanalizacije u Štimlju ul. "Villian Valker" ulc. "Ernest Koliqi"	33,190.00
7	Štimlje Renoviranje biciklističkog poligona u Borovom parku	35,000.00
8	Popravka puta i osvetljenja u Štimlju: kanalizacija i asfaltiranje ulice Smajl Gorani, trotoar u ulici Ibrahim Rugova, ulici Emmini, ulici Imer Syle	15,000.00
9	Štime Popravka nekih delova puta, osvetljenja i kanalizacione mreže, trotoara u ulici „Muhadžerija“, trotoara u ulici „Topila“, ulice „Dardanija“, osvetljenja	20,000.00
10	Štimlje Popravka nekih segmenata puta i kanalizacione mreže - trotoara u ulici Džemšir Džemšir, Mehdi Korrani, Nazmi Bakii, Beća - kanal	25,000.00

11	Štimlje - Regulacija puta i osvetljenja na nekim delovima ulica - Kanalizacija u ulicama Sopijani, Arsim Zećiri, Idriz Redžepi, Qadraku, osvetljenje ul Agron Ramadani,	20,000.00
12	Štimlje-Regulacija nekih segmenata puteva i kanalizacione mreže u ulicama Aziz Dugolli, Shaqe Dugolli i Maliqi	15,000.00
13	Štimlje - Regulacija nekih delova puteva i kanalizacione mreže, ulica Besim Sopa, asfaltiranje grobljanskog puta, ulica Hodže Sinani, asfaltiranje i osvetljenje	15,000.00
Ukupno Štimlje		348,190.00
1	Gračanica Izgradnja i rekonstrukcija kanalizacione i vodovodne mreže u naseljima: Gračanica, Laplaselo, Čaglavica, Preoc, Badovc, Ugljar, Kišnica i Sušice	85,000.00
2	Gračanica-Regulacija korita reke Sitnica, faza II	120,000.00
3	Gračanica-Regulacija rečnih korita u Gračanici, Laplaselle, Donjoj Gušterice, Gornjoj Gušterici, Dobrotinu, Sušicama, Uglaru, Preocu i Livađu	150,000.00
4	Gračanica-Uređenje javnih prostora i parkova u naseljima: Skullan, Gushterice e Poshtme, Gushterice e Eperme, Kishnice, Livagje i Cagllavice	28,000.00
Ukupna Gračanica		298.000.00
1	Dragaš - Izgradnja parka u Dragašu	25,500.00
2	Dragaš - Izgradnja kanalizacionog sistema u selu Buće	6,119.00
3	Dragaš - Izgradnja vodovoda u oblasti Kukuljane u selu Kukajan	18,430.00
4	Dragaš/ - Asfaltiranje puta i izgradnja kanalizacije u ulici Jarilice u selu Zlipotok	20,000.00
5	Dragaš - Renoviranje izvora i sistema vodosnabdevanja u ulici Destanofci u selu Vranić	15,000.00
6	Dragaš - Regulacija vodosnabdevanja u ulici Dieli u selu Brrut	7,000.00
7	Dragaš - Izgradnja kanalizacije i poplaćavanje na lice Brezne-Likeni u selu Brezne	104,072.00
8	Dragaš-Izgradnja glavnog vodovoda u Dragašu, Xerxe, Rrence, Kapre, Bellobrade, Brute, Zgatar, Krstec, Rapqe, Plave, Brezne	1,896,050.00
9	Dragaš - Izgradnja postrojenja za prečišćavanje i filtraciju vode na izvoru reke Radeša u selu Radeš	500,000.00
10	Dragaš - Regulacija slivova i renoviranje vodozahvata u području Ćibra e Pašes, Brežda u selu Blaç	15,000.00
11	Dragaš - Izgradnja vodovoda na ulici Qendra u selu Orquša	10,000.00

12	Dragaš - Izgradnja kanalizacionog sistema u ulici Imamaj i popravka starog rezervoara za vodu u oblasti Kaboja, selo Bresane	15,000.00
13	Dragaš - Izgradnja rezervoara za vodu na lokacijama Guri Gat, Del Uji i Gurost e Pordardom u selu Kuk	20,000.00
14	Dragaš - Izgradnja kanalizacije, poplaćavanje na ulici Ograđa u selu Brut	18,000.00
15	Dragaš-4 Izgradnja parka u ulici Škendija, Prifte mahala, u selu Blaç	15,000.00
Ukupno Dragaš		2,685,171
1	Prizren-Izgradnja kanalizacije u Hoqë grada	70,000.00
2	Prizren - Regulacija infrastrukture u Zymu, kanalizacija i putevi	50,000.00
3	Prizren - Izgradnja fekalne i atmosfere kanalizacije duž starog tranzita (KFOR)	100,000.00
4	Prizren - Izgradnja infrastrukture (putevi, kanalizacija, vodovod, itd.) u naselju „Jeta e re“	150,000.00
5	Prizren - Izgradnja infrastrukture (putevi, kanalizacija, vodosnabdevanje itd.) Tusus	150,000.00
6	Prizren - Izgradnja vodovoda u Ljubiždi, Prizren, izgradnja novog bazena	200,000.00
7	Prizren-Regulacija korita reke u Lutoglavu	70,000.00
8	Prizren - Izgradnja korita reke Lumbardhi od mosta kod Univerzitetskog kampusa, nastavak toka	200,000.00
9	Prizren - Izgradnja infrastrukture (putevi, kanalizacija, vodovod, itd.) u Kobaji	50,000.00
10	Prizren-Instalacija vodomera i bunara za potrošače na javnoj svojini-Zhur Dobrushte, Vermice, Shkoze, Vlašnje, Muradem, Kobaje i Nashec	500,000.00
11	Prizren - Rehabilitacija vodovodne mreže u ulici „Majka Tereza“	100,000.00
12	Prizren - Izgradnja kanalizacije u Landovica	50,000.00
13	Prizren - Izgradnja infrastrukture u novu Malsije - kanalizacija i ulice i vodosnabdevanje i Izgradnja kanalizacije u Ljutoglavi	100,000.00
14	Prizren - Izgradnja infrastrukture u Zojzu, putevi i kanalizacija	100,000.00
15	Rehabilitacija vodovodne mreže u naselju „Kurila“	100,000.00
16	Prizren - Regulacija puteva, kanalizacije, vodovoda i javne rasvete u naselju „Dardanija II“	800,000.00
17	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u Graždaniku	50,000.00
18	Prizren - Izgradnja puteva, kanalizacije i javne rasvete u Krajku	70,000.00
19	Prizren - Izgradnja otvorene kanalizacije, zaštitnih zidova i uređenje sokaka u selu Mala Kruša	70,000.00

20	Prizren - Izgradnja kanalizacije, puteva i regulacija potoka u Ješkovcu	150,000.00
21	Prizren - Izgradnja puta i kanalizacije u Poštištu	100,000.00
22	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u naselju „Bajram Curi“, u gradu Prizrenu	150,000.00
23	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u naselju „11 Marsi“ grada Prizrena	70,000.00
24	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u selu Kušnin Has	50,000.00
25	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u naselju „Arbana“ u gradu Prizrenu	100,000.00
26	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u selima Župe	100,000.00
27	Prizren-Izgradnja puteva i kanalizacije u Pirani	50,000.00
28	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u Ljubiždi i Hasit	50,000.00
29	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u Skorobištu	130,000.00
30	Prizren - Proširenje vodovodne mreže u naseljima „Hodžaj“ i „Džahaj“ u Petrovu	50,000.00
31	Prizren - Popravka trotoara i kanalizacije u Bregdri	50,000.00
32	Prizren - Izgradnja puteva i kanalizacije u Mazreku	20,000.00
33	Prizren-Izgradnja kanalizacije u Gornjoj Srbici	70,000.00
34	Prizren - Povećanje kapaciteta vode za piće u Našcu - Izgradnja rezervoara za vodu	70,000.00
35	Prizren - Izgradnja kanalizacionog sistema u Naševcu	70,000.00
36	Prizren-Izgradnja kanalizacionog sistema u selu Shkoze	40,000.00
37	Prizren - Renoviranje parka u Donjem Ljubinju	40,000.00
38	Prizren - Uređenje parka i stajališta za bicikle u Gernčaru	60,000.00
39	Prizren Rehabilitacija infrastrukture (asfaltiranje, kanalizacija, vodosnabdevanje itd.) u Šadervanu	100,000.00
40	Prizren-Izgradnja kanalizacionog sistema u Ješkovu	50,000.00
41	Prizren - Rehabilitacija kanalizacije i vodosnabdevanja u glavnim delovima grada, Šadervan, Ortokol, Bajram Curr, Arbane itd.	250,000.00
42	Prizren - Rehabilitacija vodovoda u ulici „Edit Durham“ u Prizrenu	150,000.00
43	Prizren Rehabilitacija kanala za navodnjavanje i odvodnjavanje poljoprivrednog zemljišta-Korishe, Velesh , Nashec, Hoqa e Madhe , Vlashne, Romaje	80,000.00
44	Prizren - Izgradnja infrastrukture (putevi, voda, kanalizacija) na dva izvora vode u selu Vermica	50,000.00
45	Prizren-Izgradnja infrastrukture (putevi, kanalizacija, životna sredina) planinskih puteva u regionu Šar (Župa), Žur, Vernit, Has i Kabaš-Korishe	50,000.00

46	Prizren- Izgradnja infrastrukture (putevi, voda, kanalizacija) Crkva Svetog Petra - Kabaše u Korišju i Guri i Kallugjerit Ješkove-Biluše	80,000.00
Ukupni Prizren		5,210,000.00
1	Orahovac-Regulacija korita potoka Kruše Madhe, Polluže, Radošte, Dejne, Celin, Šapnić	350,000.00
2	Orahovac-Stvaranje zelenih površina Orahovac-Xerxe- Kramovik-Drenoc-Opterush-Krushe Madhe	21,120.00
Ukupno Orahovca		371,120.00
1	Suhareka - izgradnja rečnih korita „Toplluha“ i njihova rekonstrukcija	70,000.00
2	Suva Reka-Izgradnja zelenih i rekreativnih zona u Muštištu, Samadradžu, Suvoj Reci itd.	104,458.00
3	Suva Reka - Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Dubravi	90,000.00
4	Suva Reka - Izgradnja brane na rečnom koritu „Toplluha“ u gradu Suhareka	80,000.00
5	Suva reka - Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Slapuzanu	90,000.00
6	Suva Reka -Izgradnja vodovodne mreže u Slapuzanu i gradu Suva Reka	100,000.00
7	Suva Reka-Izgradnja sistema za navodnjavanje poljoprivrednih površina u Reštanu, Studenčanu, Samadradžu, Neperbištu, Muštištu, Vraniću, Suvoj Reci, Gelance	40,000.00
Ukupno Suva Reka		574,458.00
1	Mališeva - Regulacija i čišćenje reke Miruša	30,000.00
8	Mališevo-Vodovod u selima: Belanica, Bubavec, Marali, Gajrak, Gurište, Dragobil i Pagaruše	30,000.00
3	Mališevo - Regulacija glavnog kanalizacionog kolektora - FAZA I Bubel - Ljubižde, 2,5 km	100,000.00
4	Mališevo-Regulacija kanalizacionih sistema u selima: Bubavec, Kijeve, Drenoc, Banje i u naselju "Miredita" u Mališevu	30,000.00
5	Mališevo-Izgradnja puteva,fekalne kanalizacije, atmosfenske i javne rasvete u naselju "Miredite" - Mališevo	291,401.00
6	Mališeva - Izgradnja parka u selu Miruše	100,000.00
7	Mališevo-Uređenje kanalizacije u selima: Banje, Mirushe, Kervasari, Temeqine, Nguncat, Senik, Pagarushe, Kijeve, Gurbardhe i Shkarashnik	100,000.00
Ukupno Mališevo		681,401.00

1	Mamushe-Asfaltiranje, kanalizacija i poplaćenje puteva Mamushe-Medvec-Neperbisht i naselja Yenimahale-Ortamahale-Sehitlermahale	48,000.00
2	626000 – Mamuša – Renoviranje asfaltiranja, kanalizacije i asfaltiranih puteva popločavanje Kisla-Cumuryet-Bahcelik-Huryet-Asler-Demirci i Kultur	100,268.00
Ukupno Mamuša		148,268.00
1	Dečani Izgradnja korita reke Lumbardhi u Dečanima, faza II	60,000.00
2	Dečani Izgradnja kanalizacionog sistema u selu Dranok, faza II	90,000.00
3	Decan Mamushe-Snabdevanje vodom u Bjeshke e Madhe i drugim planinama faza II	70,000.00
4	Dečane Izgradnja kanalizacije u ulici Elena Gjika u Dečanima	50,000.00
5	Dečane Izgradnja kanala za navodnjavanje u Dečanima, Carrbreg, Beleg, Kodrali, Irzniq	50,000.00
Ukupno Dečani		320.000.00
1	Đakovica-Regulacija korita reke Krene	500,000.00
2	Đakovica-Sanacija i izgradnja parkova - Ćerim, Piskote, Berkoc, Blloku i Ri, Has, Reke e Mire, Reke e Keqe, Dushkaje	250,000.00
3	Đakovica - Rehabilitacija otpadnih i atmosferskih voda u gradu - Loša reka, Dobra reka, Duškaj, Has	150,000.00
4	Đakovica - Rehabilitacija brana i kanala za navodnjavanje u regionima Has, Reka e keqe , Reka e Mire i Duškaj	100,000.00
5	Đakovica-Izgradnja kanala za navodnjavanje u regionima Has, Has, Reka e keqe , Reka e Mire i Duškaj	200,000.00
6	Đakovica - Izgradnja staze i Izazovne staze	70,000.00
Ukupno Đakovica		1,270,000.00
1	Istog-Izgradnja kanalizacionog sistema Kaliqan-Orroberrde-Studenice-Kaliqan, faza III	50,000.00
2	Istog - Izgradnja kanalizacije u selu Mojstir	15,000.00
3	Istog - Izgradnja kanalizacionog sistema u selu Dreja	10,000.00
4	Istog-Izgradnja kanalizacije Prigode	20,000.00
5	Istog - Izgradnja infrastrukture na reci Qaush	50,000.00
6	Istog - Izgradnja kanalizacionog sistema u selu Zallq	20,000.00
7	Istog-Izgradnja kanalizacije u naselju Šušica te Ulet "Alijaj, Nimanaj, Nekaj, Ademaj i Jahaj"	20,000.00
8	Istog - Izgradnja kanalizacije u Donjem Istoku, naselje "Dëshmorët e Kombit"	10,000.00
9	Istog - Izgradnja kanalizacije u Ljugi - Ljukavcu, naselje Curaj	29,000.00
10	Istog-Izgradnja kanalizacije u naselju Prekalle-Maxharraj, Osmanaj	5,000.00
11	Istog-Izgradnja kanala za navodnjavanje "Kloka" Muzhevina-Lluga	20,000.00

12	Istog-Betoniranje Navodnjavajući kanal, naselje Ahmet Cani	25,000.00
13	Istog - Betoniranje navodnjavačkog kanala u naselju Prigod-Blakaj	25,000.00
14	Istog - Betoniranje navodnjavačkog kanala u naselju „Bajramaj“ u Gurakocu	40,000.00
15	Istog - Betoniranje navodnjavačkog kanala, linija „Ahmet Aga“ u Vrelu	60,000.00
16	Istog - Donji deo kanala za navodnjavanje Istoka	29,000.00
17	Istog - Betoniranje navodnjavajućeg kanala Baiče-Kašice	29,000.00
18	Istog- Renoviranje trotoara u urbanim zonama Banje, Vrelle, Gurakovce i Istok	40,000.00
19	Istog - Izgradnja parkova i infrastrukture u Banji	76,000.00
20	Istog - Regulacija korita reke Istog, od izvora vode do mosta hotela Trofte (prva faza)	120,000.00
	Istog - Izgradnja novog sistema vodosnabdevanja, ozelenjavanja i osvetljenja u centru Istoka	
Ukupni Istog		856,300.00
1	Klina-Izgradnja zelenih površina (Parkova) Zajm, Caravik, Poterk, Zllakuqan, Shtupel, Jashanice, Gllareve, Volljake, Budisalce	70,000.00
2	Klina-Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Zlakućanu, Jašanici, Štaricama, Glarevu, Radulocu	70,000.00
3	Klina-Izgradnja kanala za navodnjavanje Budisalc-Jagode-Radulloç, Poterq-Dollove	130,000.00
4	Klina-Izgradnja vodovodne mreže u naseljima Arberia, Tigveš, trg Nena Tereza, Dolc-Dresnik, Grabanice, Gremnik, Drenoc	30,000.00
5	Klina - Izgradnja akumulacionog jezera za snabdevanje pijaćom vodom u Klini	80,000.00
6	Klina-Izgradnja korita reke Lumbardhi u Peći u Drenovcu-Grabaniću	50,000.00
7	Klina - Izgradnja korita reke Kline, naselje Arberi, izvor Jarine - Pogradže	280,000.00
8	Klina - Izgradnja planinarskih staza i putne infrastrukture u klisuri Jarine - Pogradže - Jašanica	80,000.00
Ukupno Klina		760,000.00
1	Peć - Vodosnabdevanje sela Lugu i Barani	400,000.00
2	Peć - Region rečnog korita, Tranzitni most do sela Zahač	100,000.00
3	Peć- izgradnja Vodovod u Stankaju, Boge, Shkreli, Pepaju, Malaju, veliki Shtupeq , i Kuqishte	150,000.00
4	Peć-Izgradnja kanalizacionog sistema Raushiq-Loxha - postrojenje	176,374.00

5	Peć - Izgradnja kanalizacije unaselje Kapešnici, naselju Guri, naselju Kristal, selu Baran	150,000.00
6	Peć - Rekonstrukcija rečnog zida i oblaganje zida kamenjem	100,000.00
7	Peć - Izgradnja i regulacija zelenih površina u obali Lumbardhe i u naselju Aslan Češme	250,000.00
8	Peć- Izgradnja fabrike u Jablanici, Lešan	179,271.00
9	Peć - Kupovina pikap kamiona za tim opštinsku čistoću grada	60,000.00
10	Peć-Izgradnja kanala za navodnjavanje u selima Počešte, Dobrdol i Graboc	52,000.00
11	Peć-Izgradnja kanala za navodnjavanje u selima Pavlan, Qyshk , Ramun i Labjan	79,000.00
12	Peć - Izgradnja navodnjavačkog kanala u selima Glavići, kod crkve Lešan i Kličine u naselju Desku	41,500.00
13	Peć - Izgradnja navodnjavačkog kanala u selima Trestenik, Ruhot, Nabergjan i Nakell	82,000.00
14	Peć-Izgradnja kanala za navodnjavanje u selima Nepole,kod Mulliri, Kosuriq, Baran i Qallapek	37,000.00
15	Peć-Izgradnja kanala za navodnjavanje u selima Raušić, Loxha i Brolić	17,000.00
16	Peć Izgradnja navodnjavačkog kanala u selima Ozdrim, Dubovo i Podgur	92,000.00
Ukupno Peć		1,966,145.00
1	Junik - Infrastrukturna regulacija za deponiju inertnog otpada	10,000.00
2	Junik - izgradnja korita reke Erenik	100,000.00
3	Junik - Izgradnja navodnjavajućih kanala u naseljima Pepš, Kraku i Arifaj	10,000.00
4	Junik - lokacija za odlaganje otpadnih voda, naselje Moronica i Krasnić	9,326.00
Junik Ukupno		129,326.00
1	Leposavić-Regulacija reke Bistrice	250,000.00
Ukupno Leposavić		250,000.00
1	Mitrovica - Izgradnja panoramskog parka u selu Zasela	5,000.00
2	Mitrovica - Otvaranje i obeležavanje turističkih staza u oblasti Šale i pojasu reke Ibar	50,000.00
3	Mitrovica - Uređenje tačaka za postavljanje kontejnera za otpad (ulice: Mbretresha Teute, UÇK, Ahmet Selaci, Sasli Çeku	50,000.00
4	Mitrovica - Regulacija korita reke Ibar	100,000.00
5	Mitrovica - Regulacija korita reke Trepča	110,000.00
6	Mitrovica-Proširenje kanalizacione mreže i šahtova u Šale te Bajgores, Koštove, Brobonić, Žabar	70,000.00
Ukupno Mitrovica		385,000.00

1	Skënderaj- Rehabilitacija kanalizacionih sistema u selima Gornja Klina, Runike, Turićefc, Prekaz, Polac, Ćirez, Likofc i Rezale	15,000.00
2	Skënderaj- Skenderaj - Nabavka motorizovane opreme za čišćenje grada	50,000.00
3	Skënderaj- Fekalna kanalizacija u selu donje Kline	70,000.00
4	Skënderaj- Kanalizacija u selima LZ Likovca	23,639.00
5	Skënderaj- Kanalizacija u LZ Qirezu	95,000.00
6	Skënderaj- Fekalna kanalizacija Sirigane-Baje	15,000.00
7	Skënderaj- Renoviranje parka u Centru za socijalni rad	5,000.00
Ukupno Skënderaj		273,639.00
1	Vučitrn-Glavni sakupljač Nadakoč-Studije	86,795.00
2	Vučitrn-Glavni kolekcionar Sfaragak	66,008.00
3	Vučitrn-Izgradnja kanalizacije u Dumnici	35,000.00
4	Vučitrn-Izgradnja kanalizacionog sistema u Pestovu	20,000.00
5	Vučitrn-Izgradnja kanalizacionog sistema u Gojbuli	13,000.00
6	Vučitrn-Izgradnja kanalizacionog sistema u Rezniku	4,000.00
7	Vučitrn-kanalizacija u Žilivoda-Bivolak	20,000.00
8	Vučitrn-Izgradnja kanalizacionog sistema u Gornjem Stanocu - Stanoc i Poshtem	40,000.00
9	Vučitrn - Izgradnja kanalizacionog sistema u Mihaliću	30,000.00
10	Vučitrn-Izgradnja kanalizacije u Šitarici	25,000.00
11	-Izgradnja kanalizacionog sistema u Akraštici-Balinca	25,000.00
12	Vučitrn-Izgradnja kanalizacije u ulici "Nimon Ferizi".	2,000.00
13	Vučitrn Izgradnja kanalizacije uStroc	9,000.00
14	Vučitrn Izgradnja kanalizacije u Bruznik	20,000.00
15	Vučitrn Izgradnja kanalizacije uBequk	15,000.00
16	Vučitrn Izgradnja kanalizacije uPantinë-"Lagja Shaqiri"	25,000.00
17	Vučitrn Izgradnja kanalizacije u Gllivotin	10,000.00
18	VučitrnIzgradnja kanalizacije uGalicë	4,000.00
19	VučitrnIzgradnja kanalizacije u Panitinë-Oshlan	20,000.00
20	Vučitrn Izgradnja kanalizacije u Liqej	35,000.00
21	Vučitrn Izgradnja kanalizacije uDuboc	7,000.00
22	Vučitrn Izgradnja kanalizacije u Smrokonicë	10,000.00
23	Vučitrn Izgradnja kanalizacije uBukosh	35,000.00
24	Vučitrn Regulacija korita reka Terstena, Podranca i reka u Studime i Smrekonicama	280,000.00
25	Vučitrn Izgradnja kanalizacije u Kollë	35,000.00
26	Vučitrn Izgradnja kanalizacije Maxhunaj Dolak	25,000.00
27	Vučitrn Regulisanja reke Tërstena-Silnica vazhdim	8,000.00
28	Vučitrn Regulacija i čišćenje reka Llap- Silnica	150,000.00
29	Vučitrn Sadnja ukrasnog drveća	35,000.00

Ukupno Vučitrn		1,089,803.00
1	Zvečan - Regulacija kanalizacije u selima Boletin i Žaže	75,000.00
Ukupno Zvečan		75,000.00
1	Severna Mitrovica - Izgradnja vodovodne mreže prema naselju Brđani u Severnoj Mitrovici	140,000.00
Ukupno Severna Mitrovica		140,000.00
1	Gnjilane-Izgradnja atmosferske kanalizacije u delu ulice Lidhja e Prizerenit, Ahmeta Malisheva, delu ulice Mulla Idrizi i Mergimtaret e Gnjilani	150,000.00
2	Gnjilane-Izgradnja atmosferske kanalizacije u parku "Baja"-Gnjilane	31,705.00
3	Gnjilane-Izgradnja puteva i kanalizacije u „Osmom naselju“ – Gnjilane	100,000.00
Ukupno Gnjilane		281,705.00
1	Kaçanik- Izgradnja kanala za navodnjavanje u selima Bićec, Kovačec i Dubrava	50,000.00
2	Kaçanik - Izgradnja rekreativnog parka u turističkoj oblasti Štraze	45,000.00
3	Kaçanik - Izgradnja rečnih i potoknih korita u naseljima Zeneli, Dema-Bob, Rakoc, Mejdi Daloši - grad Kačanik i u selu Stagov	130,000.00
Ukupni Kačanik		225,000.00
1	Kamenica - Izgradnja kanizacionog sistema u Kamenici i selima Šipašnice, Karačave, Busavate, Kopernice, Koretin, Topanice	195,401.00
2	Kamenica - Izgradnja automatskog sistema za navodnjavanje gradskog parka	5,000.00
3	Kamenica - Izgradnja deponija čvrstog otpada u Berivojcu, Topanici, Kololeču i Novoselu.	10,000.00
4	Kamenica - Izgradnja rezervoara za pijaću vodu u Berivojcu	30,000.00
5	Kamenica- Izgradnja sistema pijaće vode u selima Mučiverc, Rogane, Novoselo, Hodonac, Petrit, Dajkoc Hogošt i Šipašnice	10,000.00
6	Kamenice - Izgradnja parkova u Kamenici, park u starom gradskom jezgru, park kod bulevarskog amfiteatra., Park iza doma kulture u naselje Petritova	30,000.00
Ukupna Kamenica		280,401.00
1	Novobrdo – Izgradnja i rehabilitacija kanalizacije, Koretište, Kusce, Stanišor i Prekovce	7,000.00
2	Novobrdo - Izgradnja i rehabilitacija kanalizacije Bajrovit	5,000.00
Ukupno Novobrdo		12,000.00
1	Šterpce-. Izgradnja vodovodne mreže u gornjem delu sela Sevce	15,000.00

2	Šterpce - Izgradnja vodovodne mreže u selu Popovce	15,000.00
3	Štrpce - Izgradnja fekalne i atmosfereke kanalizacije u ulici Milutina Bojice, u selu Brevce	15,000.00
4	Shterpce -Izgradnja rezervoara pijaće vode u selu Gotovushe	5,000.00
Ukupno Štrpce		50,000.00
1	Uroševac Regulacija rečnih korita i vodenih kanala u Talinovcu, Košare, Ternu, Plešini, Gremi, Gački	100,000.00
2	Uroševac - Uredba o odlaganju čvrstog otpada u javnim prostorima u Uroševcu, Komoglavi, Manastircu, Neredimlju, Mirašu, Orahovici.	20,000.00
3	Uroševac - Regulisanje kanalizacione i vodovodne mreže u Uroševcu, Komoglavi, Greme, Neredimlju, staro selo , Bibaj, Dardani, Rakaj, Gacka, Tern, Varrosh	300,000.00
4	Uroševac - Regulacija kanalizacione mreže u ulici Sadika Bege	50,000.00
5	Uroševac - Regulacija kanalizacije i puteva u naselju Mehaj, selo Dremjak	50,000.00
6	Uroševac- Popravka kanalizacije u ulici Naima Frašerija u Uroševcu	75,000.00
7	Uroševac - Izgradnja fekalne kanalizacije i premeštanje vodovodne cevi u selu Surčina	100,000.00
8	Uroševac - Popravka vodovodnog sistema u selu Greme	100,000.00
9	Uroševac - Izgradnja vodovoda u selu Gačka	30,000.00
10	Uroševac - Severni kanalizacioni kolektor od sela Talinovc i Muhadžereva do novog sela Babuš, nastavak postojećeg kolektora	30,000.00
Ukupno Uroševac		855,000.00
1	Godina- Izgradnja vodovoda Ramjan - Novo Selo	60,000.00
2	Vitina - Izgradnja vodovoda Devaje - Radivojc	40,000.00
3	Vitina - Izgradnja kanalizacije u Vitini, Kabash, Binçë, Gërmovë, Drobesh, Beguncë, Gjylekar, Budrikë	50,000.00
4	Vitna izgradnja kanalizacije Trestenik , Radivojc , Pozheran , Sllatinë e Poshtme Vërban	100,000.00
Ukupno Vitna		250,000.00
1	Elez Han - Izgradnja (podizanje deponije) za čvrsti (inertni) otpad	10,000.00
2	Elez Han - Popravka rezervoara za vodu u selu Sečište	5,000.00
3	Elez Han Povećanje kapaciteta vode u novom naselju i u Elez Han	23,000.00

4	Elez Han Regulacija kanalizacije u Elez Hani u ulici Isa Berisha i ruralnim područjima u selima: Paldenica, Sečište, Pustenik, Gorance, Dermjak, Krivenik, Dimce	23,000.00
5	Elez HAN - Fabrika za preradu vode iz vodovoda Dimca, Dom kulture - Imri Curi, Gradski stadion - Suad Brava - Špronsim	41,824.00
Ukupno Elez Han		102,824.00
1	Klokot - Regulacija korita Stare Morave u Klokotu	62,992.00
Ukupno Klokot		62,992.00
1	Ranilug - Izgradnja parka na mestu zvanom „kamenića“ u selu Ranilug	14,525.00
Ukupno Ranilug		14,525.00
Ukupni kapitalni projekti zaštite životne sredine za opštine koje podržava državni budžet za 2024. godinu		22,733,381.00 Euro

Godišnji izveštaj o stanju životne sredine na Kosovu za 2024. godinu, pripremila je Direkcija za procenu uticaja na životnu sredinu KAZŽS, uz podršku drugih jedinica Agencije za zaštitu životne sredine Kosova.

Adresa KAZŽS:

Ruga Luan Haradinaj, bivša zgrada štampe – Rilindja, sprat XV/04

Tel. +381 38 200 74 093, [e-mejl: ammk@rks-gov.net](mailto:ammk@rks-gov.net)

Priština, oktobar 2025.